

INHOUDSTAFEL **LENTENUMMER 102**

1	Inhoudstafel
2	Lentebericht van de redactie
3	Met rumoer achter de deur... – Kathy De Nève
4	Meer dan een woord vooraf – Kris Humbeeck
8	Allerzielen – Kathy De Nève
9	'Ik was een fideel kameraadje' – een gesprek met Lucy D'hooghe – Vyncke
14	Het protectionistisch schrijven – Kathy De Nève
15	'Ik heb van Louis gehouden' – een gesprek met Tine van Buul
20	Het naakte oog – Kathy De Nève
21	'Ik keek naar hem zonder dat hij het wist' – een gesprek met Geertrui Daem
27	Existentiële lectuur – Kathy De Nève
28	'Ik val telkens weer terug op zijn woorden...' – een gesprek met Antje De Boeck
31	De smaak van moraliteit – Kathy De Nève
33	'Hij noemde mij het mooie dichteresje...' – een gesprek met Patricia Lasoen
39	Brief aan mijn vader – Jo Boon
41	Een vette klak of een heilig boontje? – Frans Depeuter
45	Luisteren naar Menuet – René Hooyberghs
46	Uit de buik – Jef Staes
47	De meikevers – Jan Snijers
48	Blijf waar ge zijt! – Stefaan van den Bremt
49	Van en te Aalst – Willie Verhegghe
50	Stationnetje – Betty Antierens
51	Schoenen – Pat Donnez
	* * *
52	Getijdentabellen – Elisabeth Elegeert
56	Beati pauperes spiritu – Guy Commerman
62	De muze – Suzanne Vrints
66	Harmonie – Greet Menschaert
68	Herfst – Hans Claus
70	Vruchtbare aarde – Hanna Deboes
71	Festijn – Jacoline de Heer
72	Onze abonnees in het voetlicht
73	Reclames
74	Medewerkers lentenummer 102
76	Impressum

Cover: Portret van Louis Paul Boon door Geertrui Daem / foto: Lauren Wiggers,
met dank aan uitgeverij Vrijdag

Lentebericht

Maart 2009.

Na 25 jaar knokken, opboksen tegen ..., onbegrip, koppigheid, zich tijdelijk verzoenen met ..., occasioneel buigen, intriges allerhande, afgunst, misprijzen, verzet en inzet, ni Dieu ni Maître, herrijst *Gierik & NVT* als een literaire feniks uit een broei-erige en smeulende brandstapel.

Auteurs, bereidwillige mecenasen, steunende leden, ereleden, beschermcomitéleden, abonnees én Antwerpen. Boekenstad ... zij hebben zich in een vlaag van onverwachte en hartverwarmende solidariteit verenigd en front gevormd tegen onbegrip, vernedering, doodgewone domheid, gebrek aan empathie, valse en verziekte vermoedens (o.a. belangenvermenging, vrijzinnige zuilverbondenheid). Uit al deze monden weerklonk dezelfde stem: '*Gierik & NVT* mag en kan niet verdwijnen, volhouden jongens (en meisjes), wij vormen samen le dernier carré van het vrije woord, de ruimdenkende creativiteit, de noodzakelijke originaliteit, de genetisch bepaalde en onwrikbare verbondenheid met de realiteit van hedendaagse culturele, politieke, economische problemen.' En soms worden standpunten ingenomen die niet in dank worden aanvaard, want denken over ... wordt al- lers een gevaarlijker alternatief voor geloven in ... En toch: men kan geloven in het denken, zelfs als men denkt niet te moeten geloven.

Ja, mocht Louis Paul Boon nog leven, hij zou er horendol van worden, nog meer dan vroeger ontgoocheld zijn in de idealen van kameraadschap, eerlijkheid, gelijkheid, broederschap, ontplooiing van geest en hart. In hoeverre staan ze nog in de banieren van de huidige politieke partijen?

Zet Daens van een eeuw geleden tegen De Decker van vandaag en alles wordt glashelder. Zet Spinoza, Erasmus, Camus tegen de Paus van 2009 en de ontkende entlösung van de geest grijpt om je heen. Het fascisme van sommige godsdiensten mag niet worden aangeklaagd op straffe van gebrek aan democratisch respect. Dat al wie vrij tracht te denken als "een ongelovige HOND" wordt gebrandmerkt en ter dood veroordeeld, is een kleine en te vergeven ontsporing.

Vroeg of laat komt loontje om zijn BOONTJE. Met dit nummer heeft de redactie van *Gierik & NVT* een humane en literaire voorvechter willen huldigen. Onze ad hoc redactrice Kathy De Nève had gesprekken met al wie Louis Paul Boon nauw aan het hart ligt. Getuigenissen après la lettre, maar o zo onverwoestbaar. Vele literaire vrienden schreven een postuum "Boontje" voor hun Louis. Dit nummer wil geen koele, literair wetenschappelijke analyse brengen. Dit nummer wil een menuet van vele harten zijn. Een ode aan geestelijke schoonheid.

Uiteraard vind je in dit lentenummer nog de gebruikelijke, debuterende auteurs, de ontdekkingen en de intrigerende verhalen. En we plannen nog littekens van oorlog, grotesken, Antwerpse ont-hullingen en andere onvoorspelbare geplogenhe-den.

Maart 2009!

Gierik & NVT is levendiger dan ooit. Grotendeels dank zij jullie.

Un grand salut, un grand merci!

De redactie ■

Met rumoer achter de deur...

Mijn eerste ontmoeting met Louis. Op een lente-dag. In 2005.

(ik liep over het plein voor het station in Aalst, de zon scheen als een schijnwerper, ik voelde me opgewonden)

Hij stond daar. *(met sigaret gekromd tussen wijs- en middelvinger en met die intrigerende blik in de ogen, gelijk een dokter naar zijn patiënt kijkt)*

Hij vroeg me of ik alles al van hem had gelezen. (een stilte) Hij vroeg me of ik getrouwd was. *(een lange stilte)* Hij vroeg me waarom ik naar hem op zoek was, naar HERINNERINGEN aan hem. (een stilte) 'Kijk', zei hij. *(hij wees naar een meisje met blond krullend haar, ze boog diep voorover - ze droeg een minirokje - en gaf de jongen op de bank een lange kus)* 'Ik kijk altijd eerst naar de ogen.' Dat zei ik. Ik vroeg hem waarom hij een Dalí-snor op had. *(ik wil een NIEUWE wereld schilderen, zei hij)* Ik vroeg hem wat hij het liefste doet: schilderen of schrijven. *(een stilte)* 'Je droomt', zei ik. Hij vroeg me wat ik met al die herinneringen ging doen. *(ik zei: opsparen)* Hij haalde een fotootje uit zijn broekzak. *(ik herkende het portret van Stalin)* Hij bleef er een hele tijd naar kijken, dan weer naar het blonde meisje met het minirokje *(ze stak de straat over, de jongen bleef zitten)* en stak het fotootje van Stalin weer in zijn broekzak. *(een lange stilte)* Hij gaf me een kus tussen mijn oren en liep verder, de straat over.

Ik wilde hem nog zoveel vragen. *(over mensen met idealen: waar ze gebleven zijn, over het socialisme van toen: wat ervan overgebleven is, over gelijkheid tussen de seksen: of dat wel bestaat, over boeken: of alles al geschreven is, over het schrijven als zijnswijze en het schilderen over het zijn, over het NAAKTE oog van de kunstenaar...)*

Mijn vragen zijn *geestelijke wandelingen* geworden. Zeg maar: HOOFDNOTEN. Boven elke bladzijde. (met tussen elke wandeling, een gedachtestreepje) Niet zomaar. Niet zonder reden. Een stroom van bewustzijn. Een innerlijk portret. *(in olieverf)*

Speciaal voor dit nummer, een selectie van vijf van de twintig ontmoetingen uit mijn grotere werk *Opgespaarde zinnen (herinneringen aan Louis Paul Boon)*. Drie gesprekken met vrouwen met een *verleden* waarvan Louis niet heel toevallig deel van uitmaakte. Twee gesprekken met vrouwen met een *heden* waarvan Louis ook niet toevallig deel van uitmaakt. *(met rumoer achter de deur?)* Geen toeval, nee. Alles hééft een oorzaak en een gevolg...

In OMGEKEERDE volgorde van verschijning... *(als antagonismen voor schoon, goed, waar, kwaad)*

Muziek: Sydney Bechet, *Petite Fleur*, 3'44

Poëzie: Verinnerlijking is de mens zijn voor-naamste opdracht, de pijn is zijn eigenlijke woonplaats, de dood zijn bestemming. (R.M. Rilke)

Filosofie: En van alles wat we droomden is alleen de droom gebleven. (L.P. Boon)

Politiek: Laten we beginnen met herinneren... (Barack Obama) ?

Kathy De Nève

Meer dan een woord vooraf

Op 10 mei 1979 hield Louis Paul Boon op met schrijven, zijn hart begaf het. De Man met de Zeis kwam langs toen Boontje als naar gewoonte aan zijn werktafel zat. Daarop lag het onvoltooide manuscript van *De Kasteelheertjes*, een verhaal over de in Aalst veelbesproken familie De Vis die ook in de twintigste eeuw alle heil bleef zien in grootgrondbezit, zich van de moderne wereld afsloot en langzaam uitstierf.

Op een heel andere manier zag Boon ook zichzelf soms als een levend anachronisme, zeker tijdens zijn periodieke buien van mismoedigheid. Dan zei hij soms het allemaal beu te zijn en klaar met alles.

Literair was hij naar eigen zeggen uitgesproken sinds hij in november 1978 *Het Geuzenboek* (1979) in druk had gegeven. Die dikke pil beschouwde hij als zijn intellectuele testament. Met de pseudo-autobiografische roman *Eros en de eenzame man* (1980) in portefeuille had hij daarenboven gezorgd voor een nagelaten bekentenis die kon tellen. Maar het schrijven kon hij desondanks niet laten en in de lente van 1979 werkte hij met zijn gewone gedrevenheid aan *De Kasteelheertjes*, alsof hij nog lang geen zevenenzestig was en er nog dringend het een en ander aan het papier diende te worden toevertrouwd. Zo kon het gebeuren dat zijn dood ook voor zijn naaste omgeving geheel onverwacht kwam, zelfs al had de schrijver de voorgaande tien jaar niet bepaald een door zijn artsen aangemoedigde levensstijl omhelsd. Het was trouwens voor iedereen erg moeilijk om te begrijpen dat iemand die de kracht had getoond om zo'n naar omvang, vorm en inhoud imposant oeuvre bij elkaar te schrijven, daar zo abrupt mee kon ophouden.

Dertig jaar na zijn dood blijft Boon voor een ruim publiek voortleven via zijn boeken. Na de film *Daens* (1993) heeft ook de gelijknamige musical zijn werk weer onder de aandacht van velen gebracht.

En meer dan tien jaar na de indrukwekkende toneelbewerking van *Eros en de eenzame man* door Tom van Dyck is nu ook het NTG er met *Vergeten*

straat in geslaagd een roman van Boon op overtuigende wijze op het toneel te brengen. En dan is er natuurlijk nog Boons legendarische archief met afbeeldingen van meer dan 22.000 vrouwen in hoge staat van ontkleedheid, de *Fenomenale feminateek*, die wel erg zwaar dreigt te gaan wegen op de beeldvorming rond de schrijver. Dat hebben we onder meer te danken aan een Antwerpse verkozene des volks. Die kantte zich tegen een tentoonstelling van deze becommentarieerde beeldenbank in het Provinciale Fotomuseum, omdat Boons collectie kinderporno bevatte en ook wel omdat hij diens verzameling blote madammen artistiek ondermaats vond. Inzake kunstzinnigheid, aldus de Antwerpse gedeputeerde voor cultuur, overtrof de *Fenomenale feminateek* niet eens de collectie chromo's die hij eigenhandig in zijn puberteit had aangelegd door onnoemelijk veel reppen chocolade naar binnen te werken. (Coureurs stonden op die chromo's afgebeeld: pezige venten in van die strakke zwarte broekjes en met spieren als stalen kabels.) De boude uitspraken van de *deputee* zorgden voor de nodige heisa. Welhaast elke Vlaamse intellectueel en halfintellectueel beleed, in een zelden aanschouwde aanval van culturele correctheid, zijn seksuele ruimdenkendheid en zijn gehechtheid aan de vrijheid van meningsuiting. Als censor genoot de lokale politicus even landelijke bekendheid; zelfs in serieuze Nederlandse kranten werd zijn naam afgedrukt. Het Gild van Vlaamsche Intellectuelen en Half-Intellectuelen kon zich intussen op de borst kloppen: het was nipt geweest, maar die regressie naar duistere tijden had men toch maar mooi [gestopt/tegengehouden]. Kortom, iedereen tevreden! Vervolgens ging de storm liggen (het glas water trilde nog even na) en de mist van grote woorden en sterke verklaringen trok op. Helaas bleef er niet meteen een helder beeld achter van wat Boon nu precies bedoeld zou kunnen hebben met zijn *Fenomenale feminateek*.

Wat de enigszins amechtige polemieken rond de expositie van de *Fenomenale feminateek* in elk geval heeft bewezen, is het feit dat 'Boon' spraakma-

kend blijft. Dertig jaar na zijn dood wordt er nog steeds over hem gediscussieerd en wie zich in die discussie wil mengen, hoeft niet eens persoonlijk kennis te hebben genomen van zijn werk.

(Want u gelooft toch niet dat de Antwerpse gedeputeerde bevroedde dat Boon zijn blootverzameling heeft opgezet als een beeldenbank, in een poging om zichzelf en zijn tijdgenoten te confronteren met een fundamenteel gebrek aan moraal? Dat de schrijver door te schokken een debat op gang wilde brengen over het verschil tussen seksuele vrijmoedigheid en amorele tolerantie?)

Maar dat is het lot van de echte groten uit de literatuur. Hun imago gaat spreken, en dat publieke beeld stemt lang niet altijd overeen met hetgeen deze auteurs werkelijk aan het papier hebben toevertrouwd. Ze worden bepaalde ideeën toegedicht en op grond daarvan groeien ze soms uit tot hele of halve culturele iconen.

(Zo schreef Boon *Mieke Maaike's obscene jeugd* (1972) als een parodie op de pornografische roman, als een satirische kritiek op een seksuele revolutie die in zijn ogen compleet dreigde door te schieten. Maar in de sfeer van de vroege jaren zeventig werd *Mieke Maaike* genoten als een alleraardigst stout boekje. Boon zou er een on-dubbelzinnig pleidooi voor seksuele vrijheid mee hebben willen houden, hetgeen de volgens sommigen wat te braaf geworden auteur van *Pieter Daens* (1971) opeens weer hip maakte.)

In vergelijking met de paters Damiaen en de Eddy Merckxsen van deze wereld zijn literaire iconen overigens zeer bescheiden, maar ze hebben wel degelijk een maatschappelijke functie. Als tijdens een feestje het gesprek al eens op de literatuur komt, of men wordt als bekende mens in een interview gevraagd naar zijn literaire voorkeuren, dan is het altijd wel een goed idee om even de naam van de grote, maar geenszins saaie schrijver Boon te droppen. Of men diens werk ook echt heeft gelezen en er enig inzicht in de wereld aan ontleent, doet er daarbij niet toe. Op een vergelijkbare manier geeft het voornemen om *de mensen een geweten te schoppen* een publieke belofte *almeteens* toch altijd weer dat extra tikkeltje authenticiteit. Bij grote schrijvers zingen zinnen en beelden zich los van hun werk, en daar is niets mis mee. Het is pas mis als een schrijver niet meer wordt geciteerd in de publieke ruimte en zijn werk alleen nog wordt bestudeerd aan de Fabriek van Universeel Verstand of een volstrekt

museaal bestaan gaat leiden. Waarom zouden we Ludo Helsen hard vallen omdat hij de *Fenomenale feminateek* niet interessanter vindt dan zijn eigen verzameling chromo's van wielrenners, of Vlaams Minister-President Kris Peeters omdat hij toch zoveel waardering heeft voor Karel-Paul Boon, de bekende auteur van *Pieter Daens*. Beiden hebben tenslotte, elk naar godsvrucht en cultureel vermogen, het werk van de grote schrijver gepromoot. Sinds er geen boeken meer verplicht worden gesteld in het Middelbaar Onderwijs, en ook op de literaire markt de vrije concurrentie tot plaatsvervangende religie werd verheven, is zulke reclame mooi meegenomen. We kunnen alleen maar dankbaar zijn voor de gratis vermelding van Boons naam *en plein public*. En we mogen niet vergeten dat er nogal wat bekende mensen zijn die, in tegenstelling tot Ludo-Paul Peeters en Kris Helsen, het werk van Boon echt blijken te hebben gelezen, en er misschien zelfs door zijn geraakt. De tijd dat zulks geen aanbeveling was, hebben we al lang achter de rug. Niemand zal in 2009 beweren dat zijn lectuur van Boon van Karel de Gucht een minder geschikte Minister van Buitenlandse Zaken maakt, van Peter van der Veire een minder aangename presentator en van Freek Braeckman een minder slimme nieuwslezer. Misschien is het tegendeel ook niet het geval, iets dergelijks valt in ieder geval niet te meten. Maar het feit dat onder anderen deze drie bekende Vlamingen in interviews voor het ruime publiek met enige nadruk hebben gesproken over hun grote belangstelling en bewondering voor Boon, toont wel aan dat deze ooit verketterde 'viezentist' een rol is gaan spelen in de manier waarop we ons in Vlaanderen een bepaalde culturele identiteit aanmeten. En van hoeveel Vlaamse schrijvers kan men dat eigenlijk beweren?

(Uiteindelijk haastte Karel Lodewyck Helsen zich om publiekelijk te getuigen dat hij inzake bewondering voor de auteur van *Pieter-Paul Daens* en al die andere grote werken voor niemand hoefde onder te doen.)

Ook al zijn ze in menig opzicht elkaars antipoden, als bescheiden cultureel icoon is Boon met onder anderen Guido Gezelle en Hugo Claus een van de weinige Vlaamse schrijvers wiens naam zo sterk in de collectieve herinnering leeft als Hendrik Conscience. De nu nauwelijks nog gelezen auteur van *De Leeuw van Vlaanderen* (1838) en *Kerels van Vlaanderen* (1871) gold een eeuw geleden ook

als een groot, maar geenszins braaf schrijver. In Conscience's geval had het laatste te maken met zijn betekenisvolle rol in de Vlaamse Beweging. De schrijver stond symbool voor al degenen die in de loop van de negentiende eeuw via de literatuur een Vlaams cultureel zelfbewustzijn in het leven hadden geroepen en het hunne hadden bijdragen tot de constructie van een nationale identiteit. Hoe zwaar Conscience op het maatschappelijk-politieke debat had gewogen, en op dat moment nog steeds woog, werd duidelijk bij de honderdste verjaardag van de schrijver. In zijn studie *Ouverture 1912* (2008) evocert Matthijs de Ridder hoe de intussen bijna dertig jaar dode schrijver anno 1912 in zijn moederland uitbundig werd gevierd. In vele Vlaamse steden, maar ook in Luik trokken menigten in optocht door de straten. Alleen al in Antwerpen deden naar schatting 200.000 mensen mee aan dit ritueel. Schrijvers, maar ook politici kwamen bijeen rond het graf van de schrijver en in de toespraken liepen literatuur en politiek soms flink door elkaar. Die publieke verering voor 'de man die zijn volk leerde lezen' typeert een cultuur die gedomineerd werd door de opvatting dat een boek meer diende te bieden dan alleen maar esthetische genoegens en enkele algemeen menselijke waarheden. Literatuur moest de lezer ook enige praktische kennis van zijn wereld aanreiken. In een meer radicale opvatting heette het al gauw dat een schrijver de maatschappelijke realiteit waarvan hij deel uitmaakte niet alleen poëtisch moest interpreteren, maar tot op zekere hoogte ook helpen transformeren.

Die traditie was nog lang niet uitgewerkt toen Boon op 11 juli 1927 de pen op papier zette en zijn op één na oudste overgeleverde literaire tekst schreef, een ode aan zijn vriendinnetje. In de linkerbovenhoek van het blad kalligrafeerde hij de letters AVV-VVK: Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus. Daaronder voerde hij zijn meisje op als een reine maagd die zo als jonkvrouw zou kunnen figureren in een roman van Conscience. Kort voordien had Boon een opstel geschreven dat 'Kaatsers' heette en waarin hij de vitaliteit van het Vlaamse volk bezong, met zijn 'goed gevormde krachtig-schoone kerels'. In de daaropvolgende jaren zouden zowel Boon als de Vlaamse literatuur grondig veranderen. Om met de schrijver te beginnen: die verruilde zijn cultuurflamingantisme en Vlaams-nationalisme reeds eind jaren 1920 voor een onversneden links internationalisme, zonder

evenwel de Vlaamse Beweging en haar pragmatische opvattingen over literatuur de rug toe te keren. Boon zou trouwens altijd wars blijven van estheticisme en de idee dat grote literatuur geschreven werd in functie van universeel-menselijke waarheden. Tot het bittere einde probeerde hij via zijn werk de maatschappelijke werkelijkheid te transformeren, te beginnen met de eigen *imagined community*. Om Vlaanderen en bij uitbreiding de geïndustrialiseerde wereld ten goede te veranderen, hield hij in zijn romans het publiek een spiegel voor. Eigenlijk wilde Boon dat publiek wekken uit zijn nihilistische dommel. Want volgens hem was de massa half gedrogeerd door sprookjesachtige voorstellingen van irreëel geluk, terwijl de westerse wereld op haar ongeluk afstevende. Om het moderne leven in zijn roman weer te geven *gelijk* het was, en zodoende bij het publiek de nodige weerstand te kweken tegen de fatale loop die in zijn ogen de geschiedenis had genomen, nam hij expliciet afstand van de idealiserende vertelkunst à la Conscience. Op zijn eigen tegendraadse manier bleef hij 'het volk' intussen wel 'opvoeden'. In zijn onvermoeibare streven om ten behoeve van dat volk de naoorlogse realiteit kritisch te representeren, kreeg hij kort na de Tweede Wereldoorlog grote belangstelling voor de zogeheten historische avant-garde. Maar zouden expressionisme, surrealisme en dadaïsme hem inspireren tot gewaagde romanexperimenten, zelden of nooit verloor Boon uit het oog dat hij het brede publiek niet van zich mocht vervreemden. Aan de literaire vorm op zich hechtte hij trouwens geen belang, het boek mocht in zijn optiek nooit los komen te staan van het leven. Al wees hij diens naturalisme af als een niet langer relevante vorm van realisme, evenals Emile Zola zag Boon de experimentele roman als een instrument om dat leven van alledag beter te leren kennen.

Terwijl Boon op zoek ging naar een kritisch realisme voor de naoorlogse wereld, werd de literatuur ook in Vlaanderen steeds meer een kwestie van vormbeheersing en algemeen menselijke inhoud. Eerder dan tot een zelfbewust internationalisme, bekende de voorheen soms zo provinciale Vlaamse schrijver zich steeds vaker tot een wazig kosmopolitisme. De opvatting dat literatuur de maatschappelijke realiteit moest helpen transformeren, gedijde nog vooral in milieus die de wereld meenden te kunnen verklaren vanuit een alles verhelderende ideologie. Zo kon het gebeuren

dat de experimentele romanschrijver Boon door de nieuwe estheten werd vereerd als een modernist van de eerste orde, terwijl hij in politiek geëngageerde kringen werd gewantrouwd om zijn onheldere ideologische opvattingen. Intussen moest de schrijver ervaren dat het volk weinig behoefte voelde aan een kritische literatuur. Met dat volk trad hij toch vooral in contact als leverancier van een dagelijks 'cursiefje' aan de krant *Vooruit* en als televisieberoemdheid, de stoute schrijver die zich al eens een aangebrand mopje kon permitteren. Goedbeschouwd preludeert deze beeldvorming op de manier waarop de *Fenomenale feminateek* dertig jaar na Boons dood in de markt zal worden gezet, in een door de nieuwsmidia versterkte mix van moedwil en misverstand. Het gevaar van een doorgezette integratie van 'Boon' in de populaire cultuur zou kunnen zijn, dat op een gegeven moment het imago van de bekende schrijver stolt in één niet meer voor correctie vatbaar cliché, het moment namelijk waarop de schijn gaat heersen dat 'we' de grote schrijver intussen wel door en door kennen. Die schijn kan alleen worden doorbroken door de concrete lectuur van Boon. Juist daarom is het zo belangrijk dat zijn werk wordt gelezen en herlezen door een publiek dat ruimer is dan de zogenaamde literaire professionals. Het laatste is totnogtoe gelukkig het geval.

Zoals blijkt uit de reacties op zijn sinds 2005 gepubliceerde *Verzameld werk*, onder meer op de door jonge Nederlanders verzorgde literaire website *8Weekly*, weet Boon ook nieuwe generaties lezers aan te spreken. Merkwaardig genoeg lijkt het zwaartepunt van de verkoop van Boons boeken zich intussen te verplaatsen van Nederland naar Vlaanderen, alsof het grote publiek beoordeelt Essen gaandeweg de voeling met Boon verliest. Die vaststelling bevestigt alleen maar het vermoeden dat de culturele kloof tussen Vlaanderen en Nederland almaar dieper wordt. Men zal die kloof niet dempen of zelfs maar een beetje minder diep maken door zich te blijven vastklampen aan de idee van die ene groot-Nederlandse literaire en culturele ruimte (een fantasma uit de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw). Maar de belangstelling in elkaars literatuur kan misschien wel worden verhoogd door de culturele verschillen tussen 'Noord' en 'Zuid' te erkennen en beter te leren begrijpen. En wie is daar beter voor geschikt dan de bewust Vlaamse en tegelijk internationale georiënteerde schrijver Boon, de

auteur van onder meer *Het Geuzenboek* (1979), een historische roman waarin de politieke scheiding tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden als uitgangspunt wordt genomen voor een kritische reflectie over culturele identiteit en natiewording.

Het is maar één ideetje om Boon grootscheeps te herdenken in 2012. Want dan viert de volkschrijver uit Aalst zijn honderdste verjaardag, welgeteld één eeuw nadat de auteur van *De Leeuw van Vlaanderen* hem daarin voorging. Voor geen van beiden zullen over drie jaar stoeten en optochten door de straten trekken. En de politici zullen in het beste geval *acte de présence* geven, want anders dan in 1912 zijn er fora waar ze hun ideeën en ideetjes wel beter kunnen laten renderen dan tijdens een literaire manifestatie. Maar als we literatuur niettemin in Boons geest beschouwen als iets wat meer moet bieden dan zuiver entertainment en ongevaarlijke inzichten in het wezen van de mens, als iets namelijk met een scherp politiek en cultuurkritisch randje, dan moeten we er ons in 2012 niet vanaf willen maken met de obligate tentoonstelling, een handvol gelegenhedsuitgaven en een nieuwe documentaire op canvas. Die grote tentoonstelling heeft Boon trouwens al in 1999 gehad, aan studies, fotoalbums en tijdschriftbijdragen over de schrijver is geen gebrek en met zijn prachtige *Dagboek van meneerke Boin* (2004) heeft Guido De Bruyn een televisiedocumentaire gemaakt waar nog maar een heel klein beetje stof op zit. Kortom, het is hoog tijd dat de Boonliefhebbers zich beraden over de vraag hoe het eeuwfeest van deze anti-estheet passend kan worden gevierd. Dit goed gestoffeerde speciaalnummer van *Gierik/NVT* naar aanleiding van het dertigjarige overlijden van de schrijver bewijst alvast dat er ook los van *the usual suspects* voldoende lezers zijn die diep genoeg door Boon zijn geraakt, om publiekelijk na te denken over de vraag wat hem nu zo 'anders' maakt. ■

Allerzielen

Een schrijftafel. Boeken. Vakantiefoto's. Een Ansichtkaart uit Milaan. En eentje uit Parijs: de kus van Robert Doisneau: *Kiss By The Hôtel De Ville, Paris, 1950*. Een brief. Nog een brief. De laatste CD van Hooverphonic. Een uitnodiging voor de presentatie van het verzamelde werk van Louis Paul Boon. Een dichtbundel. Een pen van rozenhout. Een halfleeg wijnglas. Een laptop. En nog. En meer...

Ge kunt de slaap maar niet vatten. Ge benoemt de dingen. Ge brengt ze in beweging. Ge telt op en af. Het aantal boeken. Acht. Het aantal CD's. Drieëndertig. Het aantal foto's. Drie. Ge verzet ze. Wat eerst links lag, komt nu rechts van de schrijftafel. En omgekeerd. Ge vermoeit uzelf. Schaapjes tellen. Afstanden verleggen. Dingen plaatsen. Nog even en ge treedt in de slaapfase. Maar dat wilt ge niet. Het is nacht en Allerzielen. Het is de nacht waarin de doden gezegend en de levenden verwenst worden. Het is een nacht om te schrijven. Maar waarover?

Ge zoudt over de *afwezigen* kunnen schrijven. Met ze praten. Ge zoudt ze weer tot leven kunnen brengen. Maar dat doet ge niet. Omdat er geen afwezigen zijn. Ge houdt de pen van rozenhout die ge van uw vader kreeg tussen uw vingers. Ge denkt aan zijn woorden: *Dit is een pen voor het leven...* Ge steekt de pen in je aktetas. Ge draagt hem mee, als zoudt ge willen dat uw vader overal gaat waar gij ook gaat. De AFWEZIGE AANWEZIGHEID. Als zoudt ge willen dat de pen uw vader was, dat ge hem voor altijd kon wegstoppen en bijhouden. Voor het leven.

Of ge zoudt over de *aanwezigen* kunnen schrijven. Maar die hebt ge deze nacht liever niet om u heen. Die houdt ge liever afwezig. Ge besluit dan maar om niet te schrijven. Ge leest een boek. *Menuet* van Louis Paul Boon. Ge bent onder de indruk. Mensen die *Menuet* hebben gelezen, hadden u gewaarschuwd: dat ge onder de indruk zoudt zijn. En ja, ge bent onder de indruk omdat ge onder de indruk bent. Ge gaat op zoek. Naar nog. En hoe meer ge van Boon leest hoe meer ge zoudt willen dat ge hem ooit had ontmoet, ergens. Dat ge hem op een nacht zoals deze had kunnen vragen: 'Waarover moet ik schrijven?'

(Wat zou Louis hebben geantwoord?)

Ge steekt het boek in uw aktetas. Als zoudt ge willen dat Boon overal met u meereist. Als zoudt ge willen dat het boek Louis Paul Boon zélf was. De AANWEZIGE AFWEZIGHEID.

Het is nacht en Allerzielen. Ge schakelt uw lievelingsnummer van de laatste CD van *Hooverphonic* in. Op het LCD-schermpje verschijnt *Track 8. Ge luistert naar Every time we live together we die a bit more.*

Drie minuten en drieëndertig seconden. ■

Kathy De Nève

(uit: *Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon*)

Lucy D'hooghe - Vyncke

'Ik was een fideel kameraadje...'

Al 49 jaar wonen ze hier, aan de Brusselsebaan in Hekelgem.

Frans Vyncke en Lucy D'hooghe.

Ze trouwden in het jaar 1952.

In 1959 wordt hun enige dochter geboren, Olga Vyncke.

Zij woont in Waasmunster.

Lucy wacht me buiten op het voetpad op. Het huis waar ze woont, ligt verscholen achter hoge struiken. Van horen zeggen wist ik dat Lucy een charmante verschijning was, dat ze met de jaren niets aan haar schoonheid was verloren. Het eerste waar ik dan ook aan denk wanneer ze me aanspreekt is: *kon Louis haar nu maar zien...* Frans Vyncke, haar man, zit in de keuken. Luide muziek weergalmt tot in de inkomhal. Ik gok op Stravinsky. 'Sinds Frans blind is geworden, hebben we afgesproken om dagelijks enkele stukken klassieke muziek op te zetten', stelt Lucy me gerust. Terwijl Lucy koffie haalt, komt Frans bij me zitten. Ik probeer een gesprek aan te knopen. Over Louis. Over hoe hij zich Louis het best herinnert. Maar mijn vragen blijven onbeantwoord. 'Je zal luid moeten praten', roept Lucy nog. Blind en doof. Of hoe een gewezen hoogleraar Slavische talen het verder moet doen, zonder woord en beeld. Frans Vyncke zit daar, over mij. Ook hij heeft blijkbaar niets aan charme verloren. Wat die man uitstraalt, zo denk ik, is zoveel meer waard dan woorden. We gaan aan tafel zitten. De doos pralines blijft onberoerd. Frans spitst zijn oren. 'Hoe zal het werk heten dat je aan Louis opdraagt?' vraagt Lucy. Ik: 'Opgespaarde zinnen'. 'O ja, heel passend...' En verder: 'Mijn man is blind geworden. Dat kwam hard aan. We zetten de muziek vrij luid omdat mijn man ook niet zo goed meer hoort. Zijn voorkeur gaat momenteel naar Stravinsky, naar Bach ook en naar composities van Hildegard Von Bingen. We verkennen zowat alle genres.'

Lucy zucht: 'Als er geen woorden of beelden meer zijn, dan blijft nog altijd de muziek over...'

Het klikte tussen Louis Paul Boon en Lucy D'hooghe. Dat wist Jeanneke ook. Lucy voerde

Louis de laatste jaren met de wagen rond. Hij nam overal zijn fototoestel mee. Sommige tongen beweren dat de relatie tussen hen meer was dan alleen maar een hechte vriendschapsrelatie. Tijdens het gesprek met Willie Verhegghe kwamen Lucy en Frans vaak ter sprake. 'Vraag Lucy gewoon hoe het zat tussen haar en Louis', zei Willie. Toen ik Lucy zag, begreep ik meteen. Lucy is een aantrekkelijke en erudiete dame. Je moet wel gek geweest zijn om als man niet op haar te vallen... Lucy: 'Mijn man leerde Willie Verhegghe kennen toen Willie nog piepjong was. Willie reed met de wagen van zijn grootvader, een grote Mercedes. Hij was beginnend chauffeur. Frans en ik hebben hem nog geholpen met het 'opdraaien' van de wagen. Toen had Willie nog niets met Boon te maken. Willie werkte bij het ministerie van cultuur in Brussel. Bij Bert de Corte. Daar heeft Frans hem vaak ontmoet.'

No nonsense

In de jaren 1950 woonden Frans en Lucy nog in Aalst. Lucy gaf Nederlands aan het Koninklijke Atheneum van Aalst. Jo Boon was een leerling van haar. Na school ging Jo wel eens mee naar haar thuis... 'Ik had een hazewind. Daar was hij gek op. Hij heette Karamazov. Een Russische naam: hoe kon het ook anders? De liefde voor de Slavische talen is ontstaan door mijn man. Toen we elkaar leerden kennen, had Frans een uitgesproken liefde voor Dostojevski. Als goede echtgenote ben ik wat later in Brussel slavistiek gaan studeren... Jo kwam wel eens bij ons thuis. Zo heb ik Jeanneke leren kennen. Hij was een jongen die zich niet echt doodwerkte op school. Hij toonde niet veel belangstelling voor al het theoretische. Hij had een tekort voor wiskunde. Jeanneke kwam bij mij inlichtingen vragen over de studiemogelijkheden. Nadien heb ik niets meer van Jeanneke gehoord. Ook niet meer van Louis. Tot het jaar 1958. In dat jaar gaf mijn man een voordracht ergens in Aalst. Daar ontmoetten we Louis. Frans: 'Ik had maar drie zinnen met Louis uitgewisseld, maar ik wist meteen dat het een *no nonsense* man was. Hij had

die speciale, intrigerende blik in de ogen. Gelijk een dokter naar zijn patiënt kijkt. Je kon er niet omheen.' Lucy vertelt verder: 'Na die ontmoeting hebben we Louis voor een lange tijd niet meer gezien. Ergens in de jaren 1960 moest Frans in de *Vooruit* in Gent archiefteksten gaan ophalen. Daar zag hij Louis weer. Het was een snelle ontmoeting.' Frans: 'Er was een galerie in Gent die Trio heette. Pierre Beeckman was de galerijhouder. Beeckman zocht mensen om vernissages in te leiden. Ik nam het voorstel aan. Lucy: 'Bij Pierre thuis was er een verjaardagsfeest ter ere van Louis en Jo. Bleek dus dat Louis en Pierre eigenlijk oude vrienden waren. Pierre nodigde ons uit. 'Wij komen!' zei Frans. Daar hebben we Louis weer gezien. Het was een prettig samenzijn.'

Schooljuf

Tussen de Boontjes ging het er altijd heel gemoedelijk aan toe. Jo had wel de neiging om in zijn eigen bestaan onder te duiken. Hij nam afstand van de wereld rondom hem... 'Ik denk dat het niet gemakkelijk is om een zoon van een beroemde vader te zijn. Jo moet dat al van jongsaf gevoeld hebben. Jeanneke was heel lief voor Louis. Louis wist dat hij kon terugvallen op de praktische geaardheid van Jeanne. Als schrijver miste hij dat praktische wel een beetje. Lief, respectvol en teder. Dat waren Jeanneke en Louis voor elkaar. Zonder meer. Toen Jo Lucienne leerde kennen, kwam Lucienne een tijdje bij hen inwonen. Er waren dan wel eens problemen tussen Jeanneke en Lucienne. Maar eigenlijk waren er vooral problemen met Jeanneke. Louis omschreef dat zeer goed vond ik: *'Een koningin verdraagt niet dat er een andere koningin bijkomt.'*

De eerste keer dat we elkaar voorgoed terug zagen, was in juli 1969. Dat weet ik nog heel precies omdat in die maand van datzelfde jaar een vleugel aan het huis werd bijgebouwd. Louis en Jeanneke kwamen in een chaos van een huis binnen. Jeanneke had bloemen bij, een prachtige bos rozen. Ze hield zich vrij afstandelijk omdat ik een schooljuf was. Vroeger was dat zo. Mensen hadden een gereserveerde houding tegenover schooljuffen en meesters. Zelfs Louis noemde mij 'schooljuf'. Na dit bezoek hebben Louis en ik elkaar regelmatig gezien. Er was een zielsverwantschap tussen ons ontstaan. Onze relatie was gereserveerd en respectvol. Jeanneke heeft er nooit iets op

gezegd. Ze zag dat Louis in mij een zielsverwante had gevonden. Ze vond het prima, zo. De laatste jaren van zijn leven, reed ik vaak met Louis rond. Dat was een idee van Jeanneke geweest. Ze vond dat Louis wat afleiding nodig had. Hij zat dag in dag uit op zijn werkkamer. Hij was vaak depressief. Op een dag vroeg ze me of ik wat met Louis wilde rondrijden. We reden rond. Vaak zelfs tot in Wallonië, tot in Saintes. Louis had zijn fototoestel mee. Wanneer hij 'stop' riep, dan wist ik dat hij wilde uitstappen om foto's te nemen. Louis reed nooit zelf. Dat deed hij niet graag. Ik was een voorzichtige chauffeur. Bewust voorzichtig. Ik wilde namelijk niet op mijn blazen hebben dat ik Louis Paul Boon in de prak gereden had!

Eerst inhoud

'Dat is een moeilijke', antwoordt Lucy wanneer ik haar vraag wat ze van Louis geleerd heeft. 'Er werd haast nooit over ernstige dingen gepraat, ook niet op de tochtjes op donderdag. Louis had zijn schrijfwereldje. Dat probeerde hij voor zichzelf te beschermen. Hoe zal ik het zeggen? Louis was een zeer bijzondere man. Hij had een heel eigen humor en was altijd vriendelijk. Een heel interessante persoonlijkheid. Ook op sociaal vlak. Op een dag wandelden we in het park van Meise. Er kwamen onbekenden aan: 'Ah zie, meneer Boon!' Louis ging dan meteen een conversatie met hen aan.

Alle herinneringen die ik aan Louis heb zijn even mooi. Eind de jaren 1970 leed Louis aan zware depressies. Vooral na het overlijden van zijn broer Frans, heeft hij het heel zwaar gehad. Louis sprak nooit over zijn ouders. Ik denk dat hij een innerlijke band had met zijn jongere broer, ook omdat zijn zus zeer jong was overleden. Hij sprak ook niet graag over de oorlog. Dat moet voor hem afschuwelijk geweest zijn.

Onze vriendschap voor elkaar was onvoorwaardelijk. Voor hem was ik een fideel kameraadje waar hij steeds op kon terugvallen. Ik zou dan ook door dik en dun zijn gegaan voor hem. Hij wist dat ik zijn werk apprecieerde. Als filoloog deed ik dat met kennis van zaken. Ik wist dat hij een plaats in de literatuur zou veroveren. Ik las hem zeer graag. Hij schreef vaak psychologisch herkenbare boeken, zo uit het leven gegrepen, à la Dostojevski zeg maar. *De Kapellekensbaan* en *Zomer te Termuren* vond ik persoonlijk zijn hoog-

tepunten. Ook *De Memoires van de Heer Daege-man* is een sterk werk, maar donker. Hij schreef wel meer donkere werken. *Daens* echter, en *De bende van Jan de Lichte* zijn werken die mij wat minder liggen. Voor Louis was de inhoud van zijn schriftuur veel belangrijker dan de vorm. Vaak zei hij aan jonge debutanten: 'Verzorg de inhoud, de vorm volgt later wel...'

Lucy komt aangewandeld met een foto van Louis, genomen in de woonkamer waar we ons nu bevinden. Op de foto draagt Louis een geruite broek en ribfluwelen schoenen, typisch voor die tijd. Louis zit op de bank naast het raam en speelt met een hondje, een stratier, denk ik... 'Dat is Marek', zegt Lucy. 'En ja, alweer een Slavische naam. De foto dateert uit 1976. Marek was toen één jaar. Die dag kreeg Louis in Erembodegem bezoek van de Zweedse fotograaf, Lars Söderbom. Louis moest iets komen ophalen, wat weet ik niet precies meer, iets dat hier bij ons was achtergebleven. Daardoor waren Louis en de fotograaf ineens hier beland. Toen werd deze foto genomen.'

Boomvrouwjes

'In het leven van Louis zie ik maar weinig excessen. Hij leefde in de eerste plaats voor zijn schrijven. Dat was zijn wereld. Maar hij had nog een andere wereld. Die van de schilderkunst. Louis was behoorlijk gefrustreerd omwille van zijn schilderwerk: hij is als schilder niet doorgebroken. In zijn romans schilderde hij met woorden. Hij gebruikte er van alles voor: pastel, houtskool... Hij maakte van die – ik kan het niet goed omschrijven – wacht, ik zal het je tonen.' *Lucy verdwijnt uit het decor en komt even later terug met een kunstwerk van Louis in haar handen...* 'Dit werk heet: *Vaarwel krokodil*. Uit 1968.' *Ik zie een schilderij met een opgezet vogeltje op de voorgrond...* 'In die tijd was dergelijke stijl heel vooruitstrevend', vertelt Lucy. Raveel schilderde ook zo, met een vogelkot op een schilderij. Of Wasserman, die schilderde een badkamer en in die badkamer hing een echte badhanddoek. Louis wist dat allemaal en maakte soortgelijke werken op zijn eigen manier. Hieruit volgden tentoonstellingen ondermeer bij *Drieghe* in Wetteren en bij *Trio* in Gent. In Wetteren werd er bijna niets verkocht. Herwig Leus kwam toen de galerij binnen en kocht alles op. Frans en ik hebben van hem nog een werk van Louis overge-

kocht. In Gent echter was al het werk van Louis de deur uitgegaan. Dat was een hele tijd later. Ik herinner me nog dat Julien Weverbergh er toen ook was. Er was veel volk komen opdagen, maar Louis was dan ook beroemder geworden. Mede door zijn verschijning op televisie met *Het is maar een woord*. Louis kwam goed over op het scherm: heel ad rem, gevat en humoristisch. Verder tekende Louis ook een hele reeks 'boomvrouwjes'. Vrouwen gecombineerd met takken. 'De vrouw is een deel van de kosmos, ze maakt deel uit van de totale natuur!' zei Louis.'

Snijdende humor

'Louis was fenomenaal lucide. De ontwikkeling van de maatschappij hield hem mateloos bezig. Hij was absoluut geen zedenpreker, enkel moralist in de zin van 'Schop de mensen een geweten!' Louis wou dat zijn werk een spiegel was van de maatschappij, dat mensen zichzelf zouden gaan herkennen. Zijn werk was cynisch maar met een emotionele ondergrond: een beetje met spijt dat het 'allemaal' zo gelopen is. Maar er zat humor in zijn denken, en dus ook in zijn werk. Humor was voor hem een omweg om tot de essentie te komen. Over de maatschappij van vandaag zou Louis zeggen dat hij het allemaal voorzien had. En het is inderdaad gebleken dat hij gelijk had. De maatschappij is zo geëvolueerd zoals hij het voorspeld had. Hij zou er bijvoorbeeld niet staan opkijken van de terreuraanslagen in Amerika en Afghanistan of van het nieuws dat jonge radeloze moeders hun baby in een schuif kunnen deponeren... Wat de politiek betreft is het een zegen voor Louis dat hij niet meer leeft. Louis was ook tegen de techniek en de technologische vooruitgang. Ik geloof niet dat hij zijn manuscripten ooit op een computer zou hebben uitgeschreven. Toen de eerste vaatwasser in huis werd binnen gebracht, werd hij gek van het lawaai dat eruit kwam. 'Dat was het einde aan het intieme samenzijn met Jeanneken', zei hij. Louis heeft ook nooit auto gereden. Hij zat zelfs niet graag in de auto. Hij had een beetje claustrofobie.

Het gevoel in zijn werk snijdt als een mes. Déultieme reden van zijn drinken is dat hij pas postuum begrepen zou worden. Ook dat wist hij. Hij vond troost in de drank, en liefde in zijn femina-theek: zijn droomwereld. De diepere betekenis van

de middagzon verricht zijn verwoestende werk, de vlucht van de geest, het zonlicht dringt overal door. Overbelichting. Je wordt gedwongen langer te kijken naar je imperfecties: je lelijke lichaam (en hoe mooi het woord lelijk), je ongeloof in je schrijverstalent

zijn denken gaf hij niet bloot. Hij was radicaal. In woord én daad. Louis kwam met een heel nieuwe stijl aan. Er was tijd nodig om dat te aanvaarden. Het was zijn manier van 'zijn'. De beruchte feminatheek is in tegenstelling tot wat men denkt geen verzameling van een oude man. Volstrekt niet! De vrouw wordt misbruikt in alle opzichten. Dat vond hij. 'De maatschappij die misbruik maakt van het vrouwelijke lichaam'. Zo omschreef hij het... Mijn man sprak met mensen die in de klas van Louis hadden gezeten. 'Hij was heel nieuwsgierig', zeiden ze allen. 'Een beetje eigenaardig ook, anders dan wij.' Maar dat hij schrijver zou worden dat hadden ze niet durven denken.'

Zo een vriend...

'Louis is veel te vroeg gestorven. Zijn vroege dood was te wijten aan drank. Het heftig roken en drinken heeft ongetwijfeld zijn leven verkort. De dokters van het UZ in Jette hadden hem nochtans gewaarschuwd, dat als hij niet snel zou stoppen met zijn drankexcessen, hij niet lang meer te leven had. Louis stierf. Wij waren de eersten die door Jeanneke werden opgebeld. Frans en ik zijn naar hun thuis gereden. Een buurvrouw die verpleegster was, probeerde Louis nog te reanimeren. Maar het was te laat. Na de dood van Louis zijn Frans en ik in een groot zwart gat gevallen. Een gevoel van: wat nu? Zijn persoonlijkheid, zijn verstand en intelligentie. Zijn kijk op de wereld en de mensen. Zijn gevoel voor humor. Alles weg. Louis was een man met duidelijke meningen. Hij wist alles te benoemen. Hij wist mensen te ontroeren, beroeren. Kortom: hij wist mensen te raken. Zo'n vriend mis je. Ook vandaag nog. Na de dood van Louis hebben we Jeanneke niet zo vaak meer gezien. In die tijd hadden mijn man en ik een flatje in Spanje. We waren dus vaak weg. Ik werd grootmoeder en hield me nogal veel bezig met de kleinkinderen. Toen hoorden we dat Jeanneke gevallen was, bij de brievenbus, en dat ze van toen af fel achteruit is gegaan. Ook Jo zie ik maar heel sporadisch. De laatste keer was dat in het gemeentehuis van Aalst, tijdens een voorstelling van het verzamelde werk van Louis. Jo en ik zaten er in het panelgesprek, samen met Pat Donnez.'

Buiten wordt het donker. Het is tijd om naar huis te gaan. Ik zoek mijn schrijfsels bij elkaar en loop

naar Frans toe. Ik wil hem bedanken. (Ik merk bij mezelf op hoe dankbaar ik ben voor mensen die Louis begrepen hebben. In hem hebben geloofd. En daardoor ook Louis een duwtje hebben gegeven. Onbewust. Of was dat bewust?) 'Bedankt voor Louis', wil ik zeggen. Maar dat zeg ik niet. Dat kan ik alleen maar denken. Of een héél klein beetje laten voelen. Ik leg mijn handen op zijn handen. Een teder gebaar. Een beetje poëzie. Bijna muziek. Bijna. Het is tijd. Het is altijd tijd wanneer je afscheid moet nemen. Lucy leidt me naar de voordeur. Nog snel vraag ik haar of ze wat tegen Louis zou willen zeggen. Of ze het zou kunnen opschrijven ook, op papier. Ze stemt toe. Een zweem van opluchting. En dan: 'Dat ben ik aan onze vriendschap verschuldigd...'

Al enkele dagen na onze ontmoeting, ontvang ik volgende brief in de bus...

Brief van Lucy aan Louis

Al dertig jaar ben je van ons heengegaan,
Tijd genoeg om te beseffen hoe je écht was.
Zeer schuchter was je en zo heel erg kwetsbaar,

Een grote mond en grapjes moesten je dus redden...

Als jong auteur hoopte je met je boeken
de wereld te verbeteren.
Toen je, na jaren schrijven en zwoegen,
moest vaststellen dat niets verbeterd was,
(wel integendeel!)
zocht je soelaas bij Johnnie Walker.
Bewust dronk je jezelf in de vernieling.

Je vrienden konden het niet beletten...

Dertig jaar later, dertig jaar wijzer,
denk ik, dat het misschien wél had gekund.
Met nog veel meer begrip, veel meer inzet en steun.

Veel meer menselijke warmte
Of hoor ik je nu ginnegappen:
"Wat heeft het allemaal voor zin, makker?"

(en hoe sterk je geloof in je gedachten), je wantrouwen tegenover alles wat in dat langer licht schijnbaar leeft (en je vertrouwen dat je object van verlangen (God?) onbereikbaar is). – Middaguur. De wereld ligt naakt, schaduwloos en niet-schijnbaar! zinloos voor

In omgekeerde volgorde
van verschijning...
Muziek: Sydney Bechet,
Petite Fleur, 3:44
Poëzie: Verinnerlijking is
de mens zijn
voornaamste opdracht,
de pijn is zijn eigenlijke
woonplaats, de dood zijn
bestemming. (R.M.Rilke)
Filosofie: En van alles
wat we droomden,
is alleen de droom
gebleven. (L.P.Boon)
Politiek: Laten we
op 10 mei van dit jaar)
beginnen met
herinneren... (Barack
Obama)

in de 'vrieskelders' van
DE GROENE WATERMAN

(Wolstraat 7, Antwerpen)

Vrijdag 27 maart 2009

- 19.30u -

Presentatie Lentenummer 102

Gierik&NVT

- Herinneringen aan Louis Paul Boon -

(naar aanleiding van het 30-jarige overlijden van L.P.Boon op 10 mei van dit jaar)

*(verse) boontjes te koop aan 1euro 't stuk!

(Lucy d'Hooghe, Hekelgem 2008-03-11) ■

Louis Paul Boon thuis bij Lucy en Frans Vyncke met hond Karamazov

ons. (Wanneer wordt het langer donker?) - Een schrijver is een evenmens met onbekende gewoonten. Een dichter is een evenmens met bekende on-gewoonten. (Hoe klinkt dat?) - Zij (innerlijk): Het woord wordt altijd postuum geboren. - Robbe de Hert over zijn

Het protectionistische schrijven

En terwijl democraat Barack Obama en republikein John McCain op het televisiescherm een nek aan nek race voeren, verdwijnt ge naar boven, naar uw eiland, en waagt ge u voor de zoveelste keer voor het schermje van uwe laptop. Woorden verzamelen. Mooie woorden. Lelijke woorden. (Van welke het meest?). En wat is belangrijker? Dat de nieuwe president van de VS aan een nieuwe wereld brouwt of gij aan een nieuw verhaal? Dat weet ge niet. Dat houdt u ook niet bezig. Wat hebt GIJ op dit moment méér te vertellen dan een toekomstige president? Niets. Toch blijft ge zitten. Ge flanst woorden bij elkaar. Ge brouwt aan uw eigen wereldje. Waarin alles kan en (bijna) alles mag. En als ge genoeg woorden hebt verzameld, en woorden zijn zinnen geworden, dan ga je ze opslaan. Daar waar niemand aan kan.

Zij (*innerlijk*): Hoe klinkt dit?

Hij: Protectionistisch.

De dag wordt weer nacht. Het glas van het raampje voor uw schrijftafel verkleurt. Geleidelijk. Van wit naar zwart. Buiten is het vroeg donker; de periode van het jaar waarin alle diertjes van het bos leren zwijgen. Ze sparen hun stem. Ze hamsteren hun voedsel. Ze brengen hun soortgenoten in bescherming. De recessie van de natuur. (Nog een mooi woord: *recessie*.) Teruggang.

Soms moet ge een stapje terugzetten om weer vooruit te kunnen. Neemt nu Prinses Diana. Die leefde te snel. En wie snel leeft, sterft ook veel sneller. Dat zei mijn vader altijd: *We moeten TRAGER leven...* (Zult ge trager gaan schrijven wanneer het vroeger donker wordt?) Zullen we trager gaan leven als de zwarte democraat Obama de verkiezingen wint? Een historisch gebeuren. '*Het is goed om een kruis te trekken over al die oude dingen en de WERELD-VAN-VANDAAG opnieuw uitspreken met andere woorden.*' Dat schreef Louis in zijn *Kapellekensbaan*. De wereld van vandaag, opnieuw uitspreken, met andere (lees: gekleurde) woorden. Ge denkt aan uw verzameling mooie woorden...

Zo ziet ge maar, Louis. Alles is nog niet geschreven. Zolang er mensen zijn, zullen er boeken geschreven worden. De wereld wordt kleiner. Het is weer tijd voor grote verhalen. En zoals voor alle grote verhalen gaan schrijvers op zoek naar een schuilplaats. Op een eiland. De grootte van een A4-tje. Leren zwijgen, op papier. Woorden sparen. Zinnen opslaan en beschermen. Wie zei dit ook alweer: *Wij zijn ALLEMAAL diertjes in het bos...?*

■

Kathy De Nève

(uit: *Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon*)

Tine van Buul

'Ik heb van Louis gehouden...'

Zoals op vele plekken in Nederland. Kleine huisjes in smalle straten. Maar zoals geweten ook, schuilen in vele kleine huisjes wel eens vaker grote verhalen. Een kopje koffie met chocolade koekjes. Met het zicht op een achtertuin. Groen en stil. Dat soort stilte die mooie herinneringen met zich meebrengt. Tine van Buul lijkt niet erg meer op de foto die ik bij heb. Een zwart-wit foto uit 1974 genomen in Amsterdam tijdens een huldigingstoonstelling voor Louis Paul Boon en waarop Tine de hand van jonge David vasthoudt, kleinzoon van Louis en Jeanneke. 'Die foto was ik helemaal vergeten', zegt Tine verontwaardigd. 'Zelfs de herinnering aan deze huldiging is helemaal uit mijn geheugen gegaan. Hoe vreemd.' Flikkerlichtjes in haar ogen. Mooi. Soms vergeet je dat oude mensen ook jong geweest zijn. Jong en mooi en verliefd. Dat alles. 'Heb je Louis gekend?' vraagt ze me. Ik wil zo graag *ja* zeggen. Maar ik móet wel *nee* zeggen. 'Nee', zeg ik. 'Maar ik heb wel het gevoel dat ik vaak een intieme afspraak heb met Louis.' Tine kijkt medeplichtig. 'Ik praat elke dag met Louis. Op papier. Louis is beetje bij beetje een deel van mijn leven geworden. Zo voelt dat. Het is zoals bij Jo, denk ik. Als zoon van een bekende overleden schrijvende vader heb je *nooit* het gevoel dat hij er niet meer is. Omdat hij er voor een of andere reden *altijd* is.' Tine glimlacht. Alsof zij wéét wat ik bedoel. Eens Louis Paul Boon. Altijd Louis Paul Boon. Zoveel is duidelijk.

Tine van Buul, geboren in Rotterdam op 26 februari 1919, werkte van 1946 tot 1979 bij uitgeverij *Querido*. In 1990 brengt ze samen met Bianca Stigter (°1964) de bloemlezing *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is* bij *Querido* uit, die bekroond wordt met de Gouden Griffel 1991. Drie boeken van Boon werden bij *Querido* onder pocketvorm in de Salamander-reeks uitgegeven: *Vergeten straat*, *Mijn Kleine Oorlog* en *De Voorstad groeit*.

Tine van Buul en Reinold Kuipers leren elkaar via het vak kennen. In 1953 ontmoeten ze elkaar op een congres. 'Daar zijn congressen voor', voegt Tine er op een ondeugende toon aan toe. Pas twintig jaar later, in 1973, stappen ze in het huwelijksbootje. Reinold Kuipers (°1914) leidde de uitgeverij *De Arbeiderspers* van 1946 tot 1960 waarna hij bij uitgeverij *Querido* terecht kwam. Reinold sterft in 1992. Zijn werkkamer op de benedenverdieping is nog intact gebleven. De schrijftafel, de bureau-stoel, de rekken met boeken, alles staat er nog. Tegen de wand hangen twee schilderijen van Louis. Eéntje uit 1961, getiteld: *vertellen over de oorlog*. En een veel groter schilderij, ongetiteld, waarop vijf personages die zo uit een tarotkaartenspel lijken te komen. 'Het is de hoer, de vrouw, de heer, de geestelijke -of hoe noemen jullie een godgeleerde in België?- en de boer', zegt Tine. Ik kijk naar het meisje op het doek dat Tine 'de hoer' noemt. Het meisje laat ongegeneerd haar blote billen zien. Als toeschouwer kan je er niet omheen. 'Hoer', denk ik. Mooi toch. Heel even bedenk ik bij mezelf welk personage ik in dit decor het liefst zou willen spelen, en glimlach... innerlijk. Louis liet het werk ongetiteld. Hij schreef er ook geen tekst bij, iets wat hij normaal gezien wel eens deed, als voorproefje voor een nieuw verhaal later. Ik kan niet anders dan er zelf eentje bij te bedenken. Iets stout, lief, ondeugend. Op zijn Boontjes. Even later lees ik op het doek: *...et Ondine sans culotte montre ses fesses au curée*.

In de werkkamer van Reinold zie ik ook nog een groot poppenhuis, een kindertafel met stoeltjes eromheen en speelgoed. 'Reinold heeft één zoon. Daaruit zijn twee kleinkinderen en twee achterkleinkinderen gekomen', zegt een trotse Tine. Oma Tine lijkt zo uit een prentenboek te stappen. Ze beantwoordt helemaal aan het beeld van de mooie, lieve en zachtaardige oma. Een oma met heel veel verhaaltjes voor het slapen gaan. Grote verhalen uit kleine huisjes: *Er was eens een meneerke die Boin heette...* Of kleine verhaaltjes

Obama tijdens zijn eedaflegging... (vrij naar Karl Marx: 'Een geest waart door Amerika, de geest van het protectionisme. Dichters aller landen, verenigt u!') – Louis en ik onder dezelfde zon. Het enige verschil is dat zijn zon nog van boven kwam, terwijl

uit grote huizen: *Er was eens een ridder van Vogelenzang...*

Maar laten we eerst terug gaan naar het jaar 1949. Daar waar het allemaal begon.

Nooit tevreden

Ik heb Louis leren kennen via mijn man. Reinhold ging vaak naar Gent. Hij bracht dan een bezoekje aan Richard Minne die bij de Vooruit werkte. Richard had tegen Reinold gezegd dat hij eens naar Louis Paul Boon moest gaan. Louis zou een talentvolle schrijver zijn die bovendien een interessant manuscript had klaarliggen. Ik herinner me nog dat Reinold meereed met de dienstwagen van *De Arbeiderspers*. Een zwarte wagen van het type *Mercedes*. Hij vond het niet erg gepast om hiermee naar Louis Paul Boon te rijden. Maar hij deed het. De chauffeur reed met de chique wagen de Verastenstraat in, waar Louis toen woonde, en belde aan.

Toen Reinold de schrijftuur van Louis onder ogen kreeg, wist hij meteen dat hij een groot schrijver had ontmoet. *Twee spoken* is het eerste boek van Louis dat bij *De Arbeiderspers* verschenen is. Dat was in 1952. Een jaar later, in maart 1953, publiceert *De Arbeiderspers* eindelijk zijn *Kapellekensbaan*. Het manuscript had twee jaar liggen wachten. Het boek werd zowel in Vlaanderen als in Nederland lovend onthaald. *De Kapellekensbaan* is dan ook een meesterwerk, waarin de menselijkheid op authentieke wijze wordt beschreven. Knap gedaan.

Reinold was dol op Louis én op zijn geschriften. Van in het begin geloofde hij in zijn uniek talent. Het enige wat hij jammer vond, was dat Louis tot vervelens toe het manuscript bleef verwerken. Het leek wel alsof hij nooit honderd procent tevreden was. Het manuscript was soms al weken klaar. Maar Louis blééf maar herschrijven. Op een dag was het geduld van Reinold opgebraakt. 'Nu ga ik het manuscript halen!' zei hij.

In de jaren 1970 (april 1974) werd er bij *Querido* een tentoonstelling gehouden. Dit naar aanleiding van de perspresentatie van zijn kroniek *David's jonge dagen*. David en Louis stelden hun werk voor. David had tekeningen gemaakt. Daarvan had Louis schilderijtjes gemaakt. David was toen vijf. Louis tweeënzestig.

Boottochtjes

Onze allereerste ontmoeting met Louis was, als ik mij niet vergis, bij Louis en Jeanneke thuis, op de Vogelenzang. Louis en Jeanneke waren in december 1952 van Aalst naar Erembodegem verhuisd. Een huis met enkel een benedenverdiep: een grote open ruimte, bijna geen muren en een kachel in het midden. Jo en Lucienne waren er toen ook. Reinhold en Louis zijn snel goede vrienden geworden. We zagen elkaar dan ook vrij regelmatig. Mijn man kon geen auto rijden. Ik wel. Vanuit Amsterdam reden we naar Erembodegem. Soms bleven we logeren. In de tuin speelden we vaak een spelletje *petanque*. Een andere keer kwamen ze tot bij ons. Dan deden we kleine boottochtjes op de grachten. Louis wilde zo graag eens de afsluitdijk over, naar Friesland. Dat was een wens van hem. Dat hebben we dan ook gedaan. Hij hield van kleine dorpjes. Zolang er maar een cafeetje in de buurt was om gezellig een pint te gaan drinken achteraf. Daar kon hij zo van genieten. We hebben samen ook de polders gezien, en hoe ze onder liepen. Dat vond Louis heel indrukwekkend. Een enkele keer zijn we naar de Amsterdamse wijk *de Jordaan* gaan kijken, een typische volksbuurt waar in de negentiende eeuw veel ambachtslieden en kleine bedrijven gevestigd waren. Nu zijn al die bedrijfjes vervangen door hype woningen. De huizen werden veel te duur voor de oorspronkelijke bewoners en daarom zagen deze zich gedwongen om hun geliefde Jordaan te verlaten. Louis hield niet van reizen. Maar ik denk dat hij vooral niet van auto rijden hield. Het was dan ook altijd Lucienne die achter het stuur zat. Op een dag hebben we Louis toch zover gekregen om naar Groningen te gaan. Reinhold was daar groot geworden. Louis was werkelijk in alles geïnteresseerd. Ik denk niet dat er één plekje in heel Groningen was dat hij die dag niet heeft gezien.

Eerlijke taal

Ik weet nog toen Louis kwam zeggen dat hij zou stoppen met schrijven. Hij wilde gaan schilderen. Dat nieuws kwam aan. Maar in mijn binnenste wist ik dat Louis het schrijven niet voor altijd zou kunnen loslaten. Louis had gewoon meer dan één talent. Die moest hij benutten, vond ik. Hij was teleurgesteld. Dat wel. Op den duur voelde hij zich zelfs geen Belg meer. 'Ik behoor tot de Nederlandse literatuur', zei hij. Dat kwam na-

tuurlijk door het feit dat zijn boeken eerst in Nederland werden uitgegeven. In België had vrijwel niemand oor voor verhalen à la Boon. Sommigen beweren dat het voornamelijk te maken had met het katholicisme dat in Vlaanderen hoogtij vierde, maar ik denk daar anders over. Uiteindelijk is ook Willem Elsschot met zijn meer sobere manuscripten eerst in Nederland terecht gekomen. Boon verscheen (gewoon) veel meer in de Nederlandse kranten dan in de Vlaamse. En als wij hier veel over een schrijver horen vertellen dan willen we die lezen! Gek hoe mensen via de media geprikkeld worden. In Nederland had Louis Paul Boon al meteen een goede naam. In België zou hij nog moeten wachten tot na zijn verschijning in het televisieprogramma *Het is maar een woord*. Hiermee heeft hij veel aan populariteit gewonnen. In die mate zelfs dat Louis leed onder zijn beroemd zijn: 'Als ik ooit die Nobelprijs krijg', zo zei hij, 'dan gaat hier het hek dicht'.

Louis was een heel lieve en zachte man. Heel zorgzaam ook. Ik hield ervan om hem bezig te zien, om hem te zien denken, om hem te horen praten. Hij was een volkse man die mededogen had met de mensen die het moeilijk hadden. Juist daarom hield ik zo van hem. Louis was een man om van te houden. En dat heb ik ook gedaan. Als mens. Maar ook als schrijver. Door hem heb ik geleerd anders te gaan kijken. Op een manier die mij totaal vreemd was. Louis stelde zich in de plaats van de mensen. Hij keek vanuit hun gezichtsveld, rekeninghoudend met de hele geschiedenis waaraan die persoon gekoppeld was. Op die manier kon hij veel begrijpen. Veel ook niet begrijpen. Waarom hou je van iemands werk? Omdat het raakt. Door de inhoud. Voorál door de inhoud. Of omdat die auteur een stijl hanteert die voor jou prettig is om te lezen. Louis schreef in een eerlijke taal. Hij verstopte zich niet, bleef trouw aan zichzelf én aan zijn thema's. Als ik Louis lees dan hoor ik hem praten. Trouwens, in gedachten hoor ik hem nog steeds praten. Alsof hij naast me staat. 'Tot de volgende!' Of: 'Hopelijk tot gauw weer!' En dan ging hij weer verder. Verdrietig, wel. Altijd dat verdriet dat weer opwelde. Altijd die aanwezige eenzaamheid. De katalysator van zijn schrijven, zeg maar. Het kan niet anders dat Louis beïnvloed is geweest door schrijvers als Dostoevski, Tsjechov of Gogol. Eén voor één schrijvers die hun pen in weemoed doopten. Zoals het ook niet an-

ders kan dat Louis een voorbeeld is voor tal van hedendaagse schrijvers. Louis had een heel apart talent. Volgens mij was hij zich daar wel van bewust. En maar goed ook.

Kabouterverhaaltjes

Jeanne was een aardig mens. Ze deed zich geen enkel moment voor als 'de madam van schrijver Louis Paul Boon'. Ze was eerder teruggetrokken. Als een trouwe hond stond ze naast haar man. Louis en Jeanneke hadden elkaar al vrij jong leren kennen. Ze kenden elkaar zeer goed. Na de dood van Louis hadden we nog nauwelijks contact met Jeanne. Een paar keer hebben we nog met elkaar gebeld. Maar ik verstond Jeanne niet zo goed meer. En dus hield het op met bellen. Ik herinner me nog wel één ontmoeting met Jo en Lucienne. Dat was in Amsterdam, tijdens de toneelvoorstelling van *Mijn Kleine Oorlog*. Het was een verrassende ontmoeting. Jammer toch dat alles zo plots ophoudt te 'zijn'. Al die mooie herinneringen. Het lijkt wel of *een groot deel van ons leven* samen met Louis vertrokken is. Nu ik er zo over terug denk, *voel* ik vanbinnen weer wat ik toen voelde wanneer we naar Louis en Jeanneke gingen. Een gelukzalig gevoel. Ik ben altijd graag naar hun thuis gegaan. Het was een gezellig huis, met een mooie tuin eromheen en wat verderop een prachtig stukje weiland.

Louis en Jo waren altijd heel close. Hun relatie leek meer op een vriendschapsrelatie dan op een vader-zoon relatie. Dat vond ik. Weten dat je er bent voor elkaar en wat je voor elkaar betekent. Zoiets. Louis en Jeanneke waren zeer trots op hun kleinzoon. David was een gezellig ventje. Hij ging overal mee. Hij luisterde, keek rond. Hij genoot van het samenzijn met Louis en Jeanneke. Ik herinner me een paar leuke anekdotes met David. Jeanneke, David en ik zaten bij ons in de woonkamer. David was toen een jaar of zeven, acht. Hij zeurde over een piratenschip van *Lego*. Hij wilde dat zo graag. Hij bleef die middag maar zeuren tot Jeanneke uiteindelijk zei: 'Ach kom, laten we het maar gaan kopen.' Toen zijn Jeanneke en ik voor David een piratenschip gaan kopen. En nog: Op een dag had de juf op school kabouterverhaaltjes verteld. Toen ze aan David vroeg of hij nog veel kabouter-tjes ziet, antwoordde hij heel spontaan: "Ik heb er vanmorgen nog eentje doodgetrapt!" Zoiets zou Louis ook hebben geantwoord...

Levende herinnering

Louis zou er treurig om zijn om te zien hoe het er nu aan toe gaat in de wereld. Hij zou zich ongetwijfeld inspannen om het allemaal beter te maken. Zo was Louis. Wanneer vergaan we weer? Was dat niet in 2012? De ondergang is nabij... Misschien is Louis wel op tijd gestorven. Dertig jaar geleden was hij al moe. Van zichzelf. Van de hele wereld. Hij hield niet van al die officiële evenementen. Daar zag hij verschrikkelijk tegenop. Hij had wat te vertellen, en dus wilde hij schrijven. Zonder meer. En dan die Nobelprijs. Hoe vaak heeft hij er niet in geloofd. De dag voor hij naar de Zweedse ambassade in België moest gaan, is hij gestorven. Was hij genomineerd voor de Nobelprijs? Heeft dat besef hem doen doodgaan? Wie weet... Louis had nog veel mooie boeken kunnen schrijven. Dat is een zekerheid. Boeken en verhalen die nuttig waren geweest voor zoveel mensen. Je had wel degelijk iets aan het lezen van zijn werk. Het stemde tot nadenken. Keer op keer. Louis was een geliefd figuur. Ik vond altijd dat de mensen in de buurt bij hem heel hartelijk met hem omgingen. Op de begrafenis van Louis waren er heel veel mensen komen opdagen. We volgden de stoet en zagen de bewoners van Aalst uit hun huizen komen, als laatste groet. Heel indrukwekkend.

Geen geraniums

Herinneringen zijn belangrijk. Zij houden een mens levend. Zij houden *mij* alleszins in leven. Er is zo'n spreekwoord dat zegt: *Ik zit niet achter mijn geraniums maar achter mijn herinneringen...* Al mijn herinneringen aan de Boontjes zijn vriendelijk. Sommigen springen er uit. Anderen moet ik weer veel verder gaan zoeken. Maar altijd zijn ze rooskleurig. Het was dan ook altijd even gezellig met Louis en Jeanneke. Ik mis ze ja, maar de herinnering aan onze momenten samen blijven hartverwarmend.

Ik weet nog dat Louis werd gehuldigd. Waar of wanneer, dat ben ik vergeten. Maar ik herinner me nog goed dat Louis erop stond dat ik naast hem zou zitten. Ik was ziek die dag. Dus ik kon er niet bij zijn. Dat vind ik nog altijd jammer... Stel dat Louis hier op dit moment de kamer zou binnenstappen, ik zou het niet kunnen geloven dat hij het is, maar ik zou het ongetwijfeld laten merken hoe fijn ik het vind hem weer te mogen zien. Als was het maar voor even.

Als een mist voor de ogen zie ik nog steeds voor mij...

De werkkamer van Louis. Een lange kamer met een schrijftafel. Wat verderop: ontelbare boeken op rekken tegen de wanden. Er was ook een serre. Jeanneke had er talrijke planten staan. En ik zie Jeanneke nog, lijstjes maken, om de tekeningen van Louis in te lijsten. Dat kon ze goed. En dan was er de eettafel waar we zo vaak met zijn allen aan gezeten hebben. Een lange tafel tegen de wand met aan beide kanten van de tafel een houten bank. Net voor de begrafenis van Louis hebben Jeanneke, Reinold en ik nog op die bank aan de tafel gezeten en een hapje gegeten. Dat was de laatste keer.

Ik neem afscheid van Tine van Buul, van haar herinneringen aan Louis Paul Boon, (ook van de intact gebleven werkkamer van Reinold Kuipers) en keer terug huiswaarts, richting Antwerpen. De GPS in mijn wagen waarschuwt voor een kilometerlange file. Het tijdperk van de recessie. Trager leven. Noodgedwongen. Vandaag reizen we even traag (of even snel?) als toen met de koets. (Misschien zou Louis het nu, dertig jaar later, wél leuk hebben gevonden om met de wagen te rijden...) Ik besluit om een omweg te maken. Omkeren. Terugkeren. Ook in de tijd. Voor mij is het op de kop twintig jaar geleden dat ik hier geweest ben. In hetzelfde cafeetje langs de oever van de Amstel bestel ik een glaasje rode wijn en een pilsje. Geen geraniums op de vensterbanken. Dat stelt me gerust. Alleen nog méér herinneringen. Levende herinneringen. Aan een schrijver die ik nooit heb gekend maar hoe langer hoe meer het gevoel krijg hem altijd al gekend te hebben. Ontmoetingsplaatsen ginder en overal. Dan weer hier, in Amsterdam. 'Glaasje rood en pintje bier voor de negen!' klinkt het aan de toog. Het is vijf voor zes. De bootjes op de grachten meren aan... *Voor Louis Paul Boon kiest Tine van Buul een gedicht uit haar bloemlezing* Als je goed om je heen kijkt, zie je dat alles gekleurd is... (Tine over haar keuze: 'Dit gedicht is op Louis' lijf geschreven!') ■

Kathy De Nève

(uit: *Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon*)

De ridder van Vogelenzang

Annie M.G. Schmidt

Er leefde een ridder in Vogelenzang,
al heel lang geleden, verschrikkelijk lang,
die draken versloeg voor een roos en een zoen,
zoals men dat nu nog maar zelden ziet doen.
Die dappere ridder van Vogelenzang!
Maar 's avonds in 't donker dan was hij zo bang!

Dan lag hij te beven tot kwart over zeven,
want altijd in 't donker dan hoorde hij leven!
En iedere nacht, om zijn angst kwijt te raken,
probeerde hij vrolijke rijmpjes te maken,
en telkens begon hij van voren af aan:
Wat heb ik vandaag voor heldhaftigs gedaan?
Vijf draken verslagen,
één jonkvrouw gered!
Waarom lig ik dan zo
te rillen in bed?

En prompt overdag, als de hemel ging klaren,
versloeg hij weer draken, of 't kevertjes waren,
die dappere ridder van Vogelenzang.
Maar 's avonds in 't donker dan werd hij weer bang.
Dan ging hij weer rijmen van voren af aan:
Wat heb ik vandaag voor plezierigs gedaan?
Mijn paard opgetuigd
en mijn helm ingevet,
mijn vrouw toegeknikt
toen ze thee heeft gezet.
Waarom lig ik dan zo
te trillen in bed?

Om één uur des nachts werd het meestal te bar!
Dan raakte die ridder totaal in de war!
Dan jankte hij zachtjes, bij ieder geluid
en lag maar te prevelen, stil voor zich uit:

Eén jonkvrouw verslagen,
vijf draken gered...
maar zeg ik het goed?
Nee, het lijkt wel pet!

Mijn vrouw afgetuigd
en mijn paard ingevet...
een draak toegeknikt toen hij thee had gezet...
Ik weet het niet meer en ik hoor weer geluid...
'k Ben bang in 't donker!
Wie haalt me d'r uit?
Moederrrrr!

(uit *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*, Querido, 1991)

Het naakte oog

1 bericht ontvangen. Madame Soleil. Beste K. Vandaag heb je de Ooievaar en de Ruiter getrokken. De Ruiter brengt nieuws. Mogelijk krijg je gauw een bericht in de bus. De Ooievaar wijst op verplaatsing en verandering. Het zal een ingrijpende verandering inluiden.

Ge komt aan in Parijs. Een Parijs ZONDER Eiffeltoren. Ge wandelt over de Pont des Arts. Een jonge vrouw poseert voor een schilder: zittend op een bank, het hoofd leunend tegen de balustrade van de pont, één hand achter het hoofd. En terwijl gij als schrijver het beeld van deze vrouw met lange witte regenjas, zwarte pumps en donkere haren in uw geheugen print (om later neer te schrijven), waagt de kunstenaar zich aan het schilderen van een NAAKTE vrouw. Ge kijkt naar de vrouw – die wel degelijk kleren draagt – en naar het decor waarin ze zich bevindt. Dan naar het doek: de houten bank met gietijzeren onderstel, de balustrade, de lantaarns, zelfs de pose van de vrouw, alles klopt. Alleen de kleren ontbreken haar. Is dit dezelfde vrouw? En waar zijn haar ogen? Met één snelle beweging veegt de schilder het gezicht van de vrouw weg. Het donkere zware haar dat op haar schouders valt, maakt haar slaap onzichtbaar. Ge moet aan Jeanne denken (nee, niet Jeanne van Louis). Een andere mooie Jeanne. De Jeanne van de schildersman Modigliani. 'Waarom schildert ge mijn ogen niet?' had zij gevraagd. Waarop haar Modi antwoordde: 'Omdat ik jouw ziel niet ken.'

(Ik zie. Ik zie. Ik zie wat jij niet ziet...)

Mijn vader schilderde met zijn linkerhand. Zijn rechterhand was zijn schrijfhand. Ik heb hem nooit durven vragen waarom. Thuis werd er ook nooit iets over gezegd. Dus ging ik er vanuit dat er niet over gepraat mocht worden. Het was zijn geheim. Dat voelde ik. En ik wilde in geen geval dat hij wist dat ik het wist. Ik maakte mezelf wijs dat moeder het ook niet wist. Ik had me bewust voorgenomen om er dan ook nooit met haar over te praten.

Zo werd zijn geheim ook een beetje mijn geheim. En ik zou er alles aan doen om ons geheim intact te houden. Vader had één vast model. Ze heette Sylva. Sylva Koscina. Ze droeg van die eenvoudige bloesjes met ruitjes dat hoog aan de hals in een dichtgeknoopt kraagje eindigde. Ze bleef nooit lang. De tijd die nodig was. Ik bedekte het witte laken met waterlelies. Ik vulde de glazen met rode wijn – vader vroeg me nooit waarom – en ik wachtte op de marmeren trap in de inkomhal tot ze weer buiten kwam. In de deuropening gaf vader haar een handkus – een mooi gebaar, vond ik – en ze verdween. Ik keek naar het portret van Sylva. Alles klopte. Het witte laken. De waterlelies. Het halflege glas met de rode wijn. Alleen de kleren ontbraken haar. Was dit Sylva? Onvoorstelbaar wat vader allemaal met zijn linkerhand kon...

Ge loopt verder. Langs de Seine. Elk beeld dat ge tegenkomt, neemt ge op. En als ge wat later weer op de trein zit, neemt ge uw impressieboekje uit uw aktetas en voorziet ge elk beeld van ondertiteling. Ge staat er niet bij stil met welke hand ge schrijft. Zolang uw ogen maar kijken. Ge wilt niets laten voorbijgaan. Niets van wat ge GEZIEN hebt. Alles klopt. Alleen de Eiffeltoren ontbreekt. Waar is de Eiffeltoren? Is dit Parijs? Een ingrijpende verandering.

1 bericht ontvangen. Geen nummer. Ik heb jou gezien. Even maar. Vluchtig. Maar je was het wel. Daar, in Parijs. Niet helemaal onverwacht. Ik wist dat je er zou zijn. Dat had je me geschreven. En ook al kon ik niets zeggen. Toch was het fijn. De volgende keer hoop ik je niet tegen te komen op een doek. Maar in LEVENDE lijve!

In het naakte oog van de kunstenaar sterven we allemaal, een beetje.

(Ik zie. Ik zie. Ik zie wat jij niet ziet...) ■

Kathy De Nève

(uit: Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon)

de mensen is een leugen. Net zoals gelijkheid van de seksen een leugen is. (Alleen het zwakke geslacht kan nieuw leven baren. Alleen het sterke geslacht gebruikt verkrachting als wapen.) – Mijn bewustzijn, mijn ideeën, mijn gedachtestreepjes worden bepaald door

Geertrui Daem

'Ik keek naar hem zonder dat hij het wist...

Een authentieke keuken uit de jaren 1970.

De vloer is nog nat. Het ruikt naar schoonheid.

- Ik heb net gedweild!
- Het ruikt lekker, ja.

Geertrui loopt naar de kast. Trekt de schuif open. Haalt er een pakje uit.

- Stoort het als ik rook?

Na het dweilen, rookt ze. Zelf gerolde sigaretten. (Er zijn mensen die zich 'na het schoonmaken van de plek waar ze het liefst vertoeven' opgewekter voelen.) Er hangt een schilderij tegen de wand, niet gesigneerd: volkse mensen zitten in een halve cirkel dicht tegen elkaar. Ze kijken allemaal mijn richting uit. Geertrui schildert. Zo schilderde ze ooit een portret van Louis Paul Boon dat nu in de inkomhal van uitgeverij VRIJDAG hangt.

- Heb jij dit geschilderd?
- Ja.
- Je hebt het niet gesigneerd.
- Ik signeer op de achterkant.

Ze schildert zoals mijn vader dat deed. Ze signeert op de achterkant. Ze zegt dat beminneijk. Ik schrijf op: bescheiden en beminneijk. En ze heeft meer dan één talent.

- Heeft het schilderij een titel?
- Nee.

Ik moet er een titel bij bedenken.

- Thee of koffie?
- Koffie. Graag!

De keukentafel. De houten stoel. Ik ga zitten. De ijzeren koffiepote in haar handen. De lege stoel tegenover mij. Ze gaat zitten. Het stilstaande beeld: Geertrui Daem en ik over elkaar aan de houten keukentafel die haar schrijftafel is. Dat weet ik. Dat heb ik gelezen. Ze trekt aan haar sigaret. Ik merk geen rook op als ze uitblaast. Of blies ze de rook niet uit? Dat weet ik niet meer. Ik heb het niet gezien. We praten. Over haar toneelstuk dat deze week in première gaat. In Oostende. Uut mien herte. Uit mijn hart. Het is een heel bijzondere voorstelling, gebaseerd op verhalen van mensen tussen de zeven en de tweeëntachtig jaar. Ze wonen allemaal in een hoogbouw. Zij noemen het: de apenplaneet.

De groene inkt in haar ogen, de perfect gewelfde mond, de vrolijke zweem in haar stem, de zilveren ring in haar rechter oorlel, de authentieke keukenvloer, het gele geribbelde kopje waar ik zo meteen koffie uit drink, de stoel, de keukentafel, en de schrijfkruimels die ze wegveegde net voor ik binnenkwam...

Ik schrijf op:

- * rookt zelf gerolde sigaretten (zoals LPB)
- * schildert volkse taferelen (zoals LPB)
- * schrijft aan de keukentafel (zoals LPB)

Ze haalt de volle koffiepote, schenkt de koffie uit, zet de koffiepote weer op het aanrecht, gaat weer zitten en zegt...

- En nú Louis Paul Boon!

Geertrui Daem. Ze beeldhouwt, ze schildert, ze acteert, ze vertelt, ze regisseert theater en schrijft proza. In 1992 debuteert ze met Boniface, verhalen over opgroeiende meisjes in een rooms-katholiek milieu in het Vlaanderen van de jaren 1960. Ze is toen veertig. Daarop volgen ondermeer De meisjeskamer, Een vader voor Elizabeth, Koud en Het Verdeelde Huis. Geertrui Daem valt in de prijzen. Meer dan eens. In 2006 ontvangt ze De

mijn sociaal bestaan: ik ben een wegbereider. – Het innerlijke portret. (in olieverf) – Beschikt niet elke schrijver over zijn eigen productieproces? En is niet elke schrijver in dat opzicht een Marxist? (En is niet elke uitgever, die over het eindproduct van de schrijver

Louis Paul Boon prijs. Vooral dit laatste wekt mijn nieuwsgierigheid op; het kan niet anders dat zij in haar werk –naar het voorbeeld van Louis– de binding met de mens beklemtoont. Ik lees Louis Paul Boon. Ik lees en herlees Geertrui Daem. En ik herken. De taal. De schrijver die zijn pen in weemoed doopt. Begrijpen en begrepen worden. Dat verlangen dat nooit sterft, eerder uitgelokt wordt, en onderhouden. Want, wat als het verlangen sterft? 'Dan ben ik dood', zegt Geertrui...

Als kind hoorde ik vaak over Louis Paul Boon praten. Wij woonden (mijn ouders, mijn zus, mijn twee broers en ik) in Denderleeuw, niet ver van mijn grootouders: zij op nummer drie, wij op nummer zeven. Ik hoorde mijn grootouders vaak zeggen dat Louis Paul Boon een groot crapuul was. In die tijd waren de mensen heel erg bekrompen. Louis Paul Boon was taboe. Ik herinner me dat ik bij mijn grootouders teevee ging kijken. Zwart-wit. Louis kwam op het scherm in *Het is maar een woord*. (Zijn stem klinkt nog in mijn oren.) Ik hoor mijn grootvader zeggen: "Allee, nu gaat hij nog beroemd worden ook!" Ik was een beginnende puber van twaalf en beginnende pubers zijn gevoelig voor wat ouders of grootouders zeggen. Je hebt de neiging om alles wat zij zeggen voor waar aan te nemen. Maar ik niet. Ik wist dat Louis uit een ander hout gesneden was. Hij intrigeerde mij. Er moest een reden zijn waarom hij *al die vuile dingen* schreef. Mijn zus en ik sliepen op dezelfde kamer. Soms praatte ik er met haar over. Of met vriendinnen. Ik luisterde. Maar ook zij hadden een duidelijke mening. In mij had het fenomeen Louis Paul Boon ongetwijfeld een vlam aangewakkerd.

*Ik zat op een nonnenschool. Daar werd er nooit over Boon gesproken. Mensen van mijn generatie komen uit een tijd waar op school niet gepraat werd. Enkel geluisterd. We mochten geen lange broek dragen; de jongens zouden onze vormen kunnen zien. Ik weet nog dat mijn tante daarop zei: 'Als het dat maar is, wij mochten zelfs geen korte mouwen dragen!' Vrouwen van mijn tijd en ook daarvoor hebben als jong meisje afgezien, vind ik. De eenzaamheid was groot. We konden niets doen, niets zeggen. Gelukkig heb ik dat allemaal kunnen verteren. Eén van de meisjes uit onze groep niet. Zij pleegde zelfmoord.

Geertrui: Die eenzaamheid van toen heeft me ge-

maakt tot wie ik ben, ja.

De contramine zit in mij. Ik ben altijd op mijn hoede. Dit verklaart ook mijn ontembare drang naar verandering, vermoed ik. Het mooiste voorbeeld is het project van de Wellemeersen. In het grensgebied met Welle en Erembodegem strekken zich de Wellemeersen uit, een beschermd natuurreservaat van 109ha met een hoge ecologische waarde. Met de Kapellemeersen op de rechteroever is dit het laatste nagenoeg intact gebleven overstromingsgebied van de Dender en een van de twintig grootste Vlaamse natuurreservaten. De Wellemeersen zijn als landschap beschermd sinds 1980. Voordien wilde de gemeente er een stort voor huishoudelijk afval van maken. Maar nu wil *Aquafin* er een watercollector gaan installeren. Ik heb als leek het hele concept zo goed mogelijk nagetrokken omdat ook van mij een verkoopbelofte gevraagd wordt –de collector komt namelijk onder mijn 'voorouderlijke' grond– en ik ben tot de vaststelling gekomen dat *Aquafin* nog steeds geen bouwvergunning heeft. Bovendien, als de buizen van de watercollector iets verder zouden worden geplaatst dan ze van plan zijn, zou het hele gebied gevrijwaard blijven. En niemand reageert. Dat vind ik nog het ergste. Waar zijn al die opstandelingen van de jaren zeventig? Ze *mo-*
ven niet. Ze ondertekenen de belofte tot verkoop zonder maar één vraag te stellen. Iedereen neemt op de dag van vandaag alles *for granted* aan. Mij doet dat zeer. Alles moet eraan geloven. Een park wordt industriepark genoemd. Het café op de hoek heet *Bij de Industrievrienden*.

Geboren in Aalst is Geertrui, net als Louis Paul Boon, een kind van de Denderstreek. 'Uit de modder van de Dender', zo zegt Geertrui. Het is waar. Geertrui en Louis denken en schrijven in dezelfde taal. De plaats waar ze beiden zijn opgegroeid heeft voor een groot deel hun schrijfstijl bepaald. Toch vraag ik mij af of zij anders zouden zijn gaan schrijven als ze op een andere plaats waren opgegroeid: met minder inlevingsvermogen.

Die mensen van Aalst, van de Denderstreek, die pik ik er zo uit. Mijn moeder en haar taal, letterlijk *mijn* moedertaal, heeft daar alles mee te maken. Zij sprak het echte dialect van Aalst. Toen ik in verwachting was, vroeg ik mij vaak af hoe ik mijn kind zou gaan toespreken. In beschaafd Nederlands vond ik niet kunnen, dat zou geforceerd

beschikt, een kapitalist?) – Is dat erg? – Stelling1: de ideale vrouw is kuis, huiselijk en vroom. – Alles heeft een oorzaak... en een gevolg. – De verkiezing van Barack Obama als democratische president is geen toeval. Net zoals de verkiezing van republiekin

overkomen. Ik sprak mijn zoon toe in de taal die ik later in mijn eerste boek zou gaan gebruiken. Ik noem het 'gekuist Nederlands'. (Of bestaat er zoiets als standaard Vlaams, nee toch?). Ik kon niet anders praten. Dat was de taal waarin ik was grootgebracht. Een rijke taal, vond ik. Daaruit kon alleen maar een rijke en dus volkse stijl uit voortvloeien. Hoe dan ook. Schrijftaal is geen spreektaal. Als ik schrijf, vertrek ik van beelden. Beelden uit het verleden, droombeelden maar evengoed fictieve beelden. Ik kan mij heel goed een situatie voorstellen, ze hoeft daarom niet al gebeurd zijn. De verbeelding aan het woord laten. Dat werkt altijd.

*Ik ben drieëntwintig jaar geleden (met hart én ziel) in Gent komen wonen. Toen ik voor de eerste keer naar de bibliotheek ging, wist ik eerst niet wat ik zag. De bibliotheek van Aalst was zoveel kleiner maar het beleid was er veel vooruitstrevender. Je moest toen achttien jaar zijn om de boeken die ik wilde lezen, te mogen uitleenen. Herman Coussens, die eerst bibliothecaris in Aalst en later vast acteur in het NTG was, wist wat ik zoal las – ik las bovenal toneel- en liet mij als vijftien-zestienjarige alles ontlenen. In Aalst kon je zelf je boeken uit de rekken gaan halen. In Gent moest je eerst via een tussenpersoon: die keek in zijn *fichebak* en ging het boek voor je halen. Dat was even wennen. Maar ik schrok van de historische waarde van de stad Gent. Ik wandelde door eeuwen geschiedenis. Dat voelde als een verrijking. Voorts waren er de tal van buurtacties waar ik aan deelnam, waaronder ook het hele project rond het buurtpark hier aan de Dampoort. Dankzij mijn persoonlijke inbreng ben ik me meer verbonden gaan voelen met de stad én met haar inwoners. Een stad heeft een ziel als je er wat van jezelf insleept, in herkent, tegen komt, in verliest ook...

Geertrui vertelt verder, over communicatie; de interactie tussen twee of meer personen. Over hoe sterk de dialogen in haar schriftuur aanwezig zijn, misschien wel omdat juiste communicatie zelden mogelijk is. En dat het niet iedereen gegeven is om woorden te vinden die de emoties exact kunnen uitdrukken, of woorden die exact kunnen weergeven wat je wilt zeggen. Soms schieten mensen woorden tekort, wat ook best komisch kan zijn... Ze voegt er nog aan toe dat communicatie haar

inspiratiebron is, en hoe mooi ze het vindt om vanuit een tekort aan taal toch een verlangen in te lassen. En dat verlangen nooit sterft en dus ook de taal niet.

Ik kan jammer genoeg niet in het 'harteke' van Louis Paul Boon kijken. Ik heb graag zijn brieven aan literaire vrienden gelezen. In die brieven voelde ik zeer sterk het misnoegde gevoel dat bij hem meer dan eens opwelde; hij voelde zich tekort gedaan. *Ik schrijf vanuit mijn hart, schreef Louis. En wie uit zijn hart schrijft, wordt op stijl gekraakt.* De reden waarom Louis is gaan schrijven, had veelal met zijn eigen ik te maken. Hij zag naar de wereld die hem omringde en die wereld zag er niet goed uit. Dat was zijn drijfveer. Louis wilde met behulp van het geschreven woord de wereld veranderen, of op zijn minst in beweging brengen, zonder daarom een moralist te zijn; ik heb nooit gevonden dat hij prekend overkwam. Hij probeerde vanuit zijn eenzaamheid tot het reine komen, én met de wereld én met zichzelf. Een moeilijke en innemende opdracht.

*Ineens werd ik bekogeld met de vergelijking Daem-Boon, 'nieuwe vrouwelijke Boon' en zo. Nochtans, zoveel had ik van Louis niet gelezen. Qua stijl en taal las ik liever Hugo Claus. Zijn verhalen lagen dichterbij mij. Op advies van enkele vrienden ben ik *Menuet* van Boon gaan lezen. En wat later de *Kapellekensbaan*. Ik was zot op het Ondineverhaal. Knap, vond ik, hoe Louis daar met slechts één personage een hele eeuw schetst; een heel wereldgebeuren en een heel liefdesleven zomaar in elkaar verweven. Wat een inlevingsvermogen. Na de *Kapellekensbaan* ben ik meer van hem gaan lezen. Elk boek was een revelatie. Hij kroop moeiteloos in de huid van elk van zijn personages. Alleen, wat hij in de jaren 1970 had geschreven – daar was bijvoorbeeld *De Nieuwe Voorstad* en *Het Nieuwe Onkruid bij* – vond ik flauw overkomen, alsof hij zichzelf uitgerangeerd voelde en hiermee nog bij de jonge garde wilde horen.

Ik was veertig. Ik had een heel leven achter mij. Ik wist wat ik deed. Ik had mijn eerste boek uit, *Boniface*. De recensenten lanceerden in de pers dat een nieuwe Boon was opgestaan. Dit nieuws bezorgde mij als debutant schrijfster een gevoel

van voldoening, maar tegelijk ook een benauwend gevoel. Ik herinner me een man die tegen me zei: ‘Gij gaat aan het kruis van Boon genageld worden!’ Ik wist niet wat ik hoorde. Moest ik nu blij zijn? Moest ik bang zijn? Even later volgden er tal van tegenargumenten. Plots bleek het boek toch niet zo Boon te zijn. Ik herinner me een reactie van Herman De Coninck, die vond het allemaal wat overroepen. Dit alles maakte het voor mij extra moeilijk om aan een tweede boek te beginnen. De verwachtingen van het publiek (en dus ook van de recensenten) lagen hoog. Veel te hoog. Mijn tweede boek *De Meisjeskamer* werd een toneelstuk. Je kan al raden wat de critici daarop zeiden: ‘Het tweede boek van Daem werd een toneelstuk uit angst om niet meer aan de hoge verwachtingen te voldoen...!’ En nog: ‘Daem omzeilt handig de moeilijke kaap van het tweede boek...!’ Gelukkig ben ik verder mijn eigen weg in gegaan.

Geertrui lijkt in gedachten verzonken. Een stilte. Soms zijn beelden zo sterk aanwezig dat ondertiteling op zich laat wachten; verleden en heden lopen niet altijd synchroon. Twee windmolens zwijgend in hun wieken. En dan: ‘Ik weet nog dat ik Suiker en Bruid in de morgen van Hugo Claus heb overgeschreven.’ Ik vraag niet waarom. Ik glimlach. Ik weet wat ze bedoelt. Ik zeg: ‘Zo schreef ik De Walging van Jean-Paul Sartre over, eerst in het Frans dan in het Nederlands. Ik wilde zoals hem denken, zoals hem praten en dan gaan schrijven...’ Ik weet niet waarom ik dit zeg; ik wil haar geruststellen denk ik, zoiets, of misschien wil ik hiermee polsen naar haar filosofische geaardheid. (Louis Paul Boon heeft ongetwijfeld Nietzsche gelezen, maar ook Sartre.) Ze schrikt er niet echt van. Ze knikt: ‘God ja, Sartre, die heb ik ook nog gelezen...!’

Schrijven vanuit een eenzaamheid impliceert eigenlijk dat schrijven een zijswijze is: je schrijft omdat je geen andere keuze hebt. Hoe vrij zijn wij om keuzes te maken?

Vergeleken met vroeger moet de mens dagelijks keuzes maken. De aard van de keuze is gekoppeld aan zijn eigen levenservaringen. Tot op zekere leeftijd word je gemaakt. Het verhaal Boniface bijvoorbeeld was er nooit gekomen, als ik als kind niet naar de nonnenschool was gegaan; ik ben nog steeds op mijn hoede om niet gekweld te worden...

Op een bepaald moment in je leven besef je dat je zelf de touwtjes in handen hebt. Dingen loslaten. Elke dag opnieuw leren aanvaarden dat niets voor niets geweest is. Dat proces hoort bij de maturiteit. De mensen die je tegenkomt, de dingen die je leest: je gaat alles om je heen bewust analyseren om jezelf beter te leren kennen: wie ben ik? Mijn leidmotief is dat ik mezelf in de ogen wil blijven kijken, trouw blijven aan mezelf. Op het einde van de dag wil ik gaan slapen met het gevoel dat ik me niets te verwijten heb. En dat lukt me. Daar ben ik blij om. Dat is mijn vrijheid. Ik voel me vrij. Dat maakt me tamelijk gelukkig.

De ervaring gaat altijd vooraf aan het schrijven. Als schrijver ben je gedwongen om een stapje terug te zetten; de tijd die nodig is om een verhaal neer te zetten. Hierdoor zou je kunnen stellen dat de schrijver (tijdens het schrijfproces) in een tijdelijke maar steeds terugkerende identiteitscrisis verkeert.

Niet in een crisis. Want in een crisis kan ik niet creëren. Integendeel. Ik moet me eerst goed voelen om te kunnen schrijven. Wel ben ik als schrijfter constant op zoek. Ik moet eerst de eenzaamheid hebben gevoeld vooraleer ze mooie zinnen kan opleveren. Als ik morgen moet vernemen dat ik kanker heb, dan zal ik mij eerst gaan concentreren op het genezingsproces. Pas achteraf, na de genezing, zal ik erover kunnen schrijven. Er zijn periodes in je leven waarop je niet kan schilderen of schrijven. En dan plots, zoveel jaren later, schrijf je dat ene boek of schilder je dat ene tafereel waar je al lang op gewacht had. Waarom schreef Boon niet over de oorlog, denk je? Hij had nog geen verklaring gevonden voor de hele absurditeit van de oorlog...

*Mijn grootste desillusie moet nog komen, vrees ik. En of ik daarop voorbereid ben? Nee! Ik droom graag. Misschien wek ik daardoor illusies op. Maar stel dat ik dat niet zou doen, dan zou ik mezelf toch helemaal afsluiten? Dan zou ik toch gevoeleloos worden voor alles en iedereen? Dat kan alleen als je masochist bent! Ik lééf veel te graag. Ik vind het spannend allemaal. En dat wil ik zo houden. Ik zeg vaak tegen mezelf: blijven zien is blijven schrijven. Dat is mijn innerlijke monoloog.

ming! Wat is een man? Wat is een vrouw? Waar was het weer allemaal om te doen?' – Brugge, Café 't Putje: aan tafel met Patricia Lasoen. (vrij naar Plato: Mijn spiegel is voor Afrodite; hoe ik ben wil ik niet zien en hoe ik was kan ik niet zien.) – Marx is terug.

De ideale politiek volgens Geertrui Daem moet de grootst mogelijke gelijkheid van mensen nastreven. (Was dat niet de einddoelbestemming van alle idealistische socialisten toen?) Bestaat zoiets als gelijkheid tussen de mensen?

Ik kan wel zeggen wat de ideale politiek voor mij is, maar daarom bestaat ze nog niet. Het is net als met democratie. Uiteindelijk is onze vorm van democratie nog de beste: van alle democratieën doet zij nog het minst van al kwaad. Maar of democratie wel degelijk werkt? Dat betwijfel ik. De mensen zelf laten beslissen is niet altijd een goede oplossing. Ik zat ooit in een zangkoor. De communicatie stopte op het moment dat er beslissingen moesten genomen worden: alle madammen van het koor wilden hun eigen goesting doen. In de *Knack* (kranten lees ik niet) las ik over het gesjoemel van Fortis. Ik heb er de ballen verstand van, maar ik had wel snel door dat niemand daar beter van zou worden. Aandeelhouders, groot en klein, die hun eigen zegje mogen doen? Dat werkt averechts. Waarom geen staatsbank? Ik weet niet zeker of ik een idealist ben. Ik vind dat ik nogal realistisch denk. Ik ben alvast geen pessimist. Ik geloof in de dingen. Ik geloof ook dat je met veel geduld en doorzettingsvermogen alles aankan in het leven. En met een beetje geluk. Ook belangrijk.

Louis zag de vrouw als een deel van de kosmos: 'Ze maakt deel uit van de natuur'. Hij vond dat het vrouwelijke lichaam door de maatschappij 'misbruikt' wordt. Ik denk dat Geertrui het hierover ongetwijfeld met hem eens zal zijn.

Stelling 1: Regressie van het vrouw zijn. Terug naar de oerbestemming: de vrouw als vervulmaking van de man, die haar man laat uitrusten na zijn dagelijkse inspanningen, hem terzijde staat als echtgenoot en moeder van zijn kinderen... Deze vorm van regressie is wellicht niet aan haar besteed. Mannen omschrijft ze in haar verhalen vaak als stuntelig en onhandig, hersenloos en daardoor niet in staat tot communicatie of het scheppen van harmonie... Wat is voor Geertrui het synoniem voor vrouw?

Wat een mooie vraag! Even denken... Vrouw zijn is mens zijn. Je kunnen inleven. Er zijn, niet voor de anderen maar om de anderen. Er zijn om te dromen ook. Dromen van het leven als vrouw

zijn. Ik ben een vrouw. Ik droom. Ik kan niet anders dan leven.

*Dat ik mannen als stuntelaars of hersenloze wezens beschrijf, wordt me wel eens aangewreven. Maar dat doe ik niet bewust of met voorbedachten rade. Vrouwen kunnen wel meer hun mannetje staan; het alleen rooien, is meer aan de vrouw besteed dan aan de man. Ik ben altijd feministe geweest. Dat begint met gelijk loon voor gelijk werk of abortus vrij. En dan een stapje verder: de machtsrelaties tussen de partners. Ook hier speelt het communicerende aspect weer een grote rol. Als pril verliefd koppel ga je anders met elkaar communiceren dan wanneer je al jaren bij elkaar bent. Inspirerend, vind ik.

In Bloempotje, één van de vele Boontjes die Louis voor de krant Vooruit schreef, onthoud ik de opmerkelijke zin: Vandaag is een dag zonder kleur, zonder poëzie... Het Boontje gaat over het schenken van een bloempotje. Louis: 'Niet omdat het moederkensdag is, of nieuwjaar, of één mei. Niet omdat het haar verjaardag is of haar naamdag, of één april. Nee, gewoon omdat het een gewone dag is vandaag. Een dag zonder kleur, zonder poëzie [...]' Hoe ziet een dag zonder poëzie er voor Geertrui Daem uit?

Een dag zonder poëzie. Bestaat dat wel? Ik denk het niet. Zelfs op weg naar school of naar je werk kan je een volmaakt ogenblik van poëzie meemaken. Ik zat als jong meisje op de trein van Denderleeuw over Erembodegem naar Gent.

Louis nam soms dezelfde trein. Hij werkte toen in Gent bij de Vooruit. Ik ging er naar de normaalschool. Op de trein zat ik dan meestal wat te lezen of te schrijven. Louis dronk een biertje uit een flesje, of zat met vrienden te kaarten. Ik keek naar hem, zonder dat hij het wist. Op een dag zaten ook mijn zus en haar lief op de trein, naast elkaar, braafjes aan het praten. Over hen zat Louis. Louis begon met mijn zus te praten. Bij het afscheid nam hij haar hoofd tussen zijn handen en gaf haar een tongzoen. Toen liep hij verder. Mijn zus en haar lief waren in lichte shock. Mij stemde het alleszins tot denken. (En die dag was ze niet eens jarig!)

Stelling 2: Een briefje van Louis Paul Boon met een boodschap voor Geertrui Daem. Er staat op:

dus ook de menselijke emancipatie. (alleen de revolutie ontbreekt hem) – Moment van schuldige traagheid: het ietsisme staat voor onze deur... – Er bestaan geen idealisten, want geen van de idealisten heeft ooit zijn ideaal bereikt; een bakker mag zich toch ook

fait pas la femme... Geertrui's eerste reactie: 'Waar bemoeit die zich mee!' Waarop ze in dezelfde seconde een potlood tussen haar vingers neemt en zijn boodschap beantwoordt met: fait pas le con-nard! We lachen. Een andere reactie als deze had ik van een Geertrui Daem niet verwacht!

Uut mien herte of uit mijn hart...

Op schrijversvlak was Boon een referentiepunt. In de literaire wereld heeft hij mij mee op de kaart gezet. Als schrijfster maar ook als mens. Hierdoor ben ik achteraf meer over Boon gaan lezen. En ja, er wás die herkenbaarheid. We komen beiden uit Aalst, de Denderstreek. We praten en schrijven in een volkse taal omdat we geen andere taal ken-

nen. En ja, inhoud is voor ons zoveel belangrijker dan stijl. We schrijven met ons hart. Niemand kan ons dat verwijten. (Geertrui Daem, 2008-12-19)

De groene inkt in haar ogen, de perfect gewelfde mond, de vrolijke zweem in haar stem, de zilveren ring in haar rechter oorlel, de authentieke keukenvloer, het gele geribbelde kopje waar ik koffie uit dronk, de stoel, de keukentafel, en het niet gesig-neerde schilderij tegen de wand waarvoor ik nog een titel zou bedenken...

Ik schrijf op:

... en de mensen kijken naar mensenverhalen. ■

Kathy De Nève

(uit: Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon)

Houtskooltekening van Louis Paul Boon

Existentiële lectuur

Het moeilijkste is mensen beschrijven. *Hoe* ze zitten. *Hoe* ze gekleed gaan. *Hoe* ze voor de spiegel staan. En nóg moeilijker: *hoe* mensen naar elkaar kijken. Dat weet de lezer graag. De manier waarop. En dat plezier wilt ge de lezer niet ontnemen. Daarom gaat ge opzoek naar metaforen, vaak om de letterlijke betekenis te verdoezelen. Of naar gepaste adjectieven om de letterlijke betekenis *niet* te verdoezelen. Ge kleedt het personage aan, ge kleurt het in. Ge schrijft niet: *het meisje droeg een bloesje. Ge schrijft: het blonde meisje droeg een geruit bloesje dat hoog aan de hals in een dichtgeknoopt kraagje eindigde.* Alles voor de herkenbaarheid. Alles voor de lezer. Een tijdrovende bezigheid, vind ge zelf. Ge zou haast durven zeggen: een tijdverspilling. Want uiteindelijk, wat maakt het uit? De man die naakt op zijn stoel bij het raam zit en zich afvraagt wie hij is en wat hij hier doet, zal hij er plots anders over denken (of zal hij zich dat niet meer afvragen) wanneer hij op dezelfde stoel en bij hetzelfde raam zit, gehuld in een wit satijnen pak? Misschien...

(Misschien vraagt *De Denker* van Rodin zich al heel de tijd af: *wat moet ik aantrekken?*)

Dit is het verhaal:

- van de schrijver die ervan droomde om schilder te worden
- van de schilder die alles niet toevallig in een decor plaatst
- van de schrijver die zijn personages aankleedt (omdat hij ze anders niet kan uitkleden)
- van de schilder die met zijn ogen de aangeklede personages uitkleedt
- van de schrijver die sneller schrijft dan de schilder kan schilderen omdat de beelden van de schrijver bevroren zijn
- van de lezer die toeschouwer wordt

Hij: Kan jij GOD beschrijven?

Zij: Nee.

Hij: Waarom niet?

Zij (*innerlijk*): Omdat hij dood is.

Louis: *'Ik zat daar aan het raam en schilderde de straat, gewoon zoals ze was. De vrouwen die met hun zwarte kabas aan de arm op zoek naar mond-*

voorraad waren, de mannen die aan de Luie Hoek stonden en de oorlogsberichten herkauwden, de kinderen die tussen leprozenmuren aan het spelen waren en maagkrampen hadden van het slechte brood. Er was zoveel te zien, dat ik het allemaal niet vlug genoeg schilderen kon. Ik moest me op de duur beperken tot vlugge tekeningen, tot schetsen, en daar dan een hoop verklarende tekst bijschrijven. Ja, het werd ten slotte een roman, een manuscript.'

Jeanneke (*hoofdschuddend*): 'Jij en je gekke probeersels!'

Zoek de juiste combinatie*:

1. WOORDEN	a. SCHILDEREN
2. BEELDEN	b. SCHRIJVEN
3. SCHILDERIJEN	c. LEZEN
4. BOEKEN	d. WORDEN

Louis verklaart: ... *et l'homme avec sa jambe de bois raconte des histoires de geurre*

Ge kijkt naar een schilderij van Louis en ge beschrijft het, gewoon zoals het is. Drie mannen in een wit decor. De man met het houten been die iets vertelt. De andere man, zittend op de stoep, die *lijkt* te luisteren naar de vertellende man met het houten been. En de derde man, naast de vertellende man met het houten been, die wegkijkt, zich ongetwijfeld afvragend *wat hij hier doet...* Er is zoveel te zien. Teveel om neer te schrijven. De drie mannen werden niet zonder reden in dit witte decor geplaatst... En nee, ge beschrijft *niet* hoe de drie mannen gekleed gaan (in arbeiderskleden), hoe ge weet dat de man met het houten been de vertellende man is (hij heft één hand op), hoe de man op de stoep zit te luisteren (het hoofd tussen zijn handen) en ge beschrijft ook niet hoe ze (niet) naar elkaar kijken. Wat maakt het uit?

Zij (*innerlijk*): Wat DOE ik hier?

Hij: Ge definieert uzelf.

Marxistisch nawoord: HANDMADE

**alle combinaties zijn mogelijk ■*

Kathy De Nève

(Uit: Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon)

Antje De Boeck

'Ik val telkens weer terug op zijn woorden...'

Ik bel Antje op. Ik vertel haar over de herinneringen aan Louis Paul Boon. Over *Opgespaarde zinnen*. Over teksten die monoloog zouden moeten opgevoerd worden. En of zij dat zou willen doen. Haar antwoord klinkt overtuigend affirmatief: 'O ja, dat zie ik wel zitten!' We spreken af. In café *Hopper*, haar stamcafé ergens op een straathoek op 't Zuid in Antwerpen. Ik vraag om hoe laat. Zij: 'Om drie uur'. 'Dat is een mooi uur', zeg ik. Antje lacht: 'Hoe zo?' Ik: 'Vijftien uur is het uur van Sartre: *altijd te vroeg om iets te beëindigen, altijd te laat om iets nieuws te beginnen...*' Volgens de Franse vader van het existentialisme kan je dan maar beter op café gaan.

Antje en ik waren even oud toen Louis Paul Boon in het jaar 1979 stierf: vijftien. Veel kan ze zich daar niet van herinneren. 'Op die leeftijd was ik met andere dingen bezig dan met de dood van Boon', knipoogt ze. Toch heeft Boon Antje nooit losgelaten. Het begon in de rol van Nette in de verfilming van *Daens*. En al snel zag het ernaar uit dat het niet bij deze ene vertolking zou blijven. 'Louis Paul Boon is onherroepelijk de rode draad in mijn leven', zegt Antje. Ik zou *bijna* hetzelfde kunnen gaan zeggen. Zonder Louis ooit gekend te hebben, is hij ook in mijn leven een opvallende aanwezigheid geworden...

*Antje vertelt: Het eerste boek dat ik van Boon las, ik was nog heel jong, kreeg ik van een vriend. Het was *Mijn Kleine Oorlog*. Ik was toen al erg onder de indruk van wat ik daar geschreven zag staan. Gek, nu ik er zo over terug denk. Alsof dit een voorbode was. Nu staan we zoveel jaren verder en ik voer nog steeds mijn persoonlijke kleine oorlog... Het tweede boek dat ik las was *Vergeten Straat*. Ik was toen al wat ouder.

Vervolgens *Daens* en *De Kapellekensbaan*. Stuk voor stuk knappe boeken. Zo uit het leven gegrepen.

Louis moet een heel sterke inlevingscapaciteit hebben gehad. Hij was goed bewust van alles wat

hem omringde. En ja, ook van de vrouwen. Zijn 'vrouwenverzameling' is een deel van zijn privéleven. Zo zie ik dat. Hij zal wel een reden hebben gehad, zonder daarom pervers te willen zijn. Over die hele fotoverzameling van Louis, daar wordt nogal wat over gedaan, vind ik. Een geplande expositie over de Fenomenale Feminatheek van Louis in het Antwerpse Fotomuseum is begin 2008 door de bevoegde député Ludo Helzen afgeblazen. Terwijl je nu op Internet de foto's kan bekijken, terugspoelen en herbekijken zoveel je maar wil. Eerlijk gezegd, ik begrijp het niet. Ik begrijp niet wat het verschil is tussen de beeldenverzameling van Louis en de man van vandaag die maandelijks de *Playboy* koopt en onder zijn hoofdkussen stopt. Dat is net hetzelfde vind ik. Dat is ook kijken naar plaatjes van blote madammen. *Louis Paul Boon, de grote Vlaamse auteur, verzamelde heel zijn leven vieze prentjes*, zo klinkt het dan. Ik heb gehoord dat hij ze uitknipte uit allerhande tijdschriften, vaak door vrienden meegebracht uit het buitenland, en dat hij ze nadien opborg, systematisch gerangschikt naar vorm en inhoud. Van wat ik tot nu toe heb mogen zien, vind ik dat de beelden niet echt choqueren. Voor mij roepen ze een gevoel van vertedering en nostalgie op en bevestigen het statuut van Louis Paul Boon als kunstenaar én vrouwenliefhebber.

*Louis had een zwak voor al het vrouwelijke schoon, toch had ik niet met hem getrouwd willen zijn. Zijn frustraties, zijn depressies, zijn twijfels en het onbegrip waartegen hij moest vechten van zoveel mensen rondom hem. Dat moet je als vrouw kunnen 'verdragen'. Als schrijver zwerft hij voor mij ergens boven Hugo Claus. Louis Paul Boon is beter, veelzijdiger ook. Hij weet het volkse te koppelen aan het intellectualisme. Dat maakt hem als schrijver uniek in zijn genre. Boon is enorm emotioneel in zijn schrijfwerk. Maar zeker niet donker. En als het dan al eens donker is, dan wist hij heel goed waarom.

Het a-poëtische

Louis heeft me continu in mijn leven begeleid. En dat doet hij nog steeds. Zonder dat hij het weet. Zonder dat ik erom vraag. Ik speel hem. Ik lees hem. Ik voer hem op. Ik spreek de woorden uit die hij neerschreef, zijn woorden. Woorden die ik nooit vond. Hij wel. Hij zegt meestal wat ik denk en voel. Hij heeft er de woorden voor. Ik vind ze niet, hoe erg ik ook mijn best doe.

*Sommige van zijn boeken staan bol van naturalisme. Dat stoot me af. In *De Kapellekensbaan* bijvoorbeeld. Over een kind dat vermoord wordt. Ik wil wel weten dat er een kind is vermoord, maar ik wil dat als lezer niet zien. Dat noem ik het a-poëtische in zijn schrijfstijl. Inhoudelijk dan. Niet in het woord. Een heel leven wordt werkelijk tot in de details geanalyseerd en blootgelegd. Teveel om neer te schrijven eigenlijk. Trouwens dat zei Louis zelf ook: *het is teveel om neer te schrijven*. Dat aspect herken ik bij mezelf. Het diep analyseren. Ik stel me bij alles vragen. Ik stel zelfs vragen over de vragen. Zo erg. Als schrijver moet je dat nog eens allemaal kunnen neerschrijven. Boon kon dat. Hij gebruikte dan ook veel metaforen. Als lezer moet je dan weer al die metaforen kunnen verdragen. Ik kon dat niet altijd. Nu wel, omdat ik de maturiteit heb om dingen te verstaan zoals hij ze daar cru en ongeneemd in beeld bracht. Ik probeer mezelf in de schrijftuur (en dus in de gedachtegangen) van Boon te verplaatsen én te herkennen. Dat kan je alleen maar als je al wat levenservaring hebt. Wie zich echter als jonge lezer aan Boon waagt, loopt de kans om ontmoedigd te worden. Een gevoel van: *ge neemt me de lust af om te leven*. Dat was bij mij zeker het geval. Ik herinner me een passage uit een boek van hem: *Waarom slaagt ge mij? Omdat ge schoon zijt*. Zoiets kan je maar begrijpen als je ouder bent. Op een bepaalde periode in je leven brengen dergelijke woorden een rust met zich mee. Je wordt er stil van juist omdat het zo mooi en puur is.

Brolgeluid

Louis was niet te beroerd om zijn kop uit te steken. Maar in die tijd kon dat niet. Dat werd niet aanvaard. Hij leed aan een tekort. In de eerste plaats aan een tekort aan bevestiging. Eigenlijk is hij te vroeg geboren. Maar eerlijk gezegd, dat zou hij nu in deze tijd ook geweest zijn. Louis kon de tijd

vooruit denken. Hoe dan ook. Zijn schrijfstijl zou nu wel begrepen worden; hoe de mens in een systeem ontwaard wordt, hoe de mens ontplooit... Hij was een contesterende maar onderlegde schrijver. Zijn boeken hebben mensen aan het denken gezet. Mij inclusie. Het valt me op hoe vaak ik telkens weer op zijn woorden terugval, op zijn vertelsels. *Louis en ik zijn even contesterend. Dat durf ik wel te zeggen. Alleen, toneel is een andere manier van 'verwerken'. De verfilming van *Daens* bijvoorbeeld. Die zou hij veel te romantisch hebben gevonden. Vooral als je het vergelijkt met de rauwheid van het Ondineverhaal in zijn *Kapellekensbaan*. Bovendien heeft Louis Paul Boon het verhaal van Pieter Daens neergeschreven en niet van Adolf Daens zoals in de film. Ik weet niet of hij daarmee blij zou geweest zijn. Ik heb me vaker afgevraagd waarom de film niet vanuit de figuur van Pieter Daens geregisseerd werd. Volgens mij had dat gekund. Toch getuigt de film van Louis' doorzicht en intellect. Het gaat over recht en onrecht. Over puur socialisme. Over het krampachtig vasthouden aan idealen. Over de machtskanker die uit de godsdienst ontstaat. Allerlei filosofieën worden heel bewust naast en op elkaar gelegd; een scherpe confrontatie van zijn en niet zijn, om uiteindelijk weer tot dezelfde conclusie te komen: we zeggen allemaal hetzelfde. Dat heb ik wel meer dan eens uit zijn geschriften geleerd, dat we uiteindelijk allemaal hetzelfde zeggen. Arm of rijk. Socialist of liberaal, de macht moet behouden worden. Alleen zo verkrijgt men stemmen én misbruik én corruptie én om het maar even met de woorden van Sartre uit te drukken, walging...

*Ik probeer voor mezelf de wereld te verkleinen. Ik kanaliseer alles tot iets vruchtbaars. Er zijn zoveel dingen die op mij indruk maken. Ik wil gaan waar het leeg is. Ruimte scheppen voor mijn gedachten en gevoelens. Het verkeer, de geluiden, al die mensen, al wat leeft. Elke seconde is er wel iets dat mij weer afleidt waardoor ik de essentie moet missen. Ik wil ergens thuiskomen waar geen prestatiedrang is. Waar je ongedwongen je ding kan doen. Ook het geluid moet weg. Alles wat ik rondom mij hoor, is brolgeluid. Het geluid van de onzin. Waar leidt dat naartoe? Ik wil vinden wat er is. Ik wil niet meer zoeken naar wat er niet is. Het liefst hier en nu. Ik begrijp bijvoorbeeld niet waarom mensen reizen. Reizen is om proble-

mogelijk. – Zij (innerlijk): Hoe vertáál je het onmogelijke? – De Rode Loper op één: Tanja Dexters kruipt in de huid van Marilyn Monroe. – Hóe vertaal je het onmogelijke!? (Louis! Louis?) – De vierkante cirkel. – Het ligt aan de tijd: er is geen continuïteit in de

men vragen. Geeft nu toe: het lange aanschuiven, de verkeerde boekingen, de vertraagde vluchten. Daar heb ik allemaal geen zin in. Mijn leven is trouwens boeiend en confronterend genoeg om het elders nog eens allemaal van dichtbij te gaan bekijken. Soms denk ik wel eens: misschien had ik niet zo rebels moeten zijn, dan had ik veel miserie kunnen ontlopen. Maar ik ben op het goede pad. Nu, op dit moment, kan ik met gerust hart zeggen: ik ben in staat om gelukkig te zijn. Over morgen weet ik niets.

*Had ik een braaf mannetje geweest en
had ik niet zoveel contestatie in mijn
werk gedaan, dan had ik nu misschien
een kasteeltje bewoond.*

(Louis Paul Boon, Verse Boontjes)

Sorry, Louis...

De rol van Nette was te heroïsch, te romantisch ook. Dat vond ik. Maar ik begreep dat wel. Het moest nu eenmaal aanspreken bij het grote publiek. Commercie hé. Ik zei dat dan wel eens tegen Jan Declerix of tegen Stijn Coninx: ik vind mijn rol te romantisch. Maar als acteur moet je doen wat de regisseur zegt. Jan en Stijn hebben altijd wel de gulden middenweg gezocht. Het was al snel duidelijk dat dit verhaal een kaskraker zou worden. Omdat het over de maatschappij gaat. En de maatschappij, dat betreft zowel het socialisme als het kapitalisme. Jammer genoeg bestaat dat soort socialisme niet meer. De laatste echte socialist, dat was Louis Tobback.

Ik denk dat Louis blij zou zijn met mijn confrontatie met de politici. Ik hoor hem al zeggen: *zolang het maar tussen de artistieke blijft!* Zoiets. Maar vandaag is het geen kwestie meer van kleuren of van politieke partijen. Dit gaat over het kapitalisme. De grijze bakermat van selfproviding. De katalysator van elke zware economische crisis, van elke revolutie. Maar sorry, Louis. Wat wel is. Het ACV is veel grondiger dan het ABVV. Die zijn veel minder met personencultus bezig! Maar daar hoeft jij nu niet (meer) van wakker te liggen. Een dikke zoen en... tot ergens, binnenkort. (Antje De Boeck, 2008-09-19)

*Bij al die revolutionaire bewegingen
is het voor mij een waarschuwend teken
als de arbeidersmassa er niet achter staat.*

*De arbeider kijkt nog steeds iets verder
dan zijn neus lang is.*

(Louis Paul Boon, Verse Boontjes)

**We verplaatsen ons van binnen naar buiten. Van een volle gelagzaal naar een vol terras. Mensen en geluiden. Overal. De wereld verkleinen. Dichten. Een eiland op de hoek van een straat. Een vierkante cirkel. We praten. We drinken. We spelen. Met ideeën. Met herinneringen. Met het verleden. Met het heden. We spelen met de tijd; het wordt laat. We waarschuwen het thuisfront: het is voor Louis! Een monoloog. Over Louis. Over mensen met een verleden waar Louis niet toevallig deel van uitmaakte. 'Hoe zal de monoloog heten?' Opgespaarde zinnen. 'Het moet écht zijn, het moet uit het hart komen, en het moet van ons zijn: alleen jij en ik en Louis!' Alleen ik en Antje en Louis. 'Wat was zijn lievelingskleur?' Blauw. 'Zijn lievelingsmuziek?' Franse chansons. 'Dan wordt het decor blauw en de muziek accordeon!' Antje ziet het helemaal zitten. Ik zie het helemaal zitten. En Louis ook. Dat voelen we. Ons enthousiasme werkt aanstekelijk; het hele terras ziet het samen met ons helemaal zitten! We heffen het glas en klinken: Op Louis! 'Wie is Louis?' wilt een jong en verliefd koppeltje het eiland naast ons nog weten. Louis? 'Die kennen we niet!' ■*

Kathy De Nève

(uit: Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon)

De smaak van de moraliteit

- 10 april 1979. Uitgerekend binnen vier weken, op 10 mei dus, zal ik sterven.

Het laatavondnieuws. Een hongerig kind kijkt door de lens van de camera.

- Op de avond van 9 mei zal ik de tarotkaarten leggen (*Jeanneke mag deze keer meekijken*) en dan zal ik haar zeggen dat er iemand uit haar leven zal verdwijnen, een dierbaar iemand, en dat ze veel zal moeten huilen.

Het lijkt alsof het hongerige kind op het schermpje van de TV naar u kijkt en zegt: *ik ben een wees, ik heb niets te bieden, toch zult ge mij erkennen.*

Hij (*profetterend*): De weduwe, de wees of de vreemde deling maakt u méér subject. Gij wordt rechter!
Zij (*innerlijk*): Móet ik mijn uitspraak motiveren?

- En dan zal ik dansen met Jeanneke, daar waar we staan, en ik zal haar zeggen dat ik haar heel graag heb gezien.

Hij (*irriterend*): Ethiek begint daar waar ge geconfronteerd wordt met goed en kwaad!
Zij (*innerlijk*): Wat is moreel goed ZONDER religie?

- Ik ben zo moe. Ik ben mezelf moe. En de hele wereld. Ik wil wel boeken schrijven. Maar al dat literair gezwam eromheen. Ik kan er niet meer tegen. Mijn jongste zus is dood. En mijn zeventien jaar jongere broer. Uren heb ik zitten te huilen. Op een bank. In de tuin. Het regent. Ook in mijn boeken. Ook als het zomer is. Altijd regent het. Hoe vaak doopte ik mijn pen in weemoed. En dan noemen ze mij een irriterende moralist? Een tedere anarchist? Er bestaan geen goddelijke waarheden (of verlossende inzichten).
Ik breng alleen maar in beeld wat een camera in beeld zou brengen. Het leven. Zoals het is. En dat is meer kwaad dan goed. Het is waar. Ik heb jullie willen waarschuwen voor valse profeten. Ik hoop

dat vooral de jeugd er wat aan heeft gehad. Als ik nog eens iets verlangde, dan was het niet een betere wereld, maar met rust te worden gelaten. Waarom vraagt men nooit gewoon: wanneer sterft u eindelijk ook eens?

Hij: Hoe smaakt dit?
Zij (*innerlijk*): Demoraliserend.

De hoofdverdachte van de aanslagen in de Verenigde Staten op 11 september 2001 en vier van zijn handlangers willen tot bekentenissen overgaan. Tientallen doden bij bomaanslagen in Irak. VS waarschuwt India voor nieuwe terreuraanslagen. Rwandese Hutu-rebellen terug op Kongolees grondgebied. Thaise oppositiebeweging bezet luchthavens van Bangkok. De provincie Antwerpen telt het grootste gehalte aan fijn stof in de lucht. Moeder doodt haar vijf kinderen. Grootste economische crisis sinds 1930. Banken failliet? België al 180 dagen zonder regering. Miljardenfraude bij Antwerpse diamantfirma. Geweld op kinderen neemt erge vormen aan. Fortis-commissie besluit maandag of ze voort werkt. Akkoord Gaza laat op zich wachten. Tientallen doden bij raketaanval Pakistan. Noord-Korea zet rakettests voort. Stop uw spaargeld nú in bakstenen! New York: 50 doden bij vliegtuigramp. Bel 20 zakt vierde dag op rij. Topman ING werkt voorlopig gratis. Voor pret hebben we wél geld. 50,3% van de aandeelhouders verworpt voorstel om Fortis aan BNP Paribas te verkopen. We zijn allemaal slachtoffer. En nu? Mugabe koopt dure villa in Hong-Kong. Opwarming verloopt sneller en met meer gevolgen. Hamas martelt en moordt. Handen drogen met hete lucht ongezonder. Op Antarctica werd de Belgische wetenschappelijke basis Prinses Elisabeth ingehuldigd. Nieuw lief nodig? Doe aan speeddaten. Zus Britse tienervader zwanger op haar dertiende. Man verwekt zeven kinderen bij halfzus. Australische kunstenaar laat oor op zijn arm naaien. Eerste tattoo-school in Antwerpen. Moet Opel Antwerpen sluiten? Kernonderzoekers

neerke Boin in zijn dagboek: 'Ik wil wel eens graag een meisje in haar blootje schilderen, maar teveel is teveel.' – Zij (innerlijk): Wanneer schilder je mijn ogen? – Schilder zkt Schielemeisje: Gestalte, klein. Lichaamsbouw, tenger. Kleur haar, rood. Kleur jurk,

botsen in oceaan. Texas in de ban van vallend
ruimteschroot.

Welgestelde ouders hebben meeste aandacht
voor eerste kind. Chavez kan onbeperkt herkozen
worden. Ook apen kennen het verschil tussen goed

en kwaad...

Sit down and listen to Hooverphonic

Zij (innerlijk): The last thing I need is you... ■

Kathy De Nève

(uit: Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon)

Cover van Menuet, uitgave De Arbeiderspers,
ABC-pocketboek, 1961, ontwerp Lotte Ruting

groen. Mag niet: spreken, kijken, denken. Mag alleen: luisteren. – Wat hebben Karl Marx, Egon Schiele en Louis Paul Boon met elkaar gemeen? Het subjectieve kijken (als drijfveer). – Is dat erg? – Zij (innerlijk): Jesus schläft, was soll ich hoffen? Hij (in een

Patricia Lasoen

‘Hij noemde mij het mooie dichteresje...’

‘Zou je mijn biografie willen schrijven?’

(Een stilte.)

‘Of moet ik eerst dood zijn om een biografie te mogen uitgeven?’

(Een lange stilte.)

Ik schrik. Even maar. Wie een beetje bekend is in het schrijverswereldje van de jaren 1960 tot 1980, kent min of meer het verhaal van Patricia Lasoen. Tegenover mij zit een vrouw van vele levens. Het prinsesje van het idealisme, de dichteres en prozaschrijfster van het surrealistisch-idealisme (we denken hierbij aan haar prozadebuut De geur van rood), moeder van vier kinderen (drie jongens en één meisje) geworden wat ze nu is: een vrouw van zestig zoals een erudiete vrouw van zestig er mooi kan uitzien; een elegante en natuurlijke verschijning, donker haar en groene ogen maar met die eeuwige onvermijdelijke schaduw van droefenis die als een mistige sluier voor de ogen hangt of... zoals Patricia Lasoen het zelf in één van haar realistische gedichten omschrijft: Een ingehouden droefheid als een neusverkoudheid, tijdelijk gestopt met aspirine, maar waarvan je nu al weet dat hij NIET te genezen is...

*

Het levensverhaal van Patricia Lasoen neerschrijven. Het zint me wel. Ik zie het zo voor mij. Afspreken in 't Putje op 't Zand in Brugge. Praten en drinken en nog en meer. Bij het schrijven structuur vinden, niet zoeken, in al het gezegde, in al het gebeurde tussen haar jonge twintig jaren en de prille zestig jaren die ze nu telt. Ik zie ook en vooral de dikte van het boek voor mij. Ik weet ongeveer waar het verhaal begint. Ik weet bijlange nog niet waar het eindigt. Of hoe. HOE dan ook. Haar biografie zou geen gewone biografie worden. Een verhaal tussen leven en dood. Tussen haat en liefde. Een toonbeeld van volharding. Niet voor de gevoelige

lezer. Het verhaal van een vrouw die opkomt voor de onrechtvaardigheid in de wereld, maar zichzelf het recht ontnemt om gelukkig te zijn. ‘Mijn vader zou razend zijn’, verzucht Patricia.

*

**Voor mij: een foto van het AMVC Letterenhuis in Antwerpen. Op het voorplat: zwart-wit foto's op een felblauwe achtergrond. Ik herken Hugo Claus in zijn jonge jaren, Louis Paul Boon met sigaret tussen gekromde wijs- en middelvinger en naast Boon een portret van Hendrik Conscience. Eén ding hebben deze schrijvers ongetwijfeld met elkaar gemeen: de herinnering. Naast het portret van Claus (en boven dat van Boon), is er nog een vierde portret. Het portret van een mooie brunette met halflang haar. Mij doet ze een beetje denken aan de Franse zangeres Françoise Hardy uit de jaren 1960. Maar dat is ze niet. Deze vrouw is een dichteres. Iemand die de dingen weet te benoemen. Een plaats weet te geven. Zo iemand waar ik naar opkijk, omdat poëzie mij ontbreekt... Ik leef in een andere taal. Ik zeg dat Patricia Lasoen 1-ZAAM is. Dat de afstand tussen haar en de werkelijke wereld almaar groter wordt en haar eigen wereld almaar kleiner. Dat haar verlangen wordt herleid tot microscopisch kleine hemelstofjes, ongrijpbaar, licht. Hoe benoemt een dichteres haar eenzaamheid? In welke kleuren schildert zij met woorden? Hoe BLAUW is haar verlangen nog? In welke TAAL leeft zij?*

Ik ben blij dat ik haar gevonden heb.

Zo zou je in leven kunnen blijven

“Nog net genoeg adem

voor enkele woorden

nog net genoeg leven

voor een lange afscheidskus”

en dit luxe noemen, zoals de witte overbodige

ruimte op de binnenkant, de ongebruikte,

van een doodsbrief, ook ruimte is.

(Patricia Lasoen, slotstrofe uit *De witte binnenkant*, 1985)

sms'je): Ik stuurde jou een wolk. – De Derdegraadmaker (alleen voor dichters, dromers en bedriegers) : zolang hij nog over zijn verstand beschikt, is hij niet in staat om te dichten of te profeteren. – Louis: 'Dit is een dag zonder poëzie...' Geertrui Daem: 'Bestaat dat

Dit is het verhaal van een meisje dat haar eerste gedichten schreef toen ze acht jaar was en jaren later (in 1968) op de Poëziemarkt in Wetteren aan een waslijn hing om te verkopen. Daar ontmoette ze voor het eerst LOUIS PAUL BOON.

Ik was mager, droeg geen beha. In die tijd was het niet de gewoonte om met die dingen bezig te zijn. Vooral de vroege feministen – waar ik me weliswaar niet toe rekende; ik hield wél van mannen – vonden het niet nodig dat een vrouw zich optuttede. Ik droeg enkel een kort rokje met daarop een bloesje helemaal tot boven dichtgeknoopt. Ik heb daar nog een foto van. Ik zag er zo jong uit voor mijn leeftijd. Zo braaf ook. Ik moet er zo'n 15 - 16 jaar hebben uitgezien, hoewel ik al in de tweede kandidatuur Germaanse filologie zat. Mijn kinderen moeten nog altijd lachen als ze deze foto zien.

Ik weet nog dat vele mensen dachten dat de poëziemarkt een markt voor poezen was. Op de plakaten stond namelijk POEZIEMARKT geschreven. Ik had een aantal gekleurde nylon kousen aan een waslijn gehangen. In elke kous zat een gedicht van mij. Sommige gedichten schreef ik op kanten papiertjes. Louis zocht alle meisjes van de poëziemarkt bij elkaar. Ik wist toen nog niets van zijn 'Lolitasyndroom'. Ik dacht dat hij over een van de meisjes een gedicht wilde schrijven. Zoiets. Maar dat was het niet. Louis wilde een *Miss Poëziemarkt* uitkiezen. Achteraf vernam ik dat Louis Paul Boon over 'een mooi dichteresje' een Boontje had geschreven.

Mijn vriend Jan Vanriet en Roland Joris waren daar ook. Joris had een nieuw realistisch gedicht geschreven over een pint bier. Hij voelde zich, net zoals Herman De Coninck trouwens, pionier van het nieuwe genre terwijl ik al drie jaar eerder met het nieuw-realisme aan het experimenteren was en dergelijke gedichten had gepubliceerd. Vreemd, vond ik.

(een stilte)

Ik ben dichteres. Ik lees TUSSEN de regels!

Patricia heeft het over de in oktober 2008 bij uitgeverij Wever & Bergh verschenen roman Scharrelhaan (met als ondertiteling Biecht) van haar

echtgenoot, Jean-Pierre Dumolyn waarin ook fragmenten van haarzelf zijn opgenomen. Op het voorplat lees ik Jean-Pierre DUMOULIN. 'Dumoulin als schrijversnaam vond de Nederlandse lector van uitgeverij Querido chiquer klinken', voegt Patricia eraan toe.

In dit boek dat hij vorige zomer na een ziekenhuisopname van meer dan acht maanden schreef, kom ik eruit als ZIJN vrouw. Hierin beschrijft hij het tragische einde van zijn succesvolle carrière als advocaat, zijn alcoholverslaving waardoor hij herhaaldelijk in klinieken moest worden opgenomen, zijn geldverkwisting, zijn vernielzucht, zijn manische neiging tot vluchtgedrag waardoor hij plots een lange tijd uit het decor verdween, zijn prostitutiebezoeken en zijn seksuele ontsporingen... In zijn vorige romans, *Café la lune*, *De bedrieger bedrogen* en *Wisselbad* zijn er verscheidene vrouwen aanwezig. Van één van hen – die eigenlijk voor zijn moeder staat: dat zegt hij nu! – zei hij dat ze de enige vrouw in zijn leven was. Hij zei dat in een dronken, manische bui op een avond ergens in het jaar 2001. Ik herinner het mij nog heel goed. Die avond had ik struisvogelsteak klaargemaakt. Van toen af associeer ik struisvogelsteak nog steeds met wat hij me die avond kwam vertellen: *Zij is de vrouw van mijn leven...* Zo zei hij dat. Ik noem het bijna demonisch maar sindsdien zie ik haar overal.

(een lange stilte)

Ik leerde Louis Paul Boon kennen door mijn vader. Vader kwam uit een kleine middenstandsfamilie. Hij wilde hogerop en ging studeren. Mooi wel hoe vader altijd trouw aan zichzelf is gebleven. Hij wist van waar hij kwam. Als student in de geneeskunde zei hij zonder enige gêne dat hij communistische ideeën had. Kinderen van dokters gingen in die tijd naar een katholieke school. Ik niet. Ik ging naar het lyceum, later naar het atheneum. Tijdens zijn studies had vader geld nodig. Hij speelde piano in de Gentse cafés. Noodgedwongen werd hij na zijn studies assistent in een polikliniek. Vader was een rasechte volkse socialist. Zoveel socialisten waren er niet in Brugge. Achilles Van Acker, nog enkele geneesheren en verpleegsters van de *Bond Moyson* (ziekenfondsen) en mijn vader. Volgens mij waren zij de enigen. De rest was katholiek

dat wel?' – Het innerlijke portret. – Ik ben de wegbereider. Ik wandel op het ritme van hamergeklop van Straatwerkers. Bloemen overal. Een man trekt het luik van zijn raam naar omhoog, giet de geraniums, trekt het luik weer naar omlaag. Het is hartje zomer.

of liberaal. Vader probeerde volgens zijn idealen te leven. Over Louis Paul Boon zei hij, net zoals Louis dat trouwens over zichzelf zei: eerst communist, dan anarchist, dan viezentist. Dat laatste ook in de betekenis van 'bizar mannetje'... Ik las Cyriel Buysse, Marnix Gijsen, Gerard Walschap, Frederik van Eeden of Multatuli. Van Boon had ik nog niets gelezen. Walschap en Buysse, zo dacht ik, dat zijn echte schrijvers die de mensen weten te doorgronden. Frederik van Eeden en Multatuli las ik heel graag maar ik besepte dat zij bovenal idealisten waren...

Mijn oudste zoon Bart is psycholoog. Hij is gek op Boon. Door hem ben ik het werk van Boon anders gaan interpreteren. Van *Eros en de eenzame man* bijvoorbeeld zegt mijn zoon dat Louis zich zou hebben laten inspireren door het werk van Markies De Sade. Misschien is dat wel zo. Boon was heel belezen. Het kan niet anders dat er invloeden van andere grote schrijvers in zijn werk terug te vinden zijn. Ook de Amerikaanse schrijver John Dos Passos zou Boon in sterke mate hebben beïnvloed. Internationaal was de schrijftuur van Boon niet erg vernieuwend maar wel voor onze contreien. Dergelijke lectuur kenden wij hier niet.

Op de academie waar ik les gaf, vroeg ik aan de cursisten om *Daens* van Boon te lezen, maar zij kwamen af met *Mieke Maaikes obscene jeugd*. Dat was niet de bedoeling. Ik had met hen een fragment uit *De bende van Jan de Lichte* gelezen dat in hun 'Wereld in Teksten' stond. Ik had liever gehad dat ze met dat boek waren afgekomen. Door mijn leerlingen ben ik dan maar zelf het relaas van Mieke Maaike gaan lezen. Het was jaren geleden dat ik nog een boek van Boon had gelezen. Ik had het vreselijk druk in die tijd. Met vier kinderen en een man die aan alcoholisme en aan een manisch-depressieve stoornis leed, had ik al die jaren het gevoel zelf in een lang verhaal te zitten waar maar geen einde aan kwam. Mijn eerste indruk op dit boek van Boon was: dit is 'Hollandse porno'. Maar door mijn zoon ben ik het vanuit een ander gezichtspunt gaan bekijken. Die boeken waren helemaal niet zo slecht. Volgens Bart zou Boon *al die dingen* hebben geschreven om de katholieken, de CVP'ers van toen, een loer af te draaien. Als dat waar is, dan is hij er goed in geslaagd.

(een stilte)

Ik was zestien toen ik Jean-Pierre in het Atheneum van Brugge leerde kennen. Toen we later aan de universiteit in Gent studeerden, woonden we eerst enkele jaren samen. Alles verliep gemoedelijk. Onze relatie was goed, op alle gebied. Hij zat wel alle dagen op café, maar dat deden wel meer studenten. In 1970 zijn we getrouwd. Hij moet al snel andere vrouwen hebben gehad. Alle soorten vrouwen... In zijn boek *De bedrieger bedrogen* is alles nu zó herkenbaar voor mij, hoewel ikzelf er amper in terug te vinden ben.

(een lange stilte)

Ik weet nog dat ik in de veranda stond. Plots stond hij daar, achter mij, en ik voelde zijn vingers door mijn haar glijden. 'Je haar heeft dezelfde kleur als dat van haar', zei hij. Vreemd wel. Het klonk bijna als een compliment. Later ben ik gaan inzien dat hij die vrouw als het evenbeeld van zijn eigen moeder zag. Hij had in haar een moederfiguur gevonden. Een figuur dat hem domineerde, net zoals zijn moeder dat met hem had gedaan. Ik was toch blij, blij dat hij dat evenbeeld niet in mij had gevonden. Bij mij kon hij zichzelf zijn. Bij niemand anders.

Ik heb wel vaker het gevoel dat mensen bij mij zichzelf kunnen zijn. Ze hoeven geen poses aan te nemen. Misschien is dat mijn lot. Mensen nemen mij als tegengewicht om zelf weer in balans te komen. Zoiets.

*

KENNISMAKING: 'Je hebt net als ik, donker haar en groene ogen. Het Keltische type. Let maar op. Hoe vleierig de mannen nu met je zijn, hoe sneller ze je loslaten...'

(een stilte)

Op de brochure van het Letterenhuis hadden ze evengoed de foto van Miriam Van hee kunnen zetten. *Waarom ik?* dacht ik. Ik kende de directrice Leen Van Dijck niet. Op een dag belde ze me op. Ze vroeg materiaal van mij voor in de archieven. Ik wilde wel alles wat ik had aan het archief doorgeven, ik wist namelijk dat al mijn schrijfsels

Dorst naar. Een stoel. Ik ga zitten. Een kelner. Ik bestel. Achter mij, het centrum voor hulp bij ongewenste zwangerschappen. Voor mij, de herinnering. Wat is een man? Wat is een vrouw? Waar was het weer allemaal om te doen? (Een lange stilte)... en dan (inner-

zouden verloren gaan als ik dat niet deed. Ik werd uitgenodigd op de opening van de lopende tentoonstelling van de Vlaamse en de Nederlandse schrijvers. Ik had vernomen dat een raad van professoren uit verscheidene universiteiten de keuzes van de schrijvers hadden bepaald. Dus ja, ik was vereerd. Het was dan ook de eerste keer dat ik volwaardige erkenning kreeg voor mijn werk. Maar dat mijn foto mee op de brochure zou komen te staan, dat wist ik niet. Hoe oud was ik op de foto? Ik was net bevallen van mijn eerste zoon. Ik droeg hetzelfde kledingje als toen op één van de poëziemarkten in Wetteren. Ik weet nog dat er een fotograaf aan de deur kwam bellen. Hij heeft me gefotografeerd met poesje Balthazar op mijn schoot. De poes heb ik jammer genoeg moeten wegdoen. Hij sliep in de wieg van mijn zoontje.

*

Zwartharig, decadent gekleed in paarse zijde, de GROENE ogen, Keltisch en vervreemd, van dagelijkse dingen. (vrij naar Lasoen's gedicht *de kenismaking*, uit *Het souvenirswinkeltje van Lukas*, 1972)

*

Vader stond zich voor de spiegel te scheren. Dagelijks kwamen er al heel vroeg twee kranten bij ons aan: de *Vooruit* en *Het Laatste Nieuws*. De *Vooruit* las hij voor de socialistische inhoud en *Het Laatste Nieuws* voor de sport. In de badkamer ging ik op de grond op mijn knieën zitten en las het dagelijkse Boontje in de *Vooruit*. Ik was amper negen. Pas jaren later besepte ik dat het om Louis Paul Boon ging.

Toen ik twaalf was, verhuisden we van boven de polikliniek naar een landhuis in Sint-Kruis dicht bij Brugge. Alle boeken moesten op nieuwe rekken herschikt worden. Ik haalde *Menuet* er van tussen uit. Zo ben ik Boon beginnen lezen. Al de schrijvers die ik vroeger al eens gelezen had, ben ik ook terug gaan lezen: Elsschot, Marnix Gijsen, Wal-schap. Als dichters vond ik Ben Cami en Paul Snoeck goed. In het jaar 1966 had ik enkele gedichten van mij gepubliceerd in *Het Nieuw Vlaams Tijdschrift*. Ik werd meteen opgemerkt door Paul Snoek. Wat later kwam hij bij ons thuis. Onze relatie was platonisch. Hij was voor mij een

meester, een mentor. Zonder meer. Zoals Jacques Lacan zegt: *het discours dat twee mensen bij elkaar brengt*.

Ik kreeg vaak met jaloezie te kampen. Ooit stonden Gerrit Komrij en ik naar aanleiding van 'Een Nacht van de Poëzie' met een levensgrote foto in de *Spectator*. De journalist schreef toen dat er maar enkele dichters het publiek in hun greep hadden...

(een stilte)

Het televisieprogramma *Het is maar een woord* stond op. Voor het eerst hoorde ik de cassante stem van de schrijver Boon. Vreemd, vond ik. Ik hoorde Louis in zijn boeken praten. Maar in het echt, dat was nog iets anders. In Sint-Kruis had ik een eigen kamertje. Ik werkte er tot een gat in de nacht. Rond mijn twaalfde heeft mijn lerares Nederlands, Carmen Schepens-Maerten, me gestimuleerd om verder te schrijven én te publiceren. Ik schreef toen ook al kortverhalen en toneelstukjes. Op mijn zestiende leerde ik mijn man kennen. Dat was op het atheneum. Het klikte meteen tussen ons, zowel intellectueel als seksueel. Ik was jong en onervaren. Hij kon goed kussen.

Tram
zeer eigenaardig
hoeveel mensen kijken
naar de tram
die hier toch elke dag
voorbijkomt
zwijgzaam - een beetje
ongerust misschien,
dat hij eens
zou ontsporen.
de oude, op pantoffels,
schrijlings over een stoel;
de kruidenier, verongelikt,
vlug een tomaat bestastend;
en de 2 metselaars
in evenwicht op het kozijn,
1 rokend en 1 kauwend

Ik geloof in de VERBALE kracht van de poëzie. Niet alleen die in bundels geschreven. Poëzie in cafeetjes of op markten voorgedragen. Zoals ooit een toneelstuk van Walter Vanden Broeck door

lijk): Moeder, waar ben je? – Muziek: Bach, Coro BWV 39, Brich Dem Hungrigen Dein Brot 6:59 – (Nietzsche denkt in het Italiaans: Da Capo!) – Ik begin met herinneren: Jupiter in mijn teken, honger naar. Belle De Jour, het verlangen om te verlangen. Angèle Manteau, liefhebben is verliezen. – Is er een verkeerde weg? – Louis over zoon Jo: ‘Van zijn vader heeft hij de slechte deugden en

studenten van de academie op een aanhangwagen werd opgevoerd... Wat is er mooier?

(een stilte)

In een eerste gedicht van mijn man aan mij schrijft hij dat ik hem aan SNEEUW doe denken, maar mijn man haat sneeuw... Sneeuw schijnt ook symbool te staan voor ‘het zuivere alomvattende wit’ dat de *liefde voor de moeder* impliceert. Schulde hier opnieuw een betekenis achter?

*

“Boon MOET je lezen!” zei vader doorgaans. Op het atheneum vonden mijn klasgenoten vooral Mulish, Vandelo, Ruyslinck, De Wispelaere en Claus volwaardige schrijvers. Mijn vader sprak dat tegen. Op mijn achttiende ging ik Germaanse studeren in Gent. In het *Keetje*, niet ver van de krant *Vooruit*, zat Boon. Hij kwam er regelmatig. Raymond Herremans had toen in één van zijn *Boekenuiltjes* geschreven: “Zo verward is Lasoen niet!” Dit naar aanleiding van een bespreking van mijn dichtbundel *Een verwarde kalender*. Hij geloofde heel erg in mij. Boon kende mij dus van naam.

In 1969 was er op de universiteit een symposium over de zin en de onzin van de pornografie. Louis was er ook. Net voor de lezing begon, werden de deuren plots gesloten. Ik denk dat er toen maar zeven communisten op de universiteit waren. Leden van de *Amada*-beweging profiteerden van de revolutie om de lessen te verstoren. Ze vielen de klaslokalen binnen, riepen dat we *bourgeois* waren, dat we Shakespeare moesten vergeten en maar beter pamfletten zouden schrijven of naar de Limburg zouden gaan om de mijnwerkers daar te helpen. Boon had die hele revolutie van dichtbij meegemaakt. Maar hij stelde mij teleur. Hij die altijd opstandig overkwam, die de mensen aanspoorde om het heft in handen te nemen, hij zat daar maar, te wachten tot de storm geluwd was. Na deze rebellie kochten we alle kranten om de reacties te lezen. Het viel ons meteen op dat de *Standaard* veel progressiever was in de verdediging van de culturele revolutie én van de ‘studentenrevolutie’ dan de krant *Vooruit*... Na enkele jaren onderbreking ben ik weer de *Boontjes* gaan lezen. Daarin schreef Louis voornamelijk over zijn

zoon Jo en zijn kleinzoon David. Veel te braaf allemaal. Waar was de échte Louis Paul Boon gebleven?

Het was de tijd van *Love and Peace*, van Vietnam en It’s a man’s world en van vredesbetogingen op het Sint-Pietersplein. Ik was een overtuigde pacifiste. De arbeidersbeweging *Amada* kwam op. Als het tijd was om IETS over de vrede te vertellen, dan was dat nu! De lauwe politieke en sociale overtuiging van Boon stelde mij teleur. Plots kwam hij ouderwets uit de hoek. Het kind van zijn tijd had het pad volledig verlaten. Volgens mij kwam dat door zijn drankexcessen. Louis dronk vaak teveel. Ik zag dat meteen aan hem. Mijn vader en moeder hadden ook altijd teveel gedronken, dus ik herkende al gauw wanneer iemand een paar glazen teveel op had. Ik zag het aan hun ogen. Ik hoorde het aan hun taal: verstandige mensen die enger begonnen te denken. Dat balorige. Het vloeken ook. Voor mij was dat een diepe ontgoocheling om Louis Paul Boon in levende lijve in dergelijke toestand te zien.

Ik toonde hem het gedicht *Nieuw-Bouw-Wijk*. Hij vond dat een goed gedicht. Hij vond mij een goede dichteres. ‘Raymond zegt dat ook’, zei hij. Jammer genoeg was ik geen netwerkmens, anders had ik Louis gevraagd om mij aan Raymond Herremans voor te stellen.

(stilte)

Moeder is aan een slokdarmbloeding gestorven, tengevolge van drank. Ze lag op het tapijt toen ze dood werd aangetroffen, badend in het bloed. Dat tapijtje heb ik nooit weg kunnen doen.

Nieuw-Bouw-Wijk

In de New Orleans straat
zitten 2 oudjes soep te eten
genietend van het uitzicht
op de kranen.

Dit is een echte nieuw-bouw-wijk:
de baby’s dragen er celstoffen luiers
de kleuters spelen met Vietnam-guns.
Terwijl ik daaraan denk
en ook aan de rechtvaardigheid,
de oorlog, ruimtevaart en politiek –
besluit ik toch maar weer te schrijven

van zijn moeder de goede ondeugden, daarmee is alles gezegd...' – Jo over vader Louis: 'De eerste keer dat ik een goed cijfer voor wiskunde had behaald, zei vader: 'En, kan je nu ook al dansen?' (een lange stilte) en dan... 'Ook dat was vader.' – Zij (innerlijk): Hoe omarm je een wolk? – Stelling 2: Er is geen tijd. – Ik leef in de continuïteit van mijn vaders. – Laten we beginnen met herinneren.

dat we al lang oktober zijn
maar nog nooit was het zo warm
er hangt een primitieve spanning
in de lucht,
de mensen zijn verwonderd
over het dralen van de herfst;
en zelfs de meeuwen weten
niet meer waar naartoe,
en mij besluit het onbehagen
dat het nu maar eens uit
moet zijn: zachte gedichten schrijven
terwijl zoveel verkeer gaat.

*

Ik voel me syndico-anarchist, maar dan van het zachte type. Louis moet dat ook geweest zijn. Anarchist in de geest: het verlangen naar totale vrijheid. Op economisch vlak vind ik nog steeds dat het Marxistische systeem de enige oplossing biedt tegen de crisis. Ik geloof in democratie maar niet zoals wij die beleven. Onze democratie is gemanipuleerd; de media *maken* de democratie door ze te verkopen als zoete honing. Ik verkies een democratie die bijgestuurd is, zoals de Grieken ze bedacht hebben. Ik noem het communisme een *nieuw* communisme, een links socialisme. Daar is niets fout aan. Er zijn er zoveel die zich 'links' noemen! Het woord 'communisme' blijft een beladen woord, haast gevaarlijk wegens de misdaden van Stalin – waar wij het allemaal over eens zijn. (Daarom ook was mijn zoon aanvankelijk Trotskist!). Ik heb ooit de benaming *communisme* in het televisieprogramma *Terzake* verdedigd. Com-

munisme: voor de GEMEENSCHAP. Twee dagen later werd de voorruit van mijn woonkamer ingegooid. In *Terzake* pleitte ik toen voor COMMUNE of GEMEENSCHAP, dat een woongroep of leefgemeenschap een normaal woord moet worden. Klinkt idealistisch, maar waar ligt de oplossing dan wel? 'Never ever give up', zei de presentatrice Phara de Aguirre als slotzin van het programma. Een bekende uitspraak van Churchill.

Een nieuwe generatie van Trotskisten en communisten komt eraan. Mijn andere zoon Jan, professor Middeleeuwse Geschiedenis aan de UG, was eerst Trotskist, nu communist. Toen de extreem rechtse partij groter dreigde te worden, heeft hij mij overtuigd om als 'onafhankelijke' op de lijst van de PvdA te staan. Dat was in 1993, toen mijn man plots weer eens uit het decor verdwenen was; hij was toen voor een tijdje in Parijs gaan wonen. Ik had iets nodig om mij aan op te trekken. Dit soort engagement hield me recht.

Waar ZIJN de socialisten? Waarom durven ze de straat niet op? Dit is hét moment om te zegevieren, nu in tijden van zware economische crisis! De socialisten zie je nog enkel wanneer de verkiezingen voor de deur staan, of op 1 mei tijdens het feest van de arbeid. Persoonlijk heb ik het niet zo voor de Waalse socialist Elio di Rupo, maar alleen hij durfde onlangs op TV wel te zeggen dat gezinnen met een bestaansminimum of met een klein inkomen de maand niet rond komen. Als ik al mijn rekeningen betaald heb, houd ik een kleine 400 euro over. Ik ben niet beschaamd om dat te zeggen. Mijn vader zou wel raar opkijken als hij dat moest weten. Niemand kon ooit voorspellen dat mijn leven met zoveel droefheid overschaduw zou worden, met zoveel tegenwerking zou verlopen...

(een hele lange stilte) ■

Kathy De Nève

(uit: *Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon*)

– Ik was haar laatste kind en dus was zij mijn eerste moeder en hij mijn eerste en laatste vader. (Gelijkheid is een leugen.) – Hij: Wat hebben geraniums en herinneringen met elkaar gemeen? Zij (innerlijk): Je kan er gaan achter zitten? – De herinnering denkt in het Frans: Quel temps fait-il? – Muziek: Debussy, La Plus Que Lente (performed by Josef Suk) 4:16 – Moment van schuldige traagheid.

Jo Boon

Brief aan mijn vader

Herinneringen. Die kleur je constant bij. Op den duur hebben ze alle kleuren van de regenboog. We zien een beeld van vroeger. Maar is het wel dat beeld? Is het niet een beeld dat ze ons verteld hebben, dat we op onze beurt als enige werkelijke waarheid doorvertellen aan anderen? En zijn het dan nog wel herinneringen?

Het is net als bij dromen. Je kunt bepaalde dromen koesteren maar vanaf je ze aan iemand doorvertelt, zijn het geen dromen meer. Dan ben je ze kwijt.

Ach, herinneringen. Het lijkt wel of er elke dag nieuwe tevoorschijn komen, alsof het verleden zich maar blijft herhalen. Louis als gedreven schrijver, als fervente schilder, als eenvoudige en warme man of als frivole vrouwenliefhebber, als zachte anarchist en viezen tist... Velen zullen hem zo herdenken. Velen zullen hem zo missen. Maar alleen ik weet wat het is om Louis als vader te moeten missen. Dat is in geen enkel boek terug te vinden, in geen woorden te omschrijven. Ik wilde hem een brief schrijven. Ik zou dan beginnen met: *Ge zult al wel weten dat moeder overleden is...* Zoiets. Maar schrijver ben ik niet. Ik houd de beelden van de herinneringen aan een *zoon en zijn schrijversvader* in mijn achterhoofd en tracht ze op mijn manier een plaats te geven.

Erembodegem – *‘Een kort verslag, elke dag’, zegt Lucien Bats me, een paar maanden tot een jaar geleden. Maar wat is dat een kort verslag, als ge alle dagen honderden dingen doet en meemaakt. Voor wie, hoewel het gemakkelijk is, moet ik mij dingen herinneren? Op welke manier moet ik dat dan opschrijven? Moet dat zoals het zal komen of moet dat zeer chronologisch achter elkaar? Of is dit allemaal maar tijdverdrijf op een moment dat ge anders niets te doen hebt, of zit te wachten op uw vrouw om naar de cinema te gaan omdat uwe computer er niet is. Want die is al een paar dagen weg bij een vriend die dat ding dood vloekt omdat hij het niet in orde krijgt zoals het zou moeten, zo zegt hij. Terwijl ge zelf denkt dat het al lang in orde had moeten zijn moest die man geen perfectionist zijn die u een product wil afleveren dat niet alleen werkt maar ook blijft werken zoals het zou moeten...*

En terwijl ge dit alles overdenkt en neerschrijft, wordt ge gewaar dat dit geen kort verslag van elke dag zal worden maar een plas, een zee, een chaos waar ge niet wijs uit wordt en ook niet wijzer van zult worden. Want wat is er in al die jaren gebeurd dat ge voor de eerste keer een tiental bladzijden in dit eigenste zelfde boekje schreef en er nadien uitknipte om het over te tikken in uwe computer omdat ge dacht uw memoires te zullen moeten neerschrijven?

Van alles is er gebeurd, allemaal dingen die ge u niet meer herinnert of die ge u niet meer wil herinneren want het is, als ge u niet vergist, ongeveer zeventien jaar geleden dat ge een groene pen ter handen nam en een hoop pagina's volschreef omdat ge verdriet had dat uw vader gestorven was. En ge dacht er aan hem brieven te schrijven over de dingen die ge meemaakt maar waar hij dus niets meer van weet. En ge dacht: als ik dit nu allemaal in een brief schrijf, dan zal hij dat ginder, GINDER wel ontvangen en even glimlachen of ook verdriet hebben om de dingen die ge meemaakt.

Maar op een zeker ogenblik hebt ge geen tijd meer om nog een brief te schrijven aan die man die je zoveel werk geeft, want werk is er meer dan genoeg, vooral als ge het goed wil doen zoals hij zelf het altijd goed heeft willen doen.

En ge vergeet, terwijl ge al dat werk van uw vader doet, dat ge zélf werk had te doen, maar waar ge nu geen tijd meer voor hebt. Hij zou dat zeker niet graag gehad hebben, maar het is nu eenmaal zo. Eigenlijk

traagheid. – Goethe op zijn sterfbed: Meer licht! Meer licht! – Hij: Wat ons ontbreekt is 'iets'. Zij (innerlijk): De ogen? – Laten we beginnen met herinneren. – Muziek: Sydney Bechet, Petite Fleur, 3'44 – Louis: 'En van alles wat we droomden is alleen de droom gebleven...'

hebt ge u een beetje vereenzelvigd met dat werk van uw vader en soms denkt ge dat het eigenlijk uw eigen werk is waaraan ge bezig zijt.

En om zelf een portret te kunnen maken van de man die u heeft grootgebracht en voor een deel heeft opgeleid zonder het zelf te weten, vraagt ge aan iemand om een lijst te maken met vragen omdat ge de vragen die ge u zelf stelt belachelijk vindt en omdat het altijd dezelfde vragen zijn: waar zijt ge geboren meneer, en wanneer gaat ge dood meneer? Maar de man die u beloofd had die vijftien vragen op te sturen doet er nu al vijf jaar over om ze te maken. Hij zal ze dus niet meer sturen want hij is dat al lang vergeten. En dus zult ge ze zelf moeten stellen: wannéér gaat ge dood meneer?

Jo Boon

Kathy De Nève

(uit: Opgespaarde zinnen. Herinneringen aan L P Boon)

Louis Paul Boon wandelt in de Kapellekensbaan

Frans Depeuter

Een VETTE KLAKE of een HEILIG BOONTJE ?

Wij wensen vooraf te benadrukken dat ondergetekende bijna het hele creatieve oeuvre van Boon heeft gelezen en van oordeel is dat een aantal van zijn boeken, zoals *De Kapellekensbaan*, *Mijn kleine oorlog*, *Pieter Daens*, *Menuet*, *Zomer te Ter-Muren* schitterende werken zijn met internationale allure. Zelfs dát kan ons echter niet aanzetten tot blinde verering van zijn minder goede tot ronduit zwakke werk. "Caeca quoque admiratio caecitas est," wist Seneca al.

Dat Louis Paul Boon dé schrijver bij uitstek was die uit de smalle gemeente geboren ook over de smalle gemeente schreef, zal wel niemand ontkennen. In al zijn boeken nam hij het op voor de paria's van de maatschappij. Of het nu gaat om de soldaat Louis uit *Mijn kleine oorlog*, de kleine Eva uit *de Kromme Bijlstraat*, de arbeiders van *Pieter Daens*, Roza uit *De vergeten straat*, de zielenpoot uit *Eros en de eenzame man*, Ondineke en Oscarke uit *De Kapellekensbaan*, de verpauperden uit *de bende van Jan de Lichte*, steeds weer stroomt het onderhuidse mededogen voor de kleine man/vrouw door de tekst. En daaraan gekoppeld uiteraard: het opstandige misprijzen jegens al wie macht en bezit vertegenwoordigt.

Het kon dus ook niet anders of de taal die Boon gebruikte, is de taal van de proleten, van het plebs, van het grauw. Ongekuist, rauw, goor, plat, en in hoge mate aanstootgevend voor de dames en heren van de hogere klasse die van uit hun salons en boudoirs de heffe des volks door de straten zien schuimen. Geboren en getogen in een Kempens keuterboerderijtje, waar toch ook een koe een koe genoemd werd, houd ik van die taal, zolang ze maar niet té schunnig en obscene wordt en daar munt Boon nogal eens in uit. Wie *Eros en de eenzame man*, *Mieke Maaïke's obscene jeugd* of *Eens, op een mooie avond* heeft gelezen, weet wat ik bedoel.

In die (niet zijn beste) werken is niet alleen de taal van Boon, maar ook de inhoud nogal 'bescheten', om het Boonachtig uit te drukken. De sociale paria's gedragen zich vaak ook als seksuele paria's met afwijkende erotische gedragspatronen zoals exhibitionisme, pedofilie, voyeurisme, ondinisme (fascinatie voor plassende vrouwen), ja, zelfs incest, sadisme en sodomie steken hier en daar hun kop op. Boons extreme belangstelling voor dat soort zaken wordt als het ware verpersoonlijkt door het personage van Steivekleut, de student

in de 'pornografica' uit *Mieke Maaïke's obscene jeugd* die de 'wetenschap' der seksuele aberraties bestudeert. In dat boek, maar ook in *Eros en de eenzame man* en *Eens, op een mooie avond* moet de lezer zich door een tsunami van kutten, klotten, tieten, lullen en aanverwante worstelen waarin het taalvermogen van Boon dreigt te verzuipen.

Onlosmakelijk verbonden met dit marginale aspect is de bijzondere aandacht van Boon voor het jonge meisje, dat in geen enkel verhalend werk ontbreekt: 'Ik kan geen boek schrijven of daar moet een meisje in voorkomen.' (*Boonboek*, samengesteld door Julien Weverbergh en Herwig Leus, 1972). In heel wat romans en verhalen van Boon keert de aantrekkingskracht van de 'nymphette' op een oudere man steeds weer terug. En Boon weet dat, zoals blijkt uit de gesprekken in het *Boonboek*: 'Weet je, ik heb altijd een voorliefde gehad voor meisjes van veertien vijftien jaar () - *In het meisje zoek je de vrouw, niet?* - Nee. - *Wat dan wel?* - Het ideaal, de hemel op aarde. () - *Ik meen dat we tot een belangrijke vaststelling zijn gekomen: het steeds terugkerend Lolita-motief in je werk.* - Ja.'

Boon kende Nabokovs gecontesteerde roman maar al te goed. In zijn pulproman *De liefde van Annie Mols* komt *Lolita* zelfs uitdrukkelijk ter sprake. In tegenstelling tot Nabokov, die zijn 'nimfijn' op een subtiel erotische wijze benadert en 'beleeft', gaat Boon er in zijn latere werk nogal eens met de grove borstel tegenaan. Nabokovs figuur, Humbert Humbert, jaagt iets na dat niet van deze wereld is, eeuwige jeugd, eeuwige schoonheid. Bij de nimfolepten uit Boons werk gaat het niet om geestelijke verrukking maar om zinnelijk genot en dierlijke seks, niet om mystieke eenwording, maar om ordinare zaadlozing.

Voor Humbert is de omgang met *Lolita* zoiets als een artistieke schoonheidservaring en het is dan ook niet vreemd dat hij zich kunstenaar of dichter

noemt. Een tekst zoals de aanvangs- en slotregels van Nabokovs boek zul je bij Boon zeker niet aantreffen: 'Lolita, light of my life, fire of my loins. My sin, my soul. Lo-lee-ta: the tip of the tongue taking a trip of three steps down the palate to tap, at three, on the teeth. Lo. Lee. Ta.' - 'Ik denk aan oer-ossen en engelen, het geheim van duurzame kleurstoffen, profetische sonnetten, de toevlucht van de kunst. En dit is de enige onsterfelijkheid die jij en ik wellicht zullen delen, mijn Lolita.'

Kortom, Boon schrijft zeker niet als een zachtaardige gentleman-minnaar, veeleer als een bruto die slechts uitzonderlijk enige romantiek toelaat. Veelal legt hij met animale woorden als fluit, ballen, neuken, kont een ranzige smaak over de obsessie. Luister maar hoe het er in *Eros en de eenzame man* aan toegaat: 'Twee of drie keer begaf ik me van het ene eind der straat naar het ander, me strelend, mijn ballen betastend, mijn fluit afrukkend, en hierbij de buik steeds maar uitstulpd alsof ik rechtstaande een vrouw aan het neuken was. Mijn ballen zwierden erbij heen en weer en klotsten tegen mijn kont aan. Mijn roede joeg heen en weer, ook al was het niet in een schede. Ik neuk, ik neuk!'

Nu is de eenzame, door zijn driften opgejaagde zielepoot uit *Eros* nog iemand met wie je, ondanks je aversie, toch ook mededogen voelt. In een proloogje verwittigt Boon dat de lezer die zich geschokt voelt, het boek beter dichtslaat en opbergt 'waar niemand het kan vinden', tot hij oud geworden is en in zijn leven klappen heeft gekregen: 'Dan pas, misschien, gaat u voldoende mededogen kunnen opbrengen voor deze man, in wiens biecht de meest schunnige woorden voorkomen en de nog schunniger daden beschreven zijn.'

Voor compassie is er in *Mieke Maaïke's obscene jeugd* geen plaats meer. De ranzigheid druipt reeds van de titel en de subtitel: 'Een pornografisch verhaal, voorafgegaan door een proefschrift 'In en om het kutodelisch verschijnsel bij aankomende kind-wijfjes', waarmee student Steivekleut promoveerde'. Een perverser personage dan Mieke Maaïke zal moeilijk te vinden zijn in de Vlaamse letteren. Zij is helemaal niet vies van de smeerslapperijtjes die zij laat uitvoeren of zelf uitvoert. Van haar negende jaar begint ze er al aan met een beffende schooldokter, door Boon van de naam Likkekudt voorzien. Nog geen tien jaar oud pijpt ze de vader van een vriendinnetje. Nadat ze zich op dertienjarige leeftijd door een buurman heeft

laten ontmoagden, is het hek helemaal van de dam: het kind naait erop los als een professionele Singermachine, het liefst met oudere, getrouwde mannen, waarbij ze het heerlijk vindt om gadeslagen te worden door de jaloerse echtgenotes, die achteraf op de koop toe nog een flink pak rammel krijgen. Ook haar vriendinnetjes Leentje en Marleentje zijn 'op zoek naar nieuwe uitdagingen', zoals dat heet, en vrijen zelfs met een hond en een aap. Kortom, in de orgiastische taferelen die Boon schildert, blijft alleen amorele, liefdeloze seks over.

Ook in andere werken toont Boon een bijna pathologische voorkeur voor smeerslapperij. In *Grimmige sprookjes voor verdorven kinderen* herwerkt hij enkele sprookjes van Grimm tot erotische schetsen. In *Niets gaat ten onder* vlucht het hoofdpersonage in dito fantasieën die hij met de hoertjes Margaret en Eva uitleeft. *Zomerdagdroom* gaat over de natte droom van een jongetje dat naar seks en meisjes snakt. Door *De paradijstvogel* sluimert erotiek als één van de ultieme drijfveren. *Het nieuwe onkruid* steunt op de fascinatie van een oudere man voor jonge maagdjies. *Eenzaam spelen met Pompon* vertelt de ervaringen van een jong, onschuldig en rein meisje dat door boosaardige heren, schoolmeesters en pastoors op de proef wordt gesteld. In *Vergeten straat* loopt de seksueel geobsedeerde 'Vieze' rond, die bordelen bezoekt en masturberend de tienermeisjes Roza en Hermine begluurt. Enzovoort.

Eens, op een mooie avond, dat de auteur nooit heeft durven publiceren en pas in 1987 het licht zag, wordt door Boon voorgesteld als een manuscript, dat gevonden werd tussen de nagelaten papieren van de Zweedse pornograaf Dol Kijwe uit Helsinkebodegem en door de vinder, vermeld als 'de kommentator', van allerlei op- en aanmerkingen werd voorzien. Het verhaal zelf gaat over bisschop Foetreløe ('foutre' is het Franse woord voor 'neuken'), die voor drie meisjes, negen kinderen en een paar vrienden, t.w. een stotterende bokser en een generaal die niet meer mag schieten, een feestje geeft dat evolueert naar een wilde avond vol scabreuze verhalen en ongeremde vuiligheid. Zelfs Boons biograaf en fan Kris Humbeek, directeur van het L.P. Boon-centrum, bevestigt dat het 'onvoorstelbare smeerslapperij, aangescherpte Sade' is. Tom Lanoye heeft het ergens over 'briljante pornografie, tien keer beter dan *Mieke Maaïke*'.

Pikant detail is dat op het achterplat Boon zelf kond doet: 'Nee, kleine meisjes van twaalf jaar worden niet bekropen, men wacht tot ze dertien zijn.' Als humor bedoeld? Mogelijk, maar dan wel van een dubieuze soort. Ook *Mieke Maaïke's obscene jeugd* wordt op de flap aangekondigd als een "satire op onze seksbeluste maatschappij". Voor echte Boonfans, zoals Humbeek, staat het onomstotelijk vast dat het allemaal 'een literair spel' was, niks anders dan 'parodie en satire'. De stelling van Herwig Leus - jarenlang een close vriend van Boon met wie hij regelmatig (clandestien, want Jeanneke mocht het niet weten) naar een louche striptentje reed om 'blote tieten te gaan bekijken' - dat Louis 'de pleitbezorger van de ongelimiteerde heidense seksualiteit' was, wordt door Humbeek - die pas 17 jaar was toen Boon stierf! - in postulaatstijl tegengesproken: 'In feite vond Boon dat die seksuele revolutie al te zeer was doorgeschoten. () Komaan zeg! Boon bleef voor alles een moralist.'

De termen 'parodie' en 'satire' vragen wel enige verklaring. Hoewel ik al 20 jaar lang satirisch theater schrijf en nu alweer voor het vierde jaar stekelige 'Heibel' maak, heb ik er toch de dikke 'van Dale' nog eens op nageslagen. En wat vinden we bij het lemma 'satire': 'rede, afbeelding of een andere uiting welke dient om een persoon of toestand in een bespottelijk daglicht te plaatsen'. En voor parodie lees ik: 'boertige nabootsing van een letterkundig werk waarbij vorm en toon min of meer behouden blijven, maar de stof zo wordt ingekleed dat het effect lachwekkend is'. Volgens die definities zijn *Eros en de eenzame man* en *Mieke Maaïke's obscene jeugd* dus zomin satire als parodie. *Eens, op een mooie avond* daarentegen beantwoordt wel aan de beschrijving, want niet alleen worden de kerkelijke macht (bisschop), de wereldlijke macht (generaal) en de louter fysieke macht (bokser) er in hun hemd gezet, het boek wijst ook duidelijk naar Sades *Les 120 journées de Sodome*.

Er gaan nogal wat stemmen op die aan Boon een seksuele obsessie toeschrijven. Terecht of onterecht, wie zal het zeggen? Volgens Humbeek was Boon absoluut niet seksueel geobsedeerd, maar veeleer een soort van zedenpreker die kritiek brengt op 'de gemaskeerde vormen van erotiek die in de samenleving voorkomen' en de vloer aanveegt met de "schijnheilige seksuele moraal". Kortom, Boon verbindt een 'kritische component' aan

de erotische uitstraling van zijn werk, stelt Humbeek, hij heeft die erotische romans geschreven "om de mensen tot walging te brengen". Als er dan toch van een 'zekere graad van verslaving' sprake is, zou Humbeek liever 'in een latere fase () van erotomanie spreken, maar dan een zeer gecontroleerde'.

Ook professor emeritus Frans Vyncke, medestichter van Honest Arts Movement, waar ook Boon lid van was, ziet diens belangstelling voor het (hoofdzakelijk jong) vrouwelijk naakt uit die hoek: 'Boons erotiek is nooit een doel op zichzelf, maar een middel - weliswaar een uitdagend middel - om de tijdgenoten een spiegel voor ogen te houden. Zij is één van de vele metaforen die Boon heeft aangewend, om zijn kritiek op mens en maatschappij te projecteren.' Maar Julien Weverbergh, die net als Leus nauwe vriendschapsbanden had met Boon, doet er niet zoveel doekjes om: 'Ik zou het niet zeggen als hij nog leefde, maar volgens mij was Boon seksueel geobsedeerd.'

En die pedofiele obsessie, waarover wel eens gefluisterd wordt, wat daarmee? Leus en Weverbergh zijn er nogal zeker van dat die er was. Leus zei ooit 'dat Louis' nimfjes die door zijn beste werk dwalen daar niet toevallig zijn beland om het ongerepte, het mooie, het hunkeren naar die eeuwige jeugd te symboliseren (), maar omdat ze wel degelijk zijn seksuele obsessie waren' (*weverbergh '30-'70*). Ook Weverbergh onderkent een pedofiele connotatie, maar voegt er wel aan toe dat 'Boon zijn obsessie heeft kunnen sublimeren in zijn geschriften' want de meisjes die in zijn werken opdoken, 'waren voor hem het symbool van het ongerepte, en zijn verzameling blote meisjes (de *Feminateek* - FD) was voor hem een bliksemafleider'.

Daar is Humbeek het absoluut niet mee eens. 'Boon genoot als hij kinderen vrij en zorgeloos zag spelen, daar deed hij niet flauw over,' zegt hij, en "het maakte hem kwaad dat onze cultuur zo iets onmogelijk maakt.' In het dagboek dat Boon in zijn laatste levensjaren bijhield, lezen we 'dat een mooi naakt meisje () als een mooie bloem, een ontluikende roos is' en 'dat ge zo iets bekijken en bewonderen kunt zonder er seksuele belangstelling voor te hebben'. Volgens Humbeek is Boon dus 'helemaal geen pedofiel, maar hij had wel een groot mededogen voor pedofielen omdat hij besefte dat de manier waarop kinderen als seksuele wezens worden voorgesteld, mensen met een kwalijke afwijking voortdurend verleidt'. Zo komt

het ook dat de volksschrijver voor de kinderverkrachter en -moordenaar uit *De kleine Eva*, die 'als een zondebok verstoten' wordt, 'veel begrip [opbrengt] voor wat er gebeurd is' want 'zo iemand trapt in de val (), die de gemeenschap in haar hypocrisie heeft gespannen'.

Geef toe, het is niet zo eenvoudig om dat alles te rijmen met het feit dat Boon in zijn werk de kind-meisjes meestal niet laat optreden als onschuldige schaapjes maar als 'listige gevaarlijke katten' vol sluwe verleidingskracht (Louis-Paul Boongenootschap) en dat ook zijn beschrijvingen van de 'ontluikende rozen' uitpuilen van erotiek. Zodat we blijven zitten met de vraag: wás Boon dan ook in werkelijkheid de Viezentist, zoals hij zichzelf noemde, of was dat woord dan toch maar een 'geuzennaam', zoals Humbeeck het nuanceert? M.a.w.: moeten we bepaalde teksten van hem als een persoonlijke biecht interpreteren of als een louter literaire schepping?

Een vraag waarop zelfs zoon Jo Boon ons geen

uitsluitsel kan geven: 'Ik vraag me al lang af in welke mate Louis daar dingen in verwerkt heeft die hij zelf beleefd heeft, want zo werkte hij normaal. Toen we nog in de Verastenstraat woonden, () ging hij elke avond één, twee uur wandelen. In welke mate heeft hij die dingen gezien en beleefd, kwam hij die meisjes tegen terwijl hij daar misschien stond te plassen, hè.' ■

** De aanhalingen, waarvan de bron niet is aangegeven, komen uit 'Humo', nr. 3526 van 1 april 2008.*

** Wegens plaatsgebrek kan de volledige tekst van 'Een vette klakke of een heilig boontje' niet opgenomen worden. Het vervolg zal te lezen zijn in het Heibel-nummer van juni e.k. (informatie daarover bij deputer.frans@telenet.be)*

Jeanneke, Willie Verhegghe, Angèle Manteau, Jo Boon in Aalst (2001) bij uitreiking eerste Isengrinus-prijs van het L P Boongenootschap aan Jeanneke

Luisteren naar Menuet

Een paar jaar geleden hoorde ik op de radio een programma waarin BV's gevraagd werd naar de volgens hen mooiste titel ooit van een boek.

Lolita zei een door mij inmiddels vergeten vrouwelijke BV. 'Het is kort, drie lettergrepen, maar vooral muzikaal: je spreekt het automatisch op drie melodieuze tonen uit.' Dat vond ik ook, want *Lolita* klinkt zelfs als je het alleen maar denkt al fraai, het klinkt zoals een likeurpraline smaakt, de zoete zonde. En als bewijs voor haar gelijk voerde de BV aan dat *Lolita* inmiddels een soort geuzennaam was geworden voor meisjes met pruillippen die oudere heren tot gekke bokkensprongen verleiden.

Een al even geniale vondst als *Lolita* is zonder twijfel *Menuet*: net zo kort als *Lolita*, maar krachtiger, venijniger, zeker in 't Nederlands waar die letter t er als een nijldige, bijna uitgespuwde klank kan worden achteraan gestoten, in 't Frans mag dat niet, daar blijft het zacht, *Lolita*-achtig. In 't Nederlands is *Menuet* tegelijk scheldwoord en verlokking.

Lolita is geschikt voor universiteitsprofessoren en hun studentes, voor hotelkamers met fluwelen behang, voor pruil en rondrijden in een open Cadillac, voor geld genoeg. *Menuet*, met de harde "èt" er achteraan is puur pervers.

De dans is dan wel voor kleine voetjes, kleine pasjes, kleine glimlachjes, lonken en wegstijgen – maar in dat valse koele zit veel meer, dank zij die "èt". Dreigend als een mès, een meisjesborst is een tèt, in de titel zit het onheil al verborgen, het onafwendbare. Zoals de man in een koelkelder werkt, zo koud gaat het woord *Menuet* met de personages om. Flirten? Liefde? Die hebben hier weinig mee te maken, hier gaat het om lot en noodlot, vlees, onafwendbaarheid.

Lolita en *Menuet* zijn toppers in verschillende disciplines: Nabokov vangt vlinders en Boon speelt straatvoetbal. Hoor je hun stemmen? Nabokov met zijn zachte Slavische *Lolita*, Boon met zijn stem als een Aalsterse ijzervijl: *Menuèt*.

Boon kon voor *Menuet* geen betere titel bedacht hebben, de vlag dekt de lading. De voorzichtige paardans van de man en het meisje lijkt perfect op een menuet, het afstoten en benaderen, leep en verleidelijk, voorzichtig maar doelbewust: een dribbel, een overstapje, een schitterende voorzet en knal op doel, tegen een muur of op een koude bank, daar in dat kille magazijn. En een menuet wordt vaak gespeeld in trio: twee hobo's en een fagot. ■

Jef Staes
Uit de buik

Wat zou ik schrijven aan Boontje als ik hem enkel kan melden hoe groot mijn verontwaardiging is nu ze zijn blote madammen, zijn *wegdromen*, gehalveerd hebben en hoe ze hen met behulp van twee 'kunstenaars' aan elkaar hebben gelast met overvloedige woorden, een foetusfoto uit eigen buik als verbinding gemaakt hebben, een gladde gladjanus met tóch lang haar, maar met een Antwerpen-Zuid- *kostummeke*, de aankondiging van de 'tentoonstelling' hebben laten maken alsof het een heldendaad betrof.

Het is voorbij, de naïeve interesse voor wat schoon is. Het moet 'gebracht' worden. Het komt niet meer uit de (onder)buik van waaruit zoveel avontuurlijk spelen kan opborrelen. Het komt uit dat *balloneke* dat op de schouders rust en waar een denkmotortje als enige waarheid de daden bepaalt. Het moet renderen.

Zoveel schoonheid zit verborgen in veel van wat voor de wereld onbekend is en als het dan ontdekt wordt, dan is de charme ervan verdwenen.

Ik heb een (hele) boon voor Boon omdat hij in illo tempore 's zondags een woordje kwam *placieren* op televisie. Kort, in zijn vermolmd Aalsters-Gents-Erembodegems.

En altijd klonk dat voor mij als een sprookje. Als een Buysse na het naturalisme. En omdat hij in *de Rode Vaan* geschreven heeft over Kurt Peiser, mijn andere boonbezitter. Dat moment was steeds een feest, ook al omdat Boon te zien was na Pol Jacquemijns (die van de duiven toen), een klein en gerimpeld oud manneke, die vol overgave zijn visie op de die zondag gespeelde voetbalwedstrijden gaf, met een stem als velours, zo zacht, en met humor die humor was zonder bijten. Hij krijgt van mij trouwens een halve boon... En de maandag erop las ik dan, tijdens de periode van de Ronde van Frankrijk, het wielerverslag van Willem Van Wijnendaele (wat een geluk om enkel maar zo te heten!) in *De Standaard*. Dat was prachtig proza. De *flandriens* zaten toen niet enkel óp de fiets. Hij krijgt de andere halve boon... Ik leerde hem kennen door mijn moeder. Zij krijgt geen boon van me. ■

Jan Snijers

De meikevers

Buiten zabbert de motregen troosteloos neer en binnen heeft de vrouw weer volop haar nukken. Dan kunt ge vloeken van godverhier en godvereen-eindeke-verder, tis allemaal niks gekort.

‘Straks kunt ge weer niet slapen met al die koffie’, roept ze met haar stem vol vergift, maar dat zal wel meevallen peins ik. In de nanoen ben ik in tgeniep een goei fles gaan kopen in twinkelke van Ondine van zotte Zulma. Tis te hopen dat ze het niet riekt straks, onder de wol. Ik zal voor alle zekerheid nog maar een uurke bij de stoof blijven zitten nadat ze op haar kadukke beentjes de kerkende trap is opgestesseld.

Dan haal ik mijn dozen met prentjes nog eens van het hoogste schap, en geniet ik gelijk den eerste de beste viezentist van al die appelkes en peerkes waar ik nooit op uitgekeken raak. Lolita’s aller landen, in alle maten en gewichten. Bij de duizenden heb ik ze verzameld. Ach, als ik goed dierf ging ik eens naar een bar in de Walen, waar niemand mij niet kent. Nog een keer proeven van het schone leven. Want ik kan de meikevers bijkanst horen. We zijn aan teind van de Kapellekensbaan. Vaneigens. ■

Blijf waar ge zijt!

Was het in 1963 dat ik voor het eerst bij Boontje over de vloer ben gekomen? Ik zou eigenlijk moeten zeggen 'wij', want bij dat eerste bezoek – en ook de volgende keren – was ik stevast in het gezelschap van mijn twee-en-een-half jaar oudere broer. Waarschijnlijk hadden we die zondag-middag, vanuit het ouderlijk huis in Aalst, eerst opgebeld om te vragen of we welkom waren en hoe we bij huize *Vogelzang* konden geraken, en even later deed Jeanneke de deur al open en ging ons voor naar de kamer met uitzicht op de tuin, waarvan ik me niet meer herinneren kan of dat nu Boontjes werkkamer was dan wel de plek waar hij bezoek ontving. Van die eerste ontmoeting zijn me vooral twee dingen bijgebleven: de oogopslag van de schrijver en zijn stem. We kenden zijn gezicht alleen van de televisie en van één foto op het achterplat van zijn vroegste boeken, en merkten nu dat de ironische jovialiteit die Boon graag tentoonspreidde tijdens publieke optredens iets afschermde dat zich af en toe toch verried zowel in zijn blik als in die lijzige, slepende spreektoon die deed denken aan een tuinhek waarvan de roestige scharnieren aan de druk van de bezoeker weerstand boden. De blik van een man die te diep in achterafsteegjes had gekeken, een blik die wat te véél wist en wat té veel wou weten, en een stem waarvan de rauwe klank alleen maar afkomstig kon zijn uit een of ander doorrookt staminee van de fabrieksstad Aalst. We hebben nog menig ander zondagnamiddag doorgebracht in die heldere kamer van huize *Vogelzang* (heette dat huis niet vroeger *Isengrimus*? En heeft het die grimmiger naam vervuild in dezelfde tijd waarin de oorspronkelijke slotzin van *Mijn kleine oorlog*, 'Schop de mensen een geweten!', was omgetoverd in 'Wat heeft het alles voor zin?').

Ik en mijn broer, die allebei in het Aalsterse jezuïetencollege hadden schoolgegaan en allebei

waren gaan studeren aan de katholieke universiteit van Leuven, verlieten het veilige nest en belandden – nee, niet in het hol van de leeuw, noch in de burcht van Reinaert...

Waar dan wel? Een schemerzone kon je dit niet noemen, en als hier een wolf zijn hol gevonden had, wie was dan Roodkapje? Ik zie Louis het gesprek nog onderbreken en hard tegen het raam tikken om Jeanneke weer binnen te roepen, want het was winter en ze had geen jas aan terwijl ze daarbuiten in de weer was in de tuin. We hadden het over verzuiling en over Marx, en ik hoor Boontje, die anarchist en communist en viezentist, weer zeggen: 'Blijf waar ge zijt!' Hij was zich in die tijd aan het documenteren over Daens en gaf toe dat de ontvoogding van de Vlaamse arbeidersklasse niet alleen te danken was aan de roden. Maar als we hem vroegen naar zijn lievelingsboeken, zei hij: de *Navolging van Christus* en het werk van de markies de Sade. En de boeken van Henry Miller, *Voyage au bout de la nuit* van Céline (al was dat dan een zwarte) en *Notre-Dame des Fleurs* van Jean Genet (al voelde ook hij zich wat onwennig bij zoveel homo-hoererij).

Die 'Blijf waar ge zijt!' uit de mond van een man die, zelf ook afkomstig uit een – zij het wat lauw – katholiek nest, zoveel en zo diep ideologisch water had doorzwommen, is me blijven bezighouden. Tot ik, vele bezoeken en jaren later, een handgeschreven brief, gedateerd *Erembodegem, 28 sept. 77*, van hem kreeg waarin ik las: 'Eerlijk gezegd heb ik weinig of geen politieke vrienden, voor iedereen ben ik steeds "de vrouw met het verleden" gebleven en mijn vroegere lidmaatschap van de K.P. is mij nimmer vergeven geworden. Ook in de B.S.P. zelf ben ik voor de meesten dat buiten-boontje dat ze liefst zo weinig mogelijk ontmoeten, en dat hen ook liefst zo weinig mogelijk moet vragen.' ■

Willie Verhegghe
Van en te Aalst

Louis, kameraad,

Sinds die sombere 10de mei van 1979 zijn we altijd met mekaar blijven praten, daar heeft zelfs die smerige magere Hein geen voet of zwaaiende zeis tussen gekregen, vriendschap negeert nu eenmaal de dood, ze blijft gewoon doorgaan, ten eeuwigten dage om het eens in skoon oud vlaemsch te zeggen. Elke dag luister ik naar je krakende stem, kijk ik naar je krom geschreven vingers met de trouwe Belga filter er tussen geklemd. Ik fiets daar wel eens voor naar je Erembodegems Isengrimus-hol en 'het bos donkere herfst en dood' die er beiden verweesd bijliggen, of ik trek gewoon naar Aalst, naar de stille stenen plaats waar je rust. Ik maak er dan ook altijd een ommetje naar de zalig dikke Valerius de Saedeleer die er zijn gestileerde landschappen verder uitzet en natuurlijk ook naar de gebroeders Daens die ondergronds blijven vechten voor een betere wereld. Maar de laatste tijd ben ik op die plek wat rustiger geworden, wat stiller ook nu Jeanneken bij je ligt, boven op jou, ze zal je nu zeker kalmeren met haar kleine zachte handen en het frêle lichaam waarmee ze je blijft koesteren. Ik hoor dan dat jullie stil liggen te praten - babbelen klinkt hier beter -, nieuwe lange verhalen die aan je Kapellekensbaan worden gebreid, a never ending story op zijn best. Als ik van je Prinses dan een minuutje krijg vertel ik je over Schone Letteren van vandaag die na jou tegenspartelend op sterven blijven liggen, spijs het kunstig gereutel op TV en in bladen die hun scherm en bladzijden moeten vullen. Neen, Louis, er is nog altijd niemand die zelfs ook maar tot aan je enkels reikt, daar moet jij je alvast geen zorgen over maken, ook al regent het stront van epigonen. Maar soit, dat is de enige 'fout' die je ooit maakte: zo groot te zijn dat de rest Lilliputters werden. En blijven.

Dan maar over de mooie madammen, de diva's die tot hun spijt niet meer feminatheek-gericht door je hitsige en handige handen worden uitgeknipt, uitgekleed ook door het vuur in je ogen. Ze blijven mooi, Louis, de vrouwen, ze gaan doelbewust door met ons stijlvol op te warmen, ze blijven ons, zotte mannen, verder gek maken, pure klasse is het, om je er zaad en de moed bij te verliezen. We kunnen met onze gereviseerde brandblusapparaten nu eenmaal niet overal tegelijk zijn, niet-waar.

'En hoe is't nog met het socialisme?', hoor ik je verder haast illusieloos vragen. Wel, kameraad, het blijft op apegapen liggen en is dus op sterven na dood, een knekeltuin van blasés. Oké, er staan nu wat schone vrouwen mee aan het roze roer die soms ook hun uit diploma's gepuurde wijsheid etaleren, iets wat politiek-pragmatisch lekker is meegenomen, maar achter die Loge-voile van slanke benen en Wonderbra-borsten woekert het niemandsland van verzuurd kapitalisme en ordinaire machtshonger waarover een smaakloos rood sausje werd gegoten.

In feite heb ik je voor vandaag al genoeg verteld over die gekke mix van literatuur, mooie vrouwen en het hulpeloos naar adem happend salon-socialisme, buiten het gat in de ozonlaag is er niks nieuws onder de zon. Of toch wel: er zijn wat nieuwe oorlogen bijgekomen én atoombommen in arme verre landen. En ik mag zeker ook de tot puin herleide megalomane torens van New York niet vergeten te vermelden en het hengstig heropbouwen van oude haat, door de paus, presidenten en ayatollahs gepredikt.

Maar ik wil in tederheid en schoonheid eindigen, Louis, en Jeanneken en jou teder op het voorhoofd kussen, ik beloof snel terug te keren, dag kameraad, dag broer, je

Willie Verhegghe
(uit *Terug naar de toekomst*, Poëziecentrum/ Gent, 2007) ■

Betty Antierens
Stationnetje

Sinds kort woon ik in een stationnetje.
Ik heb het een beetje verbouwd. Niet te veel.
Een kachel met een pijp tot in de nok, achter de loketten een gerieflijke keuken.
Aan de wachtzaal mochten ze niet raken. Ik heb wat tapijten over de versleten tegels gelegd, ooit meegesjouwd uit Katmandou. Zo vonden die uiteindelijk toch nog een plaats.
Daarop de zware fauteuils van Moeke van Schellebelle. Zij woonde aan een stationnetje, niet erin. Ze leefde alleen in een grote koude villa die bewaakt werd door twee leeuwen.
Ga maar buiten spelen, zei ze, als mijn vader me bij haar had geparkeerd.
Dan klom ik op mijn leeuw en keek naar de treinen. Ze moesten door haar tuin om verder te kunnen, naar Wetteren, en vandaar naar Gent.
‘Honderd jaar geleden hebben ze een hap uit mijn tuin genomen!’ Met ‘ze’ bedoelde ze de bazen van de treinen. Ze was er nog altijd boos op. Die hap hadden ze nodig om sporen op te leggen en, aan de overkant, een station te bouwen.
Niet alleen was Moeke van Schellebelle zo oud, dat ze nog kon navertellen hoe honderd jaar geleden een hap uit haar tuin was gebeten, ze was ook een heks.
Ze was zo krom dat ze onder de tafel kon doorlopen zonder zich te bukken. En als het donker werd, verloor ze haar stem, dan kraste ze als een kraai.
Maar wat vermag een kraai tegen een leeuw, dus als ze kraste en haar vingers kromde, liep ik naar mijn leeuw. Ik kroop op zijn rug, of verschool me tussen zijn poten. Van leeuwen zijn zelfs heksen bang.
Op een dag bleef ik er wonen, bij Moeke van Schellebelle.
Dat gebeurde heel eenvoudig. Mijn vader stapte die avond niet van de trein.
‘Waar blijft hij nu,’ liep ze te krijzen, ‘zijn trein is twee uur geleden vertrokken uit Sint Pieters.’

Ze ging zo erg te keer dat de politie kwam kijken wat er gaande was. Ze stonden met zijn allen te jammeren. ‘En het kind!’
Ik denk dat hij gewoon van de trein vergat te stappen. Ginder in Sint Pieters, waar hij had moeten afstappen, of op de terugweg, hier in Schellebelle.
Ik heb nog dagen van op mijn leeuw zitten kijken of zijn kop niet voorbij suisde achter een van de treinraampjes.
Nee, hij was beslist ergens verkeerd afgestapt. Tussen Aalst en Gent Sint-Pieters, maar niet in Schellebelle.
Soms dacht ik dat hij weer op die trein zat. Maar het was een ander warhoofd, een die, als hij niet zat te schrijven, ongeduldig met zijn vingers door zijn halfkale kop zat te krabben.
Een die eruit zag of hij ook wel eens op een verkeerd station zou uitstappen. Na een tijdje keek ik uit naar hem. En hij naar mij. Hij stopte met kriebelen op zijn papier, of met krabben op zijn knikker, en hief, bijna onmerkbaar, één van zijn slanke schrijversvingers naar mij, als groet.
Ik was zeventien toen Moeke van Schellebelle haar kik liet. Met de jaren was ze nog krommer gegroeid, maar iets minder heks.
Ik verkocht haar huis en nam de trein naar Katmandou. Nadien de trein naar Londen. Ik nam ook de trein naar New York, én naar Johannesburg, en zelfs naar Bramfield, een onooglijk dorpje in Suffolk. Ik nam zoveel treinen dat ik zelf niet meer wist waar ik naar op weg was.
Tot ik weer eens langs Schellebelle spoorde. Het stationnetje stond te koop.
Ik heb het gekocht, ik heb het een beetje geres-taureerd en mijn matten van Katmandou in de wachtzaal gelegd. Wie weet, wie hier op een dag van de trein stapt! ■

Schoenen

Wij, halve garen, dichters, artiesten en viezetisten, hebben het nodig af en toe eens samen te komen. Wij zien dat we niet heel alleen op de wereld lopen, tussen de robotten, maar dat er ook nog volk van ons eigen geslacht is. Ge weet dat ik graag in Celbeton in Dendermonde kom. Allez, kwam. Om eerlijk te zijn, mijn vrouw en ik hebben daar meer tijd doorgebracht dan in ons eigen kot. 't Is er warm, ge loopt er al eens schoon jong volk tegen het lijf en de pintjes kosten er geen stukken van mensen. Maar nu was het al een tijdje geleden. Ik moet het u niet vertellen. Overal wordt ge gevraagd om uw blote vrouwen te tonen die ge met uwen zatte kop ooit eens de Fenomenale Feminatheeek hebt genoemd. In Antwerpen komt ge daar aangestrompeld met uw gehele collectie tiet en konten. En ge zijt nog niet aan den dorpel gekomen of ge vliegt al met uw klikken en klakken buiten. En dan zeggen die van Gent: komt maar bij ons, wij zien niet op een blote tiet meer of minder. En gij terug den boemeltrein op naar Gent. En als ge ter hoogte van het Gravensteen zijt, roept er weer nen hoge pief van Antwerpen: Boontje, we hebben ons vergist, 't is niet al Tjeef wat blinkt in de koekenstad, ge moogt terugkomen. En ge pakt al uw blote buiken en benen bij elkaar en reist terug naar Antwerpen. Maar deze keer zonder uw vrouw. Want die zegt, met alle Chinezen maar niet met den deze. Sinds de Olympische Spelen in Peking zijn gehouden kan mijn vrouw niet over die Chinezen zwijgen.

Als ze niet zo'n brave was, ge zoudt nog gaan peinzen dat ze iets heeft met zo'n Ping An of Ping Ping of zo, waar de gazetten vol van staan. Dat maar om u te zeggen dat onze kop een tijdje niet naar Dendermonde of Celbeton heeft gestaan. Tot gisteren dus.

We zijn weest kijken omdat die jonkheid daar het zo schoon gevraagd had. Onze zoon Jo en zijn vrouw Lucienne zijn mee geweest. Onze Jo, tussen haakskes, is onlangs zeventig jaar geworden. Hij is nu ouder dan ikzelf ooit ben geweest. Geraakt daar maar eens aan uit. Soit. Ik had me daar nog niet goed gezet of ik krijg een bos bloemen in mijn pollen gestopt. 't Is te zeggen, mijn vrouw kreeg de bloemekee, onze Jo de kussen van het schoon meisje dat ze gaf en ik bleef met lege handen staan. Maar het was de geste die telde. Ze wilden mij verrassen omdat een samenraapsel van geleerden en professoren mij in een weekblad tot belangrijkste Vlaamse schrijver van de geschiedenis heeft uitgeroepen. Ik heb een pint gedronken, en nog één, en nog ...tot mijn vrouw zei: 'vooruit, we gaan naar huis. Straks gaat ge nog geloven wat die paljassen u wijs maken. Dan gaat ge naast uw schoenen lopen, ik ken u.' 'Ja,' antwoordde ik haar, 'en dan worden mijn sokken vuil.' 'Als ge 't maar weet,' zei ze. 'En deze keer kunt ge ze zelf wassen.' ■

Elisabeth Elegeert

Getijdentabellen

'For narratives are, just like houses, made for living in.'

(Thierry Horguelin)

1.

12:13.

Nog iets meer dan 35 minuten. Ik jaag mijn fiets de zeewind in, recht op de pedalen. De Westdam strekt zich honderden meters ver uit in zee, leeg zoals alleen een baan in een containerhaven kan zijn. Het is een door mensen verlaten gebied, ontworpen voor vrachtwagens die zich de zee in willen storten. En dat zijn er niet veel.

De vangrails draaien de bocht om. Links een stapeling betonblokken die het zeewater moet tegenhouden, rechts in de oksel een keienhelling. Daar beneden ligt het driehoekig stuk strand dat ik gisteren zag.

Tientallen meeuwen kijken me stuurs aan. Shit, het begint te regenen. Doorgaan? Wat een onzinig plan. Ik grom terwijl ik mijn fiets tegen de vangrail gooi, ik ruk de brooddoos uit de tas. Hoeveel minuten nog? Ik kreun wanneer ik mijn druipnatte Max Mara vestje hoor scheuren aan het gat in de omheining. Op sandalen glibberend de keienhelling af. Natte tenen, blauw gelakt. Welke vrouw wil zich door de striemende regen haasten naar een stuk strand halfweg in zee? Naast mij vliegen twee meeuwen op. Ik krijs hem nijdig toe.

Achttien. Negentien. Twintig passen vanaf het einde van de keien meet ik af. Dan plof ik neer op mijn privé strand en open de doos: ik vind een soeplepel en een fotokopie.

12:16, dat kan niet, zo haasten.

Ik plant de lepel in het zand en zet het grondplan uit, ik volg de lijnen van het ontwerp.

Louis Kahn - Ewing township 1957: "Architectuur is wat de natuur niet kan". Vier gebouwen, ruimte voor ontmoeting in het midden. Ze zakken ineen. Shit. De regen is niet diep genoeg doorgedrongen in het zand.

Herbeginnen. Vier balkvormen schud ik uit mijn plastic brooddoos, met gangen er tussen. Links is er het hol van de trap. De zee komt dichterbij. Hoe

lang duurt twee meter?

Het zweet op mijn rug vermengt zich met de regen die door mijn vest dringt. Verdieping er op. Wankelende volumes laat ik verdraaien tot ze elkaar raken. Dat biedt stevigheid.

12:44, nog anderhalve meter.

Ik grijp naar de lepel, hol een deur uit. Gebouwen moeten toegankelijk zijn. Schep een raamopening. Kamers moeten uitzicht bieden, perspectief. Plots - water in de plooi van mijn knie... Het is afgelopen. Gedaan.

De lepel gaat de brooddoos in. Plat op mijn buik schuif ik in het natte zand achteruit. De zee sluipt al de gang in, de waterguerrilla bestormt muur na muur. Geen enkel ontzag. Belangrijke, complexe gebouwen worden gewoon onderspoeld, zakken weg en storten tenslotte in. Zonder één teken. Geruisloos.

Hoeveel zand is er nodig om nog te kunnen spreken over architectuur?

2.

13:25.

Bouwverlof dag 2. Vandaag ben ik op tijd. Het is zonnig, de zeehaven soest en in de verte schuift een containerschip over de horizon. Nog 17 minuten, maar alles staat al klaar op mijn privé bouwgrond. De school van Hertzberger: vaklokalen, klaslokalen, traphal. Eén verdieping slechts.

Mijn gedachten lopen verder terwijl ik de gevels vlak strijk met de lepel: van ongeschoold naar geschoold, van kind naar volwassene. Van thuis naar de klas lopen, bewegen. Transit. Hoe dat voelt, transit? Als een containerschip op de horizon.

Ik zoek in mijn brooddoos, rommel tussen schetspapier en potloden. Het is een experiment om hier, in dit verlaten havengebied, voor het eerst mensen te importeren, immigranten. Ik voel me een dictator in Siberië.

Voorzichtig plaats ik zes miniatuurfiguren in de maquette van zand. Een treinconducteur heeft dienst als schooldirecteur, plus enkele passagierende kinderen. Eén van de meeuwen op de helling

strijkt neer en stapt nieuwsgierig naderbij. Ook voor haar is dit een nieuw gegeven: een school op de Westdam. Er komt nog een meeuw. Ik zie hoe ze zich aandachtig voorover buigt en plots, in één snelle hap prikt ze de miniatuurdirecteur op! Kokhalzend en in drie pogingen slikt ze door, voor de ogen van de leerlingen. Een jeugdtrauma! Ze hoest. In paniek gooi ik een stuk brood, ik moet de kinderen redden! Nog meer brood, nog meer krijsende meeuwen. Ik spring op en kruimel als een paniekerig klein Duimpje een pad weg van de school, terug naar de helling met de vangrail. Ik lok de wild fladderende reuzen mee.

Eén rij broodkorsten op een afstand van twintig centimeter van elkaar, twintig passen ver en dan de helling op. Kruimelwerk. De meeuwen laten zich registreren door het brood in mijn hand. Ze volgen. Transit.

3.

14:25

Ze zien er hetzelfde uit achter de vangrail, de zee en zo'n blauwe lucht waar Yves Klein jaloers op zou zijn. De rit met de fiets verloopt zonder de pedalen aan te raken, mijn gele sandaaltjes rusten op de buis, knieën plooiën tussen het stuur en mijn rok wappert om me heen. Het is hoogzomer, met die felle Belgische landwind en zwevende meeuwen. Even voor de bocht in de Westdam zie ik een man die tevergeefs probeert naar huis te joggen, de ogen dicht geknepen tegen zon en zand. En er was nochtans regen voorspeld...

Vandaag zit mijn baai vol beweging, merk ik als ik van mijn fiets stap, hij schuift en verstuipt. Hij roezemoest onrustig, schurkt zich, raakt zichzelf aan. Het strand dat ik twee dagen geleden gedomesticeerd had in de kromming van de Westdam, is terug verwilderd. Het schuim hangt uit zijn bek. Ik voel de afwijzing in zijn opgetrokken schouders: vandaag is een zandhuis niet welkom. Het is hier bouwverlof, net zoals aan het andere eind van de dam.

Hier sta ik dan. Terug fietsen gaat niet meer, ik moet wachten. Dus klim ik de keienhelling af en leg me neer midden in dat grommende leegland, in foetushouding, alleen nog door mijn kleren bij elkaar gehouden. Het zand stuift om me heen.

Ik trek mijn rok strak over mijn knieën en wieg mezelf. Ik neurie, ik brul mezelf in slaap.

Het enige waar architecten recht op hebben in het bouwverlof, is om toegedekt te worden met zand. En het enige wat ze willen is bouwen.

Aan architectuur gaat een lange worsteling vooraf.

4.

Een architect blijft altijd architect, ook in het bouwverlof. Vreemd, die opperste onnuttigheid na een jaar van efficiëntie. Ik wil zelfs niet weten hoe laat het is, hoe ver het staat met de deadline van het getij.

Schuimig is de zee vandaag, ruw uitgestreken rond mijn voeten. Tegen de meeuw naast me zeg ik dat we dit zouden moeten kunnen vastleggen op foto: hoe scherp hun bouwland naar mossel ruikt. Het mijne ruikt naar huizen en mensen.

Ze kijkt me niet begrijpend aan. Ik probeer het aanschouwelijk voor te stellen, strek mijn armen uit, één wijst naar het water, één opzij parallel met de bebouwing van de kust. Een politieagent op een imaginair kruispunt van geuren. Links is er de mosselgeur, en rechts... Ik voel, tast met mijn vingers in de lucht. Dit kan niet, ik bevind me amper een kilometer ver in zee, er moet toch nog iets zijn om aan te raken? Waar is die relaxte mix van zeedijk en zongestoofd asfalt? Een openstaand raam, de lijfgeur van een te warm appartement? Ik stap aarzelend, molenwiekend. Ik fladder, ik ren tenslotte als een half lamme oliemeeuw over het strand.

Maar er is niets. Er zijn enkel de gaten waar ik in struikel. Holen van zand en keien. Meeuwen-nesten. Mobiele, beweeglijke huizen.

Het braakland dat naar mossel ruikt strekt zich uit tot achter de horizon, mijn kust is amper waarneembaar. Het overvalt me: wat is ze waard, de passie van een architect? De fascinatie, de emotie voor gebouwen?

Ik stamp geërgerd de helling op en trap de keien in het water. Eén meeuw opent haar bek en krijst grinnikend. De anderen gooien hun kop achterover en breken in lachen uit.

Ik gil dat ik ze haat, hun gladde manieren van wonen!

Boven op de dam maak ik een foto van de leegte in hun bek. Dàt doe ik.

5.

15:51

Het wordt een prefabgebouw vandaag. Ik kan rustig wat later gaan, nog ruimschoots 10 minuten. Niemand te zien, fiets achter de vangrail, kartonnen verpakking uit de tas, door het gat in de omheining - dat is toch wringen, ik glij gehurkt de keienhelling af. De meeuwen kijken me na. Ik steek mijn hand op en wuif zonder om te zien.

Het terrein wordt geëffend en het gebouw gepositioneerd. Verpakkingsmateriaal van elektronische apparatuur lijkt op een stad als je die omkeert. Zo dacht ik gisteren, het levert me een aantal minuten extra op vandaag. Geen West Europese grootstad, eerder een kasba, met steegjes en dakterrassen in de kleur van kartonnen zand, enkel de wasdraden ontbreken nog. Ik aard de gebouwen aan. Grondverzet is eenvoudig met een soeplepel.

Daar komt de zee. Ze omspoelt, tilt op. Ze neemt de stad mee.

Ik kijk haar na, één hand voor de ogen. Ze schommelt door de containerhaven. Zwalpt, een beetje dronken en uit koers. Dat komt door het felle hemelsblauw. Perzisch blauw.

'Outre mer', de stad aan de andere kant van de zee.

Een stuk kartonnen verlangen.

Ik steek mijn hand op en wuif haar uit.

6.

16:55.

Het zandhuis is weggespoeld, ik wil terug fietsen maar er ligt een man tegen de vangrail.

Hij is dood. Gehurkt gluur ik over de rand van de keienhelling.

Joggingbroek en T-shirt, een verzakte bierbuik. De detective in mij komt boven, Miss Marple frons de wenkbrauwen: is die man vermoord? Hij lijkt op Maurice, de vroegere loodgieter op de werf. En waarom geeft die meeuw over, net op een ansichtkaart? Haarscherp zie ik pluggen uit haar bek vallen. Maar zijn het wel pluggen? Ik gok op een moord in het milieu van zelfstandige bouwvakkers en hurk dieper. Mijn knie schuurt

over een mossel met meeuwenstront, met de lippen opeen verbijt ik een vloek. Wanneer men zich in een internationale haven achter de omheining bij een lijk bevindt, is het beter de aandacht niet te trekken: 'Wat doet u daar?'

'Ik ben architect, dit strand is mijn bouwgrond.'

'Heeft u een alibi, waar staat het huis dat u bouwt?'

'Daar net stond het hier nog, maar het is weggespoeld.'

Komen daar de blauwe zwaailichten al aangestormd?

Ik krabbel verder omlaag en laat me van achterwaarts in zee glijden.

Waar ligt de perceelsgrens van de internationale wateren? En nemen containerschepen ook emigrerende architecten mee?

Veel vragen en mijn knie schrijnt nu al van de stront en het zoutwater.

7.

17:30.

Het zandkasteel staat er. Een lompe massieve berg, ergens in de Noordzee op een vreemd stuk driehoekig strand. Ik rommel in mijn plastic doos: ik vind een flesje bier. Ik vind een kleine paraplu van een ijsje en die prik ik in de bierbuik. Dan neem ik de postkaart die ik vanmorgen uitzocht op de dijk en begin te schrijven:

'beste Elisabeth, van aan zee stuur ik U een hartelijke groet.

Hoe stelt ge het, architect? Dank voor de ansichtkaart die ik mocht ontvangen.'

Ik ontkurk de bierfles en neem een lauwe slok. Een draaikolk in mijn maag.

'Het alleen zijn valt me zwaar deze vakantie, maar ik hou moed. Het bouwverlof is bijna voorbij.

Gisteren was er veel volk op het strand.

De mannen dronken bier en er waren architecten die zandkastelen bouwden zoals vroeger.

Dat maakt het Goddank beter, ik was voor het eerst weer in mijn nopjes.

Ik jog nu elke dag twee kilometers, heen en weer in zee.'

Nog een slok bouwvakkersbier.

‘Groeten van Maurice.’

Net op het ogenblik dat de zee de overwinning behaalt op de berg en de paraplu bemachtigt, gooi ik ze met een brede zwaai in het water. De boodschap in de bierfles.
Ze zinkt vrijwel onmiddellijk.

8.

18:20.

Het is kleumen, ik zit koud op de vangrail, armen rond de knieën.
Maurice is weg, het is de laatste dag bouwverlof en de zee heeft al mijn huizen mee.
Geruisloos. Niet ineens maar op kousenvoeten, slinks gebeuren de dingen.
In de oksel van een dam gaat het er nooit zo brutaal aan toe als aan de andere kant.
Ik neem me voor een boodschappenlijst te maken voor morgen, op de werf in het binnenland, en zoek in mijn doos naar een stift:

-

-

-

- etc.

Ik kan er in mijn hoofd geen geheel van maken. Er zijn geen feiten, alles is naast de kwestie.

Ik frommel het lege blad op en gooi het in zee.

Een containerschip vaart voorbij. Uitgewoonde wolkenkrabber, houses leaving.

Een man op de brug zwaait, ik schrik. Zwaai terug.

Met mijn stift noteer ik tenslotte op de vangrail: architectuur gebeurt en vaart verder. ■

(Kykhill zomer 2008)

Guy Commerman

Beati pauperes spiritu

Hij lag nu al enkele dagen in het ziekenhuis te bekomen van een lichte hersenbloeding. Zijn rechterarm was gevoelloos, zijn rechterbeen sleepte achter hem aan. Sinds gisteren mocht hij proberen om alleen naar de WC te sukkelen. Hij moest dan wel zijn piemel met zijn linkerhand uit zijn pyjamabroek friemelen. Dat lukte min of meer, maar hij kon niet verhinderen dat het richten in de pot uit de hand liep. Twee natbezeken pijpen. De verpleegster zal weer lachen.

'Meneer Norbert toch, nu moet ik u weer verschonen...'

'Verschoning zuster, ik zal het nooit meer doen,' zei hij. Maar zuster Nora had geen gevoel voor humor.

Norbert Daeselaar lag in een kamer-alleen. Hij had een hekel aan een zaal, waar hij geconfronteerd werd met het gekreun, gereutel, gezucht en gehoest van medepatiënten. Onhygiënisch voor de 'moral'. Hij kon het bekostigen. Hij was rijk. Niet stinkend, maar toch met een geurtje. Zijn ouders waren nog van de uitstervende soort van rijke textielbaronnen van vlak na de oorlog. Heel wat Duitse legeronderbroeken hadden de fabriekspoort achter zich gelaten. En na de oorlog fabriceerden zij handdoeken en washandjes met het merkteken A B: armée belge. Oersterk. Volgens de hedendaagse consumptiemaatschappijnormen veel te sterk, want quasi onverslijtbaar. Thuis had hij nog een volledige kist staan, waarmee hij minstens drie eeuwen verder kon. En hij wilde nog wel een tijdje leven. Zijn hersenbloedingske was maar een incident de parcours. De Heer had hem geroepen, maar hij was niet van plan Hem nu al gezelschap te houden.

Daeselaar was een hevige. Hij had zelden tijd voor introspectie. Dat vond hij tijdverlies, geschikt voor gefrustreerde intellectuelen die van mening waren dat zij met hun egotrippende reflecties de maatschappij moesten verzieken, een schuldgevoel aanpraten. Je leeft maar één keer, was zijn devies. Deze onchristelijke wijsheid had hij opgedaan in

het kloosterschool-internaat, dat als devies 'Deus, patria et constantia' had. Zijn ouders hadden geen tijd om hem te koesteren; vader steeds op zakenreis en moeder verslaafd aan sherry's en chéris. 'L'éducation de notre fils unique nous tient particulièrement à cœur. Les frères s'en occupent. Ils sont là pour ça.' Geen wonder dat de redelijk atletische Norbert de aandacht van de Norbertijnen trok. Vooral pater Guido, die ook gedichtjes schreef, had gezellig losse handen. 'Dien avond en die rose' kende hij nog steeds uit het hoofd en dat was toch al veertig jaar geleden. Gelukkig was Norbert een koele knaap met een gezond libido. Dat zijn pietje werd afgezogen vond hij lekker. Wie het deed was niet belangrijk. Freud zou geen klant aan hem hebben gehad. In de bars van Leopoldstad zong hij na middernacht zijn eigen Gezelliaanse versie: 'Ce soir un ver de rosé'. Tot groot jolijt van de collega's-piloten en vooral van de zwarte madammen die het etablissement opvrolijkten.

Aan al deze toestanden dacht Norbert terug toen hij in zijn bed lag. In het ziekenhuis. Hij die nooit ziek was geweest. Op drie, vier snotvallingen na. Ach ja, hij had ooit eens zijn pols gebroken. Dat was na een monsterfuif in Matadi. Hij moest toen de réfugiés terug naar België vliegen. Tegen hun zin. Maar toch met de kak in hun broek. Zijn copiloot was door het dolle heen, poepeloerezat en goot zijn zesde fles champagne Pieper Heidsieck over de borsten van de gitzwarte Thérèse, die poedelnaakt op de toog lag te kronkelen. 'Allez les copains, lèchez notre enfant!'. De commandant van het escadron stak vermanend de vinger in de lucht en bralde: 'C'est bien du poeper heetzak, Flor?' Een grap zo oud als het bestaan van champagne in Vlaanderen, maar iedereen sloeg dubbel van de lach. Dat was nog eens ambiance. Thérèse was een mythe, beeldschoon, superintelligent, fijngeslepen sluw en vol wraakgevoelens. Zij was een product van de missieschool. De directrice, de dochter van een 'notoire' collaborateur van het V.N.V., kon niet of nauwelijks van haar goddelijk lichaam blijven. Toen Thérèse dreigde het aan de grote missieklok

te hangen, werd zij prompt van de school verwijderd. Een echte (of vermeende?) brief van het episcopaat moest haar tot betere gedachten brengen. Zij koos eieren voor haar geld. Geld dat zij de beschavingsgezinde blanken afhandig zou maken in de bar 'Chez Maman Pilou' in Matadi. En hij, Norbert, was uiteindelijk met Thérèse naar boven getrokken, maar in een of andere scabreuze houding, die hij zich niet meer herinnerde, was hij van het hoogpotige, ijzeren bed gevallen (of geduwd?) en hij had zijn pols gebroken. 'Thérèse, m'a donné un coup de main,' grapjaste hij achteraf. Nog altijd minder kwalijk dan 'un coup d'état', want Lumumba werd niet veel later omgebracht. Een blanke bladzij in de zwarte geschiedenis. Of is het omgekeerd?

Norbert wachtte dus op verpleegster Nora die hem kwam verschonen. Een teil lauw water, ingezeept washandje. Zij wreef zijn billen schoon, iets omzichtiger zijn teelballen en scrotum. Terwijl Nora zich van haar verpleegkundige taak beroepsmatig vergewiste, voelde Norbert de erectie vorm nemen. Voorwaar, hij bloosde enigszins.

'Sorry zuster, het wordt me te machtig.'

'Meneer Norbert, u weet toch dat ik een nonnetje ben. Het is mijn laatste jaar opleiding, maakt u het mij alstublieft niet te moeilijk...'

'Het is niet moeilijk, zuske Nora, ach, als u mijn twee ballen streelt, geef ik er u vijfduizend cadeau.'

Nora verliet de kamer. Duidelijk in de war. De oorlog was verklaard. Hij wreef zichzelf droog. Daar kon nattigheid van komen. En dat met zijn linkerhand!? Hij bedwong zich en nam *Zwarte tranen* van Lanoye ter hand. Even verder lezen. Maar het verveelde hem. Hij had het boek gekocht in de gazettenwinkel van het ziekenhuis. Al van de eerste bladzijden had hij het te melig gevonden. Gecommercialiseerde zelfbevlekking, was zijn eerste reactie. Maar goed, het was niet onaardig geschreven. Als slaapverwekker kon het dus best dienst bewijzen.

Norbert dommelde in. De zwarte tranen ontglipten hem, bevleekten de vloer. Floorshow. Een droom maakte zich van hem meester. Hij zag zijn ouders vertrekken naar hun vakantiestulpje in Nice. Boulevard Garibaldi. Krokusvakantie. Hij mocht niet mee. 'Tes parents ont quelques problèmes à régler,' zei de 'huis-houdster'. Stoïcijns en zelfverzekerd ontfermde ze zich over Norbert.

De derde dag van de krokus wist Norbert hoe laat het was. Na 'Mission Impossible' wist hij dat niets onmogelijk was. De huishoudster wijdde hem in in de geheimen van zijn vader. Hoewel ze dat niet zei. Hij was zeventien en voelde zich bemoederd. Het begin van zijn definitieve opleiding. Hij beleefde nog enkele heerlijke dagen en nachten met de slagersdochter-huishoudster. De slager had zijn dochter uitgeleend aan la famille Daeselaar om haar Frans en des bonnes manières aan te leren. Toen zijn vader terugkwam, werd zij ontslagen. Zijn vader had een goede neus voor andermans geurtjes. Zonder iets te zeggen, liet hij evenwel blijken dat hij fier was over zijn zoon en zijn moeder dronk nog meer sherry's dan normaal. Hoe heette zij ook weer, dat meisje? Céline, ja, zij had heerlijke tetjes, net renetten. Die ze rond zijn penis wiebelde. Hij zag het weer duidelijk voor zich, want Norbert droomde in kleuren.

En dan plots een angstbeeld. Het eindexamen. Bij de leraar geschiedenis, de broer van Céline. Ook de koster van het dorp. Volledige verwarring. Twijfels. Twijfels. De belijdenis van geloof en de zaligheid van geloosd sperma. Zou Céline haar broer iets verteld hebben?

Zijn moeder.

Plots verscheen ze als een superheilige in zijn droom. Omzwachteld met een wit doorschijnend kleed en gouden aureool rond het hoofd. Een overjaarse Maria Magdalena. Een vrouwelijke profeet. Zij orakelde. En onderwijl streelde ze haar eigen lichaam. Haar tepels glansden als Kretenzische olijven. 'Liefde is goddelijk,' zei ze in zijn droom, 'maar god is geen liefde. God is haat, hij kon zijn liefde niet verwerklijken. Hij neemt wraak op al wie hem gelooft. Geloof me, ik ben een van zijn dochters, zijn minnares. Ik zoek Jezus. Jij zoekt Jezus. Eros is goddelijk, maar god kan nooit eros zijn. Hebt gij Sint-Antonius nog tegengekomen in het internaat, Norberke? Als ge hem nog eens tegen het lijf loopt, zeg hem dat hij gerust mag opbellen...'

Op dat ogenblik rinkelde de telefoon. Nog half in de slaap, graaide zijn linkerhand naar de hoorn.

'Hallo?'

'Meneer Daeselaar? 't Is hier Jetteke, de dochter van Céline, de keurslager schuins over uw deur.'

'Ja Jetteke. En?'

'Ons ma heeft in de winkel horen klagen dat ge

zo'n flauwe kost krijgt in 't ziekenhuis. Ze zei, ons ma, dat ze eens een bakske met uwe geliefkoosde filet américain zal laten brengen. Is dat goed een half pondje 'supermartino'? Met veel mosterd, zei ons ma, en ajuintjes en augurkjes.'

'Geef uw ma een dikke kus, ze weet wel waar. Komt ze het zelf brengen? Niet 's morgens, dan heb ik revalidatie. Na de noen is goed.'

Tegelijk zwaaide de brede kamerdeur open. Eerst Kretenzische olijven, dan filet américain. Er zijn zo van die dagen dat alles tegelijkertijd gebeurt. De hoofdverpleegster dragonderde met gekruiste armen binnen. Als meneer Daeselaar het verplegend personeel niet met rust kon laten, dan zou ze zijn regime wel eens drastisch kunnen aanpassen. 'On n'est plus au Congo belge ici, monsieur Daeselaar. Mes filles valent mieux qu'une petite négresse.' Dit voegde zij er in haar beste Frans aan toe. Nora kwam voorzichtig binnengeschuifeld, haar wangen nog glimmend van de inderhaast geveegde tranen.

'Ik eis dat u zich verexcuseert tegenover de zuster,' beval de in het rode kruis getaste feldwebel.

Norbert verontschuldigde zich. Ook hij besloot in het Frans: 'Je ne suis qu'un pauvre célibataire, ma sœur.'

'Ce n'est pas une raison. En straks komt de aalmoezenier langs. Laat u dus langs uw royale kant kennen. Ik bedoel geen muntstukjes. C'est clair?'

Het slagschip verliet de kamer, gevolgd door de ontredderde reddingssloep.

Als dat zo doorgaat, bel ik die mannen van 'rent-a-priest' op, gromde hij.

Zijn ijzersterk gestel, de koppigheid bij de revalidatie en de filet américain zorgden ervoor dat hij drie weken later het ziekenfort kon verlaten. Hij kocht zich eerst een prachtige elzenhouten wandelstok met zilveren knop. Het stappen was nog niet jedat. Nu nog naar de apotheker voor die bloedklonteroplospillen en dan de gazettenwinkel voor een pakje shag. In het park zou hij dan zijn eerste sigaret proberen te rollen. Als dat lukte, dan kon hij zijn Marokkaanse hand weer opbergen. Het was zalig lenteweer en morgen was het Sinksen. 'Verdorie, dan moet ik vandaag Céline nog gaan bedanken voor haar fijnkost. Morgen zijn de winkels toe.'

Van zijn collega's-piloten had hij maar weinig gehoord. Ach, dat hoofdstuk was sinds vorig jaar afgesloten. Zijn pensioneringsfeestje zou

hij zich nog lang herinneren. In de goede, oude stijl, met het pilotenorkestje en een échte strip-teasedanseres. In de vergaderzaal van de vakbond. Achteraf gezien leek het echter meer een begrafenismaaltijd. Een definitief afscheid van het actieve leven. Je verdwijnt uit het leven van de nog werkenden. Eigenlijk sterf je af. Je bent niets meer. Weggevlogen naar een onbekende bestemming en gecrasht. Gelukkig niet in een zwart gat. Hij had nog zijn hobby's. Het ineenknutselen van schaalmodellen van vliegtuigen. Dat deed hij al vanaf zijn jeugd. Op twaalfjarige leeftijd lijmden zij zijn eerste kleine Spitfire aan elkaar. En nu kon hij ook de wielerskoersen beter en 'en direct' volgen op tv en vorige maand was hij naar Parijs-Roubaix gaan kijken. Om de sfeer 'in het echt' op te snuiven. En hij verslond romans en was geabonneerd op enkele literaire tijdschriften. Tijdens zijn verblijf in het ziekenhuis groeide bij hem trouwens de idee om verhalen te schrijven. Inspiratie genoeg. Aan gekruide en smeuge voorvallen had hij geen tekort. Misschien moest hij eens naar zo'n schrijversacademie bellen. Daar kom je ook gelijk geïnteresseerden tegen en dan waren enkele avonden weer zinvol opgevuld. Wie weet liep hij daar nog een pronte freule tegen het lijf, een driftige weduwe met wie hij de juiste plaatsing van enkele vraag- en uitroeptekens kon inoefenen.

Keurslager & fijnkost Céline Vanderborgt, Pastoor De Deckerstraat 33. Die pastoor zal zijn naam wel niet gestolen hebben, anders hadden ze geen straat naar hem genoemd. 'Reklaam van den dag: 1 kilo pittavlees kopen, slechts 3 kwart kiloos betalen'. Ik zal haar eens dat groene spellingsboekje cadeau doen. Waarom zou een slager geen correct Nederlands mogen schrijven? Gelukkig had Céline andere kwaliteiten waarvoor ze geen boekje nodig had. Hij was haar eeuwig dankbaar voor de vlotte ontmaagdingsprocedure. En de filet américain. Hij verdacht haar ervan dat zij er wat Viagra in had gemengd. Haar man had een forse stamp van een échte dolle koe gekregen, recht in de milt. Na zes weken is hij gestorven. De strafte hormonen mochten niet baten. Dat was tien jaar geleden. Céline verkoopt nu nog alleen biologisch gezond verklaard vlees met zeven groene stempels van een vegetarische boer.

'Heeft het gesmaakt, Norbert?'

'Hier zie, ik heb een bloemeke voor u gekocht, om u te bedanken. Zeven dikke, rode rozen, zoals ge

ze graag ziet.'

'Jetteke, Jetteke, haal direct de schoonste vaas, dan zetten we die op den toog. Wat ben ik blij dat ge weer genezen zijt. Verdorie, ge ziet er precies beter uit dan vroeger. Die nonnekes hebben u nogal in de watten gelegd, zeker?'

'In de wat? In de wat? Thermogène op mijn kloten, ja.'

Gelukkig stond er toevallig niemand in de winkel. 'Ge zijt gij ook altijd een gezonde stier gebleven, hé Norbert.'

'Allez, moeke, let wat op uw taal, als nonkel Jos dat hoort, laat hij de muren van het parochiehuis terug behangen.'

'Dat zal dan wel met papier zonder bloemekes zijn.'

Ze gierden alle drie van het lachen.

'Hou op, zotte vrouwen, ik sta nog niet goed op mijn benen. Seffens lig ik op de grond en moet ik terug den ambulance in.'

'Wilde gij vanavond niet blijven eten, Norbert? We moeten op geen uur zien. Morgen is het Sinksen. Jetteke haar vrijer komt ook, maar zij gaan na het eten naar den disco. Dan kunnen we eens wat bijpraten. Ik zag u soms in geen maanden. Altijd met die vliegmachines van de grond komen...'

Céline knipoogde. De winkelbel rinkelde. Een jonge anorexiaschim met neus- en lippiercing bestelde drie schellekes gerookt vlees van 't paardje. Haar weekrantsoen. Zij had ook een reuzegroot kruis van nepgoud rond de nek. Daarom loopt dat kind zo voorovergebogen, dacht Norbert. Die geraakt nooit in Scherpenheuvel. Ze moest haar volle gewichtje tegen de zware glazen deur zetten om buiten te sukkelen.

'Céline, ik ga eerst nog een douchke pakken thuis. Is halfacht goed?'

'Is rog met botersaus en karpertjes goed?'

'Ik smelt al weg.'

De rog was overheerlijk. De fles Château Lafitte, grand cru classé, uit zijn kelder deed de rest. Dat vrijertje van Jetteke zag nog bladgroen achter zijn oortjes. Hij zei haast niets, maar kon wel goed eten.

'Zeg maar Norbert tegen mij, hé jongen. En hoe heet jij?'

'Kevin De Decker, meneer Norbert.'

'Uw vader was toch die pastoor niet zeker?'

Kevin bloosde warempel.

'Kevin is de zoon van notaris De Decker,' kwam

Jetteke tussenbeide. 'Hij zit in zijn laatste jaar op de jezuïetenschool in Antwerpen.'

Een duidelijke vingerwijzing dat hij met zijn seksuele praat moest stoppen.

't Is tijd voor mijnen dame blanche,' zei Céline. 'En met échte, warme chocoladesaus.'

'Voor mij niet, madame Céline. Ik ben allergisch voor ijsroom,' zei de onderkoelde jezuïet.

'Misschien gaan we maar beter ineens door, hé Kevin.'

Dat Jetteke gaat het nog ver brengen, dacht Norbert. Dat kind heeft doorzicht.

'Voorzichtig zijn, Jetteke. Dat ze geen XTC-pillen in uw zakken stoppen. En om twee uur thuis. Ten laatste.'

'Maakt u zich niet ongerust, mevrouw Céline, ik zorg voor haar.'

Geile hypocriet, dacht Norbert.

'Son père est aussi échevin de la culture,' vervolledigde Céline, toen het paartje buiten was.

'Als hij schepen is, dan is hij geen Vlaams Belanger. Dat is toch al iets.'

'Daar ben ik niet zo zeker van. Hij komt op voor 'Gemeentebelangen'. Eigen gemeente eerst, begrijp je. Thuis spreken ze ook Frans. Zoals bij uw ouders, weet ge nog. En hij is ook voorzitter van de kerkfabriek.' 'Mijn kloten, verandert er dan nooit iets in dit land? Ge zoudt voor minder vliegenier worden...'

'We gaan toch niet de hele avond aan politiek doen zeker?'

'Ik zou anders met plezier uw bolleke rood maken, Céline.'

'Zie maar dat de punt van uw potlood niet breekt.'

'Dan hebt ge toch wel een slijper in huis, of niet soms?'

Ze negeerde zijn insinuaties, stond bruusk op en verdween in de keuken.

'Een Irish coffee, Norbert?', riep ze.

Céline is toch nog een knappe vrouw. En lief. Dat is ze altijd geweest. Hoelang is dat geleden dat ik nog met haar gevrijd heb? Veertig jaar? Neen, ik hou me gedeisd vanavond. Het is me geen tweede hersenbloeding waard. De dokter heeft gezegd dat ik het kalmer aan moet doen. Eerst volledig recupereren, dan zien we wel. Het alleen zijn begint me echter wel zwaar te wegen.

'Wel, wel, Norbert, wat zit ge er triestig bij.'

'Ik was aan 't denken dat ik een oude, eenzame zak aan 't worden ben.'

'Na de grote vakantie stop ik met de winkel. Ons Jetteke wil de zaak niet overnemen. Die Kevin gaat later zijn vader opvolgen en dan wordt zij madame De Decker. En voorzitter van 'De Rozenkrans', dan zamelt ze kleren in voor de Soedanese kindjes, zit vooraan in de kerk, prijkt op alle gemeentelijke recepties en koopt haar handtassen bij Delvaux. Hopelijk zuipt ze zich niet te pletter aan de sherry zoals je moeder.'

Hij keek haar aan. Niet verwijtend. Eerder gelaten. Het was even stil. Heel stil.

'Ik zal het nooit vergeten. De eerste dag met haar splinternieuwe BMW-cabriolet. Het ijzede. Bocht gemist. Eerst drie bomen geraamd, dan tegen het paaltje 'De provincie Vlaams-Brabant heet u welkom'. En op de achterbank twaalf flessen sherry van bij Delhaize. Geen enkele gebroken.'

'Ge hebt nooit veel gehad aan uw moeder, Norbert. Ze was haast nooit thuis en als ze thuis was, was ze onderweg. Ik wist wel waar ze zat. Ze nam mij in vertrouwen. Ik kon haar telefonisch bereiken, voor als uw vader thuiskwam. Ge wilt zeker niet weten met wie ze aanhield?'

'Hebt ge het ooit aan mijn vader verteld?'

'Natuurlijk niet. Ik ben niet op mijn kop gevallen. Toen hij mij afdankte, was dat alleen omdat ik jou had ingepalmd. Hij verdroeg geen concurrentie. Zeker niet in eigen huis. Toen ik twee jaar later trouwde, hebben we nog 200.000 frank van hem gekregen om de zaak op te starten. Betaal dat maar terug als ge kunt, zei hij. Toen de winkel goed draaide, kwam hij eens met Kerstmis de kalkoen ophalen. Ik zei hem dat ik de kerstman zijn speelgoed wou teruggeven. Laat maar zitten, kind, zei hij. Hij ging buiten zonder zijn kalkoen te betalen.'

Norbert moest glimlachen. Eigenlijk schaterlachte hij inwendig. Hij herkende een stukje van zichzelf in zijn vader. De avonturier. De levensgenieter. De eenzaat ook.

Na de dood van zijn moeder heeft hij gedurende een half jaar het huis bijna niet verlaten. Hij kocht zich drie Siamese katten die hij de hele dag vertroetelde. En van de ene dag op de andere verkocht hij de fabriek aan de concurrentie. Onder de prijs, maar wel met de clausule om geen arbeiders te ontslagen. Toch niet direct.

'En dan verdween hij plots van de aardbol.'

'Nee, hij zat gewoon aan de andere kant. Hij heeft zijn laatste dagen bij een zakenvriend op Martinique gesleten. Een lingeriefabrikant uit Lyon, die hij al van in de oorlog kende. Die had een soort luxepension voor vermoeide zakenlui opgestart. Hij deed niets anders dan de hele dag punchjes hijsen en kreeft vreten.'

'Hier in het dorp fluistert men dat hij aan aids zou zijn gestorven ...?'

'Niets van aan. Doodgewone prostaatkanker. En hij wou zich eerst niet laten opereren. En toen hij het van de pijn niet meer kon harden, was het natuurlijk te laat. Ik heb het vernomen toen hij al drie weken dood was. Via de ambassade. Op eigen wens is hij ginder verstrooid. Haal je voor mij eens een glas spuitwater, ik heb verschrikkelijke dorst gekregen...'

'Voel je je niet goed?'

Céline vond hem maar witjes kleuren aan de wangen. Hij zag er ineens zo vermoeid uit. Zo somber.

Hij dronk het glas in één teug leeg. Hij stond op. Te bruusk, want hij moest zich vastklampen aan de leuning van de zetel.

'Ça va, Norbert?'

'Je m'en vais.'

'Zou je niet beter blijven slapen, hier bij mij?'

'Wat gaat je dochter wel denken als ze thuis-komt?'

'Tu as raison. Pas aujourd'hui. Pas encore.'

Zij dacht al aan de toekomst.

Hij nam zijn wandelstok. Zoende haar op het voorhoofd.

'Ik vind de weg wel.'

'Niets van. Ik steek met jou mee de straat over, tot aan je deur. Ge zoudt zo eens moeten vallen in het donker.'

'Ik heb een ingebouwde radar.'

'En vanaf nu ook een copiloot.'

Zij staken gearmd de straat over. Hij stak de sleutel in het slot.

'Draait gij de sleutel eens om. Mijnen arm verkoopt weer kuren. 't Was een toffe avond, Céline. Nog eens merci.'

Zij glimlachte teder.

'C'est normal après tout. On se connaît depuis si longtemps.'

Hij knikte. Glimlachte terug. Stapte de donkere gang in. De deur viel in het slot.

Dit is het einde, dacht hij. Een goede vriendin met wie je niet hoeft te vrijen. God zij dank, eros laat me los! Hoewel, ik zou Céline nog graag eens strelen, alleen maar strelen. En niets zeggen, niets meer zeggen, in slaap vallen en nooit meer wakker worden. Misschien maar goed dat ik mijn pyjamabroek heb natgezeken. Beati pauperes spiritu! En nu moet ik nog de trap op, de berg van barmhartigheid ... Godverdomme, met god valt niet te praten. Al sinds mijn plechtige communie praten we naast elkaar. Dat komt natuurlijk omdat de mensen de goden hebben uitgevonden en

achteraf beweren dat het net andersom is geweest. Dat moest wel, anders konden ze die goden niet gebruiken om hun eigen macht te handhaven. Al- lemaal zo doorzichtig als wat. Nu ja, als piloot vlieg je soms te hoog, dicht bij de hemel, waar echter nooit iemand thuis is.

Op de bovenste trede pufte hij even uit. Een Bour- gondische inval toverde een duivels glimlachje rond zijn mondhoeken: "t Is niet omdat God en ik naast elkaar praten, dat ik niet naast een godin zou kunnen liggen! Wat zei Céline ook weer? Pas aujourd'hui. Pas encore ... Mais oui, nomdedieu, vanaf morgen, zeker weten...'

Norbert sliep dien avond als een rose. ■

KUNSTENCENTRUM BERKENVELD

CENTRUM VOOR BEELDENDE EN TOEGEPASTE KUNSTEN

TENTOONSTELLING

LUCA AUSSEMS
Schilderijen

van 6 juni t.e.m. 28 juni
zater- en zondagen
van 14 uur tot 17 uur

Berkenveldplein 16 2610 Wilrijk

G: 32 (0)476 242 991 T: 32 (0)3 830 15 50

M: info@berkenveld.be www.berkenveld.be

De muze

De leegte. Ik kan de leegte niet vernietigen. Ik wil mezelf scheppen en herscheppen elke dag opnieuw, elke keer weer. Maar zwak blijf ik, verblijf ik in de leegte. Zwak verblijf ik in de altijd aanwezige leegte.

Ik bouw een ondoordringbare muur van woorden om de leegte te bevechten, dicht te metselen, maar veel te snel de muur optrekkend struikel ik over mijn woorden en de muur zakt zuchtend in elkaar. De woorden kunnen niet op tegen het voortdurend instortingsgevaar. De muur van woorden verstort tot een slap gesponnen web vol gaten en hiaten, zonder enige samenhang. Er is nooit enige samenhang in, noch rondom mij en de woorden worden een brij, een betekenisloze woordenbrij. Hoe hard ik ook probeer er een plakkende pasta van te maken, hoezeer ik ook de woorden over alles en iedereen uitsmeer als choco op een boterham; de leegte blijft altijd en overal aanwezig.

De leegte die altijd aanwezig is, is een voortdurende afwezigheid. Niet weg te knippen, zoals het gat in de haag. Niet op te vullen met mijn fantasie, want wat ik fantaseer is nog meer leegte. Ik fantaseer de leegte, ik fantaseer haar tot een constante, kwellende aanwezigheid van afwezigheid. Ik boetseer haar tot een verlopen oude vrouw die als een moeder haar lege zangen over mij uitsmeert. Waarom zwijgt zij niet, die lelijke lege oude vrouw? Ze hindert mij, zij is de oorzaak van mijn leegte. Zij houdt de ongedurige, durende leegte in mij wakker, als slapende maar altijd waakzame honden die te snel bijten en te veel willen beschermen. Ik zit gevangen in mijn innerlijke leegte, bewaak haar alsof het een kostbaar goed is en verlies zo alles van wat er bij aanvang misschien ooit was. Maar wat er ook van zij, als ik een verstilde volheid in mij draag dan is die verstilling definitief en onomkeerbaar, dan is die verstilling een voorrecht. Want alleen verstilling en leegte bieden de vereiste ruimte voor een muze en een muze wil ik zijn.

Ik wil een muze zijn, een klassieke Griekse muze die aanzet tot poëtische bevlogenheid en betekenis. Een poëtisch object word ik, een levend kunstwerk

van een man, mijn man, mijn kunstenaar. Hij herschept mij, palmt mijn lichaam in en vindt mij uit. Hij is een violist of nee veel typischer, een cellist. Hij bestrijkt mijn snaren, de snaren van mijn melancholische cellovorm, de cellovorm van mijn vrouwelijk en leeg lichaam. Hemelse klanken roept hij op uit de uitgesneden rondheid van mijn al bij voorbaat sidderende heupen. Mijn onvolmaakte klankkast doet hij resoneren met de streling van zijn tactvol tokkelende vingers. Hij zal mij een naam geven. Eva zal ik heten. Eva zal hij mij noemen, dopen zelfs, in een verheven ritueel. Eva, de eerste zuivere vrouw tot kunst gekroond. Niet de eerste keer natuurlijk, zoveel keren voor mij al. Ik schakel mij in in een geschiedenis van tot kunst en muze verheven vrouwen. Ik ben een pars pro toto, een deel van een groter geheel. Er is een verband. Eindelijk is er een verband en het snijdt door mij heen als een door vrouwen bepaalde tijdlijn.

Van pure schoonheid trillende, beroert mijn kunstenaar de vleugels in mijn volmagere bovenrug. Ze jeuken, de vleugeltjes, en nemen hun engelachtige verschijningsvorm aan. Hij trekt mijn engelengedaante uit mijn lichaam en hij schildert mij. Hij schildert mij, met mijn engelenvleugels. En hij schildert mij niet alleen. Ik roep in hem alle mogelijke kunstzinnigheid op. Hij moet, hij kan niet anders, hij moet mij uitdrukken in alle mogelijke vormen. Hij beantwoordt mijn roep en hij kneedt mij. Hij kneedt mijn vel en trekt mij op uit klei, blaast zachtjes in mijn oren en als de zee in een schelp hoor ik in mij het klotsen van zijn levensadem. 'k Zuig hem op en hij gaat klotsend in mij verder en over. Hij klotst in mijn wisselend slappe en gespannen buik en mij verbredend deint hij op en neer met het water in mijn oren. In mijn poriën dringt hij en zachtjes zwetend adem ik zijn zoete, zoute geur in. Angstig snuif ik diep. Maar in de deining verlies ik hem al. Hij vergaat in mij. Angstig snuif ik dieper en ik sla om mij heen, trek aan mijn lijf waar hij daarnet was. Maar het is tevergeefs. Zoals een schip op de klippen loopt hij vast in mijn branding en verdwijnt zachtjes kab-

belend in mijn lauw geworden warmte. Hij wolkt weg in de zoveelste mijmerende fantasie. Snikkend probeer ik hem weer op te roepen, hem opnieuw te creëren in de roes van de zalige zelfbevrediging, in de zilte zee van mijn hongerig verlangen, maar hij is reeds weggeslibt.

Ik ben weer alleen. Ik moet naar buiten nu. Gauw, gauw. Het lichte appartement in de Pompstraat is me te nauw. Het is 5 uur en vrijdagavond. Misschien is de Permeke-bibliotheek op Antwerpen Noord nog open. Ik grabbel een felgroen truitje vast, schort mijn rokken naar beneden. Ik kijk nog even in de spiegel voor ik naar buiten ga en probeer zorgvuldig mijn krullerige haar plat te strijken. Het baat niet, want weerbarstig springen de krullen weer op. Schouderophalend scharrel ik mijn sleutels bij elkaar en storm de trappen af. Twee verdiepingen naar beneden. Het is april, maar sinds de opwarming van de aarde is het broeierig heet, een hittegolf.

De hitte van buiten smoort de golf in mij. Loom en lam stap ik op mijn fiets en vertrek, bijna kalmpjes aan, alsof er nooit een kunstenaar was. Bijna ben ik hem vergeten. Bijna, schier, te naaste bij en nagenoeg, maar nog niet helemaal, noch totaal is de vergetelheid. Nog niet helemaal, dat voel ik aan zijn zachtjes trekkende kracht die nog in me smeult, aan de schaduw die hij op mijn lichaam heeft echter gelaten en die ik met me mee draag als een altijd aanwezig verlangen dat elk moment kan opflakkeren. Ik verlang naar zijn poëtische blik die me optilt. Ik ken die blik al zag ik hem nooit. Het is die ongeziene maar bekende blik die me naar de bibliotheek dwingt. Ik hoop daar zijn ogen te kunnen onderscheppen om me eraan te laven, om er mijn onophoudelijke dorst in te kunnen lessen, om erin te verzwelgen en weg te smelten. Ik wil hem! Ik wil dat hij mij wil! Dat wil ik zien.

‘Eigenlijk’, bedenk ik, ‘is de bibliotheek al lang gesloten.’ Ik verzwijg dat liever voor mezelf. De bibliotheek is een excuus om in die buurt rond te hangen. De bibliotheek als excuus-Truus om rond te hangen in een kunstenaarsbuurt. Een beetje oneerbiedig voor de bibliotheek. Wellicht verdient de bibliotheek aandacht op zich. Misschien wachten daar duizenden fantastische boeken op mij, maar ik ga slechts voor hem. Ik doe alles om daar te zijn. Daar waar mijn poëet woont. Ik weet zeker dat hij daar woont. Ik voel het, ik weet het. Vast, zeker en vast.

Ik weet niet waarom ik zo zeker ben, zo geweldig is die buurt nu ook weer niet, zich nauwelijks oprichtend uit de armoede en de marginaliteit, maar misschien is het dat. Wellicht is het dat. Kunst gedijt slechts in de marge of is dat verouderd, te veel een ivoren toren ingesteldheid? Moet ik beter het centrum in, gewoon tussen de mensen? Nee, nee, nu moet ik niet beginnen twijfelen aan mijn geloof: kunst behoort in de marge. Daar, in de marge is het mogelijk, het volle leven. Alsof kunst en het volle leven geen contradictio in terminis is.

Snel slalommend fiets ik door de krioelend mensenmassa, die het Antwerpse stadsbeeld kleurt, heen. In mijn verbeelding staan de mensen met vlaggen naar me te zwaaien. Alsof ik van een steile wit besneeuwde berg moet. Mijn opdracht: slalommend langs de vlaggen skiën, zonder er één te raken. Ik zet me schrap, maar zinloos, want er is geen opdracht, er is geen sneeuw, geen vlaggen en geen bergen, alleen de brandende zon en overvolle terrassen. Ik zou beter mijn lome houding van daarnet terugvinden en ook van zo’n zonnig terrasje gaan genieten, maar ik ben opnieuw gehaast.

Hij heeft me weer in zijn macht, straks mis ik hem nog, mijn gefantaseerde kunstenaar, ik moet naar hem toe, nu! Gauw! Gauw! Snel! Snel! Ik wil te snel zijn en wordt ingehaald. Mijn cynische moedeloosheid overspoelt de verbeelde passie en blijft als een trieste regenbui in mijn haren hangen. Ik schud met mijn hoofd, maar de moedeloosheid blijft waar ie is. De hete roes zakt doelloos in elkaar en ik kijk maar weer naar de terrasjes. Weer voel ik me loom en lam, maar het is een geïmplodeerde loomheid, zonder de vreugde van een geil liefdespel dat eraan voorafging. Ik zou weer naar huis kunnen en weer zo’n liefdespel in gedachten ensceneren. Maar ik ben te triest. Ik verlang te veel naar echte mensen en dus kijk ik om me heen. Mijn cynische blik vangt echter alleen die malle Antwerpenaren op, die vechten voor een strookje en liefst een stoeltje in de zon. Ligt het aan de Antwerpenaar? Of is de gekheid die ik ontwaar eigen aan het hele noordelijk gewortelde mensdom? Ze zitten wakend in hun holletjes en wachten daar stilletjes en vol gêne tot de eerste zonnestralen verschijnen. Dan kruipen ze, niet eens behoedzaam meer, naar buiten en laten zich schaamteloos strelen door de kankerverwekkende stralen. Ik begrijp er niets van of misschien ook

wel. Misschien begrijp ik veel te veel, wil ik veel meer begrijpen dan er te begrijpen valt en sluit ik alles op in dat zogenaamde begrip, sluit ik alles op in alomvattende verbanden om te vechten tegen de leegte van het gevoel of tegen het gevoel van leegte, zoals je wil.

Ik fiets langs het terras van de Muze en word er weemoedig van. Ik lach mezelf uit: 'een muze, alsof het kan, een muze te zijn. Werkelijk. In dit leven!' De Muze, dat is iets echt, dat bestaat. Het is een Antwerps Jazz-café dat zijn succes dankt aan vervlogen tijden. Zijn aura van kunstenaarsnest heeft het grotendeels verloren, maar je proeft er toch nog iets van dat roemrijke, geduchte verleden, al is het nu te gepolijst, te classy, te mainstream geworden. Toch zou ik er willen neerstrijken, maar het voelt te idioot nu. De Muze als café is een te slap surrogaat voor mijn nog maar net weggewolkte muzefantasie. Het is idioot en tegelijk respectloos. Respectloos voor de muze die ik echt wil zijn, tot welke hoogte ik echt wil stijgen, vliegen, reiken. Ik wil een arendsvrouw zijn die zich in al haar gratie kan wentelen, koesteren, erin kan bloesemen en vermeien. Ach, misschien is het ook wel grappig als ik mij nu in de Muze plant: alle hens aan dek, zij die zich een muze waant, is in het café de Muze gestrand!

Ik weet dat mijn muzefantasieën slechts fantasieën zijn, dat is er zo vervelend aan. Ik kan niet geloven in mijn verzinsels. Geloven in verzinsels is voor de mens noodzakelijk, dat onderscheidt hem van het dier. Ik wil een mens zijn, dus moet ik geloven in mijn verzinsels. Er zit 'zin' in verzinsels, daar moet ik mij aan vasthouden. Het doet er niet toe of de verzinsels hoog gegrepen zijn of niet, je moet het doen met je eigen verzinsels, andere zijn er niet. Of misschien ook wel, de verzinselen hangen immers veelvuldig en doelloos in de lucht en zoeken hun volgelingen uit of soms zijn er hier en daar eens mensen die zelf wat lijken te kiezen. Meestal is het een wisselwerking tussen verzinsel en de mens. Ouderwets opgevoeden hangen vaak nog aan het katholieke verzinsel en zijn God, maar kunnen van de weeromstuit ook ultraliberaal worden en zichzelf dan vanuit dat liberalisme een identiteit verzinnen. Alles is actie en reactie. Mijn reactie bestaat erin dat ik me wil laten verzinnen en beminnen door mijn kunstenaar. Ik wil liever bemind worden dan te hoeven kiezen voor een rondwarrelend verzinsel, er is toch niets dat me past. Dat hij, mijn kunste-

naar maar voor mij kiest, ik wil me geven, overgeven, totaal. Dat is toch wat de liefde verwacht, totale overgave. Ik wil alles voor hem zijn, dus ik wacht. Ik wacht tot hij er is om mij in te kleuren. Ik hoop dat hij blauw kiest en veel rood en oranje en groen en eigenlijk alles, alles en alles. Ik snak naar de liefde.

'Sofie!' Een oude vriendin zit op het terras van de Muze. Dit kan geen toeval zijn. Hier is betekenis in het spel! Ze drinkt een glas Cava met een nichtje van haar: Inne. Ik ken haar ook, ook van vroeger, van op de middelbare school. Inne herkent me niet, Sofie wel. Haar ken ik al veel langer: 'we go way back' Ik vind het vreemd dat Inne me niet herkent. Ik ben zo veel toch niet veranderd en spiegel me in het raam van het café. Dan toch herkenning: Frouwke?! Ja, zo heet ik echt. Frouwke, alsof ik me ooit vrouw voelde, ik vind het een beperkend etiket. Het is voor me gekozen, die naam, dat geslacht, maar niet door mijn man, mijn liefde en dus heeft het geen betekenis. Hij moet mij uitroepen tot een Eva, een vrouw, de vrouw der vrouwen. Blij nodig ik mezelf, onder hun goedkeurend geknik, uit om me even bij hen te zetten. Zij drinken verder van hun Cava, ik bestel een cola, geen light, dat is voor vrouwen, Frouwkes.

Ik lach en vertel. Zij vertellen ook. Wat een toeval dat we elkaar hier nu treffen, na al die jaren, al zijn we misschien nog te jong om dat te zeggen: 'na al die jaren.' Ik ben mijn kunstenaar bijna helemaal vergeten, denk nog even met spijt aan hem terug, dat ik hem nu weer misloopt, maar wuif die flard van een gedachte in mijn hoofd vlug weg. Het is te gezellig hier in de zon en bovendien zit ik in 'De Muze'. Dat heeft betekenis, dat kan niet anders. Vast, zeker en vast.

Ik vertel hen over de scriptie waar ik aan werk, ik studeer literatuur aan de universiteit van Antwerpen. Mijn scriptie gaat over American Psycho, over de gruwel ervan en waar die gruwel vandaan komt. Ze kennen het boek niet, of toch alleen maar van naam, van de film en van horen zeggen. Ik vertel hun de bekende passage met de ratten. Hoe de psychopaat Pat Bateman eerst de kut van een vrouw met zuur wegbrandt, diep in haar binnenste een stukje kaas plant om dan een buis, een soort regenpijp in haar weggebrande vagina te duwen. Een uitgehongerde rat wordt vervolgens door die yup van een Pat Bateman in de regenpijp losgelaten. Aangetrokken door de geur

van de kaas vreet de rat zich een weg naar binnen in het door Xanax verdoofde vrouwenlijf. De rat vreet het lijf van de vrouw leeg. De rat baant zich een weg door het vrouwenlijf, het lelijke lege lijf, draait zich om in de buik van de vrouw. Ik vertel hun dit allemaal droogweg. Als dit tot me doordringt, stop ik abrupt.

Waarom vertel ik dit? Met een zeker gevoel van triomf zelfs. De twee kijken aandachtig naar me. Ze lijken niet gechockeerd of toch een beetje, misschien. Dat weet ik niet, dat kan ik bij hen nog niet of niet meer zo goed inschatten. Ik uit de verschrikking die ik ervaar om hierover mijn scriptie te moeten schrijven. Ze begrijpen het. Ik leg niet uit waarom American Psycho voor mij op de één of andere manier zo herkenbaar is. Het geweld. De leegte. Daar zit het hem in.

Sofie vertelt dat ze haar werk kwijt is en net gebroken heeft met haar lief. Ze lijkt zich geen zorgen te maken. Het lief was stom en jobs zijn er genoeg. Ik bewonder haar beslistheid en val op mijn beurt stom.

Inne zegt weer iets over het gelukkig toeval dat ons te beurt viel elkaar hier te mogen treffen. We zijn aan het afronden, ik voel het, de clichés duiken op. Tot ziens en hou je goed en tot een volgende keer, hé.

Ik bedenk hoe jammer het is ons toekomstig weerzien weer van het toeval te laten afhangen. Sofie lijkt mijn gedachten te raden en stelt voor om er een traditie van te maken.

Elke vrijdagavond zullen we rond 6 uur hier in de Muze samenkomen om Cava te drinken. 'Ik stap van de cola af, vanaf volgende week', beloof ik plechtig en ik bijt in twee van mijn vingers zoals kinderen dat vaak doen om hun beloften te onderstrepen. Met deze belofte, de belofte van elke week Cava, gaan we uit elkaar. 'Cava in de Muze', mijmer ik nog na. De decadentie van het dure drankje in dat vervlogen kunstenaarsnest trekt me aan op één of andere manier, alsof het een seksuele belofte insluit, belooft, aankondigt. Het duizelt me. Elke week de Muze, Cava, teveel beloften bij elkaar, het lijkt wel heel fantastisch allemaal. Of gaat hier gewoon toevallig een verlangen op een onverwachte manier ingelost worden en moet ik me dat maar ook heel gewoon laten welgevalen? Hoera? De muzefantasie wordt De Muze-werkelijkheid? Het is ondertussen te laat geworden om nog geloofwaardig naar de bibliotheek te fietsen op zoek naar een kunstenaar, mijn kunstenaar. Ik keer naar huis terug, naar de Pompstraat. Mijn vader belt. 'Of hij me moet komen halen voor het weekend?' 'Nee, nee, ik blijf nog even in Antwerpen, dat heeft zin, misschien' ■

Griet Menschaert

Harmonie

Met mijn armen open
begin ik deze zin

in afwachting van een grage man
die mij zal optillen met
een zwaar geluid,

die zich altijd weer
omkeert in mijn keel,

die een huid heeft die
een huid heeft,
licht gevet,

beverig, sober en vol met
knokkels als
borstige wolken.

Daar gaat de hand weer,
baasjesloos en
huidzaam over
tafel, jas en toetsenbord.

*Wat zal er gebeuren in
de uren die gaan komen, wat
gaat er gebeuren, lief?*

Vingerende taal en
vuile manieren
-ergerlijk slapeloze wezens-:
de handen zonder vastigheid,
de handen zonder houden,
de handen,
de handen die nooit maar dan
nooit ook
lan-
den.

JAN MICHIELS (DE PIANIST)

Man man man
wat een trippelende bevingen
in die -ik kan het haast geen
vingers meer noemen

'het' sprong en dartelde en
vertelde ook nog

en was droef en flink
en vlezig

en het vloog over de toetsen alsof
gisteren een eeuw had geduurd
en morgen ook
omdat er zoveel meer in die dagen zat
dan alle anderen zich
herinnerden

Naast vliegen
zeurde het nog ook en
zuchtte en
verfoeide het

Lucht was er en aarde
maar ook een ongeborene
in een al eeuwen levend vel.

Je begrijpt het niet goed en toch wel.

KHEB DE POLDER AANSCHOUWD

Dit hoofd,
hoe tolt het erin -

Ogenvol impulsen van
dierenharen
en mensen en seconden en dagen
en de kleur van wind boven het gras
en in geluidgrijze luchten
ontelbare molens;
allen eender.

*Dit is mijn tijd:
alles eender,
alles mechanisch, massaal en op
volle kracht,
overweldigend harmonie
zoekend met de natuur
en ergens een man met een vrouw
(-dit wil ik met jou.)*

De zon uit links
huilend naar donkere tijden
en wij in bed als
het mooiste lichaam ooit geboren
met de verste gedachten ooit gehad.

Hans Claus

Herfst

1.

Bij de buren in de tuin bloeien nog sering.
Het zijn donkerpaarse, zulke zie ik graag.

Ommuurde struiken blijven langer staan in 't jaar.
En toch, zij willen weide gronden, zij vragen daarnaar.

Nog is het weldra winter en daarna volgen andere seizoenen,
maar in de tuinen houden ommuurde dromen langer stand.

En sinds ik de sering zag staan, groeien de dromen
- dat moet ik wel bekennen - zo langzaam zachtjes verder aan.

2.

Het raam staat rustig open.
Het is herfst, maar vooralsnog vallen hier geen bladeren.

De zon haalt nadrukkelijk haar shade in
van voorbije regenachtige zomerdagen.

Het raam van de kamer staat nu dus rustig open,
en we weten dat er meer voor nodig is :

er komen immers dagen aan die weer
van later dromen doen en van verandering.

Er is meer voor nodig om het klimaat te temmen
of dat de dingen stil doet staan.

Een soort van samenzijn misschien
iets dat groeit in stilte en in beslotenheid van binnen .

3.

O zondagse inspiratieloosheid zij gezegend
met eigenwijze grijze wolken in de lucht

en op de dijk een kind dat fiets leert rijden
tegen de muur van nutteloosheid in.

Laat op het middaguur de blazers stappen
door de straten van het dorp en hoor

hoe overal triestigheid in koperkleur vervaagt.
Er zijn de zijnen, er zijn de uitgelopen tafels

en tegen de avond de druppels op het vensterglas.
Voorzichtig huiswaarts rijden in een milde regen.

4.

In dit seizoen zijn stormen hevig
en krimpt het hart waar noodweer daagt.

Maar sinds de dagen die we deelden
weet ik beter wat de hemel vraagt.

Er is een maalboot die de golven streelt
en vaart naar verre oorden,

een avond die rood staat van verlangen
en een storm in gedachten die vervaagt.

Hanna Deboes

Vruchtbare aarde

ITALIAANSE OKTOBER

Als de zon
de olijven en mij beschijnt
en beide rijpen
dan wiegt de wereld roerloos
in verbijsterde stilte.

De nazomerlucht kruidt
onze nietszeggende plukgesprekken
de oogst scandeert zacht
dat het goed is, goed is, goed is, is.

Mijn adem stuwt
de atmosfeer in en uit en
neer en op en neer
tot golvend de horizon danst.

Oeroud en pasgeboren is het heden.

SCHILDEREND

Uit een wit blad scheurt en
barst oranjerood
Robijnbloed vervloeit in het sap van bomen
gaat te water
en verdampt in okerlucht
Het landschap leidt mijn penseel
en fluistert loeihard: kijk zo ben ik kijk
zo ben ik kijk
De aarde brandt
al gelooft niemand dit

VRUCHTBARE AARDE

Overal bijna lente.
Tussen fantaserende kerselaren
proef ik toekomstige stekelbessen
en de zoete droom van
een kind in mijn schoot.

Ik ben vruchtbare aarde.

Jacoline de Heer

Festijn

Verdring je rond het droomcafé van gras en modder, het gluren kan beginnen
een voorgevel ontbreekt, daar komt de vrachtwagen met vaten. Dit is een echt bos
met echte vossen, reeën, bomen, geen sprake van een sportveld of parkeerplaats.
Hier rennen de halfnaakten tussen pluizen van paardenbloemen, gewichtloos.
'Zie je hoe ik als een ster uit het vliegtuig stap?' De vloer is parelmoer
en het orkest is opgericht in '56. Nog schitteren de veertig identieke broeken
van koperblazers, haren in de wind die vlaggen verderop gooit
van zeven meisjes met nepstaarten en een Spaanse roos, het thema is tango.

Het opstootje onder de vriendinnen.
We moeten ze tegenhouden!
Betoveren we de kornuiten?

De plaatselijke held buigt zijn hoofd als hij het banket opent,
zoete kleuren, suiker, kruiden, een onthoofding, druipend sap van
appels, pruimen, perziken en schalen vol bananen.
Glazen met suikerrandjes, basilicum, ansjovis,
blauwe kazen, verse zalm, zes soorten wijn,
brood met olie, flakkerende kaarsen, twee bloedneuzen.
De dames eten hun boterhammen graag buiten.

Het kost kracht zich los te maken van de familie, zie ze staan in hun keurige kledij
er is geen land met ze te bezeilen, maar hier is hij een man die groeit.

De stad uitgelopen om te zien hoe ze dansen, de leeghoofden
altijd weer de zinloosheid die je overvalt na een goede maaltijd.
Bevangen door enorme duizeligheid maken ze wanhopige heupbewegingen
vallen achterover met de armen in de lucht.

Aan haar vingers zitten kruiden
telkens wrijft ze in de ogen.
Het vuurwerk als een treurwilg in de lucht.

Onze abonnees in het voetlicht

Boek.be reikte Het Gulden Boek uit aan **Leen Van Dijck**, directrice van het AMVC-Letterenhuis in Antwerpen “vanwege haar jarenlange, enthousiaste inzet” voor het bewaren en verzorgen van archieven van schrijvers en kunstenaars, documentatie en portretten van het Vlaamse cultuurleven vanaf 1750.

Van **Mark Meekers** verscheen op 13 februari de gedichtenbundel *Ropsiennes*, gedichten bij het leven en werk van Félicien Rops (1832-1899). Prijs: 16,95 euro, 56 blz..
Info: info@uitgeverij-p.be.

Van **Werner Lambersy** en **Dominique Baur** verscheen *Effets du facteur éolien de l'art sur l'érosion des choses*. Prijs 10 euro, 60 blz.
Info: editionsducygne@club-internet.fr.

Van **Kees Klok** verschenen bij uitgev. Liverse/Dordrecht de poëziebundel *Het is al laat* en de verhalenbundel *IJzeren logica*.
Info: info@liverse.nl.

Adriaan Raemdonck (Galerie De Zwarte Panter, Antwerpen) ontving van het Vlaams Fonds voor de Letteren de eerste *Parnassusprijs* uitgereikt aan de persoon die zich opmerkelijk verdienstelijk heeft gemaakt voor de Vlaamse literatuur zonder zichzelf in de schijnwerpers te plaatsen.
Info: www.vfl.be.

Joris Iven vertaalde een selectie poëzie van de Zulu dichter **Mazisi Kunene**, nawoord en vertaald interview door **John Irons**. De bundel *De Voorvaderen en de Heilige Berg / The Ancestors and the Sacred Mountain* is verschenen bij uitgev. Demer Press Belgium.

Info + bestel: www.lulu.com/5407802.

Op zaterdag 21 februari werd de nieuwe dichtbundel *Keerpunt* van **Lucienne Stassaert** in galerie De Zwarte Panter in Antwerpen voorgesteld. Prijs: 15 euro, 104 blz..
E-mail: info@uitgeverij-p.be.

Op zaterdag 7 maart werd de nieuwe dichtbundel *Heelaloog* van **Claude van de Berge** in het nieuwe gemeentehuis van Assenede voorgesteld. **Renaat Ramon** verzorgde de inleiding. De bundel wordt verlucht met foto's van **Arlette Walgraef**. Prijs: 16,95 euro op rekening 431-0529081-13 van uitgeverij P, Leuven.

Een nieuw literair tijdschrift ziet het licht: *Kluger Hans*. Oprichters: **Bart De Block**, **Marie Meeusen**, **Olaf Risee**, **Xavier Roelens**, **David Troch**, **Joris Vercammen** en **Reinout Verbeke**. Het verschijnt vier keer per jaar. Abonnement: 25 euro, 7 euro per afzonderlijk nummer.

Info/website: <http://www.klugerhans.net>. E-mail: info@klugerhans.net, tel: 0032 (0) 486 39 65 59. Het tijdschrift zegt van zichzelf dat het roekeloos megalomaan in zijn ambities is. Succes! ■

Medewerkers lentenummer 102

Betty ANTIERENS – Betty zwerft, schrijft romans en verhalen en doceert proza. Ze publiceerde de romans *De weg naar Oran* (Uitg. Manteau, 2004) en *Katarakt* (Uitg. Manteau, 2007).

Jo BOON – Zoon van. Fotograaf en gewezen docent fotografie aan het RITS in Brussel. Samen met zijn charmante echtgenote Lucienne Muylaert beheert hij al dertig jaar lang het hele literaire nalatenschap van Louis Paul Boon.

Hans CLAUS – °1962, Kortrijk. Studeerde criminologie, is artistieke duizendpoot (schilder, beeldhouwer, performer, auteur). Publiceerde enkele dichtbundels, drie verhalenbundels, twee romans en publiceerde o.a. in de tijdschriften *Nieuw Wereldtijdschrift*, *Gierik & NVT* en *De Brakke Hond*.

Guy COMMERMANN – Medeoprichter *Gierik & NVT*, publiceerde een 10-tal dichtbundels en gedichten, verhalen en essays in o.a. *Deus ex Machina*, *De Brakke Hond*, *SchoonSchip*, *Raster*, *Verzin*, *Sources*, *Archipel*, *Stroom*, *Boulevard*, *Heibel*, *PENVlaanderen*, *Weirdo's* en *Septentrion*. Is tevens plastisch kunstenaar en exposeerde een 100-tal maal in binnen- en buitenland.

Hanna DEBOES – werkt als maatschappelijk assistente in een opvangcentrum voor thuisloze jongvolwassenen. Zij publiceert voor het eerst poëzie in *Gierik & NVT*.

Jacoline DE HEER – °1982. In 2003 won ze de schrijfwedstrijd Write Now Rotterdam. Ze publiceerde in *Gierik & NVT*, *Passionate*, *Op Ruwe Planken*, *De Brakke Hond* en *Krakatau*. Ze is tevens plastisch kunstenaar en hield al enkele opgemerkte tentoonstellingen in Nederland.

Kathy DE NÈVE – Volgde de vierjarige opleiding aan de SchrijversAcademie. Legt de laatste hand aan de herinneringen aan Louis Paul Boon in *Opgespaarde zinnen*. Werkt freelance voor het kunstmagazine ISEL. In voorbereiding: filosofische roman *Tafelheid*. In oktober 2008 verscheen bij uitgeverij Manteau-Standaard Peeters & Pichal, het boek.

Frans DEPEUTER – Oprichter tijdschrift *Heibel* (samen met Robin Hannelore en Walter van den Broeck). Hij debuteerde met gedichten in 1962: *Opium schuiven*. Hij publiceerde vele romans, gedichtenbundels, jeugdboeken, filmscenario's en een studie over Bert Schierbeek. De laatste jaren schrijft hij vooral toneelstukken (Paljasproducties).

Pat DONNEZ – °1958. Dichter, schrijver, performer, interviewer en radiomaker. Werd bekend en bekroond voor ondermeer *Bomans & Bomans*, *Titaantjes*, *Alaska* en *Bromberen*. In 2007 verscheen zijn eerste dichtbundel *Het is een mooi leven (zolang je niet bestaat)* en in 2008 verscheen de eerste kinderbundel *Hotemetoten*. Beide bundels werden enthousiast onthaald. Zijn meest recente werk is *Laten we de wereld vergeten*, brieven aan uitgeefster Angèle Manteau zaliger.

Elisabeth ELEGEERT – Zij won in 2006 de reisverhalenwedstrijd van *De Standaard*, de Goldpenprijs op de Antwerpse Boekenbeurs en in 2007 de Canvasprijs met een verhaal i.v.m. de serie *Wallander*. Zij debuteert in *Gierik & NVT* met het verhaal *Getijdentabel*.

René HOOYBERGHS – Publiceerde in '64-'65 twee dichtbundels bij de *Bladen voor de Poëzie* en verder

gedichten en verhalen in diverse tijdschriften, werkt nu aan een nieuwe 'debuutbundel' poëzie en schrijft emo-recensies voor intieme lezerskring.

Kris HUMBEECK – Biograaf en directeur van het L. P. Booncentrum in Antwerpen. Werkt ondermeer aan het verzamelde werk van Louis Paul Boon.

Griet MENSCHAERT – °1977, Halle. Germaniste, beeldend kunstenaar, in 2007 afgestudeerd aan kunstacademie van 's Hertogenbosch. Debutteert met verhaal in *Gierik & NVT*.

Jan SNIJERS – °1964. Vertaler van opleiding. In oktober 2008 verscheen bij uitgeverij Wever & Bergh zijn debuutroman *Ozzy! Zinloze geweldnaren en Gele Bikini's*.

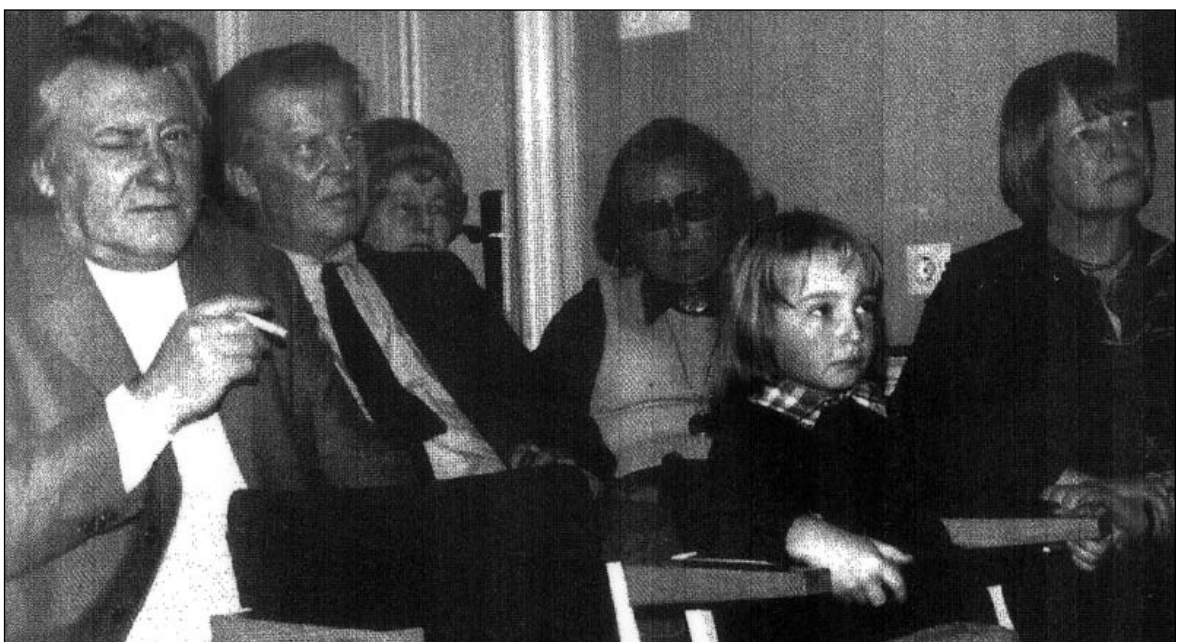
Jef STAES – ° 1948. Latijn-Griekse humaniora. Een jaar fotografie in Brussel. Twee jaar politieke en sociale wetenschappen in Antwerpen. Getrouwd met Marleen. Drie prachtige dochters. Schrijver van één roman, niet gepubliceerd. Nu huisman. Houdt verschrikkelijk veel van het leven!

Stefaan VAN DEN BREMT – Dichter, vertaler, essayist. In 1980 ontving gij de L P Boonprijs voor zijn gehele oeuvre. Ondertussen publiceerde hij ongeveer 15 dichtbundels. Hij vertaalde poëzie van o.a. Brecht, Kafka, Guillen, Paz, Sabines, Marie Gevers, Maeterlinck, Verhaeren en Marc Dugardin. Hij ontving de Nationale Prijs voor Vertalingen in 1988.

Willie VERHEGGHE – Is de belangrijkste, Nederlandstalige wielerdichter. De achtergrond van Ninove, de Denderstad, duikt vaak in zijn werk op. Hij werd er in 2004 als stadsdichter aangesteld. *Vlaams Vlees* is zijn prozadebuut.

Suzanne VRINTS – bezorgde ons de novelle De muze, waaruit we het eerste hoofdstuk De *muze* publiceren.

Huldebetoon in Den Haag in 1974
Louis Paul Boon, Reinold Kuipers, David Boon, Tine van Buul

GIERIK

Literair tijdschrift met initiatief
& Nieuw Vlaams Tijdschrift

ISSN 077-513X

Stichters: Guy Commerman & Erik van Malder

nr 102 - 27ste jaargang – nr 1 lente 2009

Redactiesecretaris: Guy Commerman
Kruishofstraat 144/98, 2020 Antwerpen
e-mail: guycommerman@skynet.be

Administratie & Abonnementen: Paul Goedtkindt
Koninklijkelaan 80, 2600 Berchem
e-mail: paul.goedtkindt@skynet.be

Redactieleden:

Betty Antierens, Chantal Bauwens, Frans Boenders, Kathy De Nève, René Hooyberghs, Jan Lampo, Diederik Vandendriesche, Tin Vankerkom, Wim van Rooy, Marc Zwijsen, Guy Commerman, Erik van Malder,
Ereleden: Jan Gloudemans, Emiel Willekens

Ad hoc-redactie nr 102:
Kathy De Nève

Vormgeving:

Kunstencentrum Berkenveld (afdeling vormgeving)
Berkenveldplein 16, 2610 Wilrijk
tel: 03 830 15 50 & gsm: 0476 242 991
e-mail: info@berkenveld.be - www.berkenveld.be

Drukkerij:

EPO, Lange Pastoorstraat 25-27, 2600 Antwerpen

Prijs abonnementen:

- België: 25 euro / jaargang (4 nummers) incl. portokosten
- Europese unie: 35 euro, inclusief port
- Andere landen: 40 euro, inclusief port
- Steunend lid: 50 euro, erelid: 75 euro

Losse nummers:

- België: 7 euro
- Europese unie: 11 euro, inclusief port
- Andere landen: 12 euro, inclusief port

Betaling:

- België: rek.nr. 068-2237695-29 van *Gierik & NVT*
- Nederland: rek. nr. 61 70.41.385 van ABN AMRO-bank op naam van Chantal Bauwens
- Andere landen: IBAN BE26-0682-2376-9529
BIC-code GKCC BE BB

Inzendingen:

Bij voorkeur per e-mail (word): gierik.nvt@hotmail.com of redactieadres (platte tekst, 4 exemplaren).

Poëzie: max. 10 gedichten, proza: max. 15.000 lettertekens, alleen niet eerder en niet elders gepubliceerde kopij.

De auteur is verantwoordelijk voor zijn inzending, hij behoudt het copyright en ontvangt bij publicatie een gratis bewijsexemplaar. Tenzij de auteur het vooraf verbiedt, mag zijn inzending op de website van *Gierik & NVT* verschijnen. Auteurs, medewerkers die wij i.v.m. auteursrechten niet hebben kunnen bereiken of achterhalen kunnen de redactie contacteren.

Overname van teksten uit *Gierik & NVT* is toegelaten mits bronvermelding en voorafgaand akkoord van de uitgever.

Advertenties & sponsoring:

Tarieven te verkrijgen + aanvraag documenten:
Paul Goedtkindt (administratieadres)

Verantwoordelijke uitgever:

Guy Commerman, Kruishofstraat 144/98, 2020 Antwerpen
e-mail: guycommerman@skynet.be

www.gierik-nvt.be

Beschermcomité:

bestaat uit meerdere leden die hun morele en daadwerkelijke steun toezegden en hun intellectueel, creatief en maatschappelijk gewicht in de waardenschaal leggen om het tijdschrift *Gierik & Nieuw Vlaams Tijdschrift* mede in stand te houden. De huidige lijst kan op eigen verzoek worden uitgebreid.

In willekeurige volgorde: Frans Redant (dramaturg), Frans Boenders (auteur, essayist, cultuurminnaar), Ludo Abicht (vrije denker, filosoof, Arkprijs van het Vrije Woord), Gilbert Verstraelen (gemeenteraadslid Stad Antwerpen), Jos Vander Velpen (advocaat, voorzitter Liga Rechten van de Mens), Peter Benoy (ex-theaterdirecteur Zuidpool), Lucienne Stassaert (vertaalster, auteur, Arkprijs van het Vrije Woord), Rik Hancké (toneelregisseur, acteur), Monika De Coninck (voorzitster OCMW Antwerpen), Freek Neyrinck (zette het figurentheater op de wereldkaart), Willy Claes (Minister van Staat), Philippe Lemahieu (bedrijfsleider en cultuurminnaar), Stefan Boel (bedrijfsleider en cultuurminnaar), Eric Brogniet (dichter, directeur Maison de la Poésie, Namen), Walter Groener (Fakkeltheater), Victor Vroomkoning (NL, dichter), Chrétien Breukers (NL, dichter), Bart F. M. Droog (NL, dichter-performer, redacteur literair internettijdschrift Rottend Staal), Wim Meewis (auteur, kunsthistoricus), Thierry Deleu (auteur), Lionel Deflo (auteur, ex-hoofdredacteur Kreatief), Silvain Loccufier (erector VUB), Rik Torfs (prof. kerkelijk recht KUL), Roger Peeters (ere-inspecteur-generaal basisonderwijs), René Hooyberghs.

Steunende leden: Suzanne Binnemans, Marcella Baete, Gilbert Verstraelen en 7 anonieme schenkers.

Ereleden: 1 anonyms.

Gierik & Nieuw Vlaams Tijdschrift is verkrijgbaar in:

Antwerpen:

Dierckxsens-Avermaete, Melkmarkt 17
Standaard Boekhandel, Huidevettersstraat 1-3
De Groene Waterman, Wolstraat 7 (2 Gieriksterren)

Gent:

Boekhandel Limerick, Kon. Elisabethlaan 142
Poëziecentrum, Vrijdagmarkt 36
Nieuwscentrum Walry, Zwijnaardsesteenweg 6

Brugge:

Boekhandel De Reyghere, Markt 12 (2 Gieriksterren)
Boekhandel De Reyghere, Moerkerksesteenweg 186

Hasselt:

Markies van Carrabas, Minderbroederstraat 9-11

Kortrijk:

Boekhandel Theoria, O.L. Vrouwestraat 22

Mechelen:

Boekhandel Forum, D; Bucherystraat 10

Roeselare:

Boekhandel Hernieuwen, Noordstraat 100

Sint-Niklaas:

Boekhandel 't Oneindige Verhaal, Nieuwstraat 17

Tienen:

Boekhandel Plato, Peperstraat 22

Met de steun van de Provincie Antwerpen,
talrijke auteurs en meceneassen en Antwerpen.Boekenstad